

ERNESTI MAURITII LANDWEHR,
J. U. Doctoris & Advoc. Hannover.

TRACTATIO
DE
RELATIONI-
BUS JUDICIALIBUS
HODIERNIS TAM
PRIMÆ QUAM SECUNDÆ
INSTANTIÆ,

PER
APHORISMOS & EXEGESES
EXPOSITA,

Nunc
Correctiùs & auctiùs edita.

WETZLARÆ,
Impensis NICOLAI LUDOVICI WINCKLERI.
ANNO MDCCXXIX.

SERENISSIMI ET CELSISSIMI PRINCIPIS
AC DOMINI,

DN. JOHANNIS FRIDERICI,
Ducis Brunsvicensium ac Lüneburgensium
Intimo & Camerae Consiliario,

DOMINO,

DN. OTTHONI à GROTEN,
Hæreditario in Wertesbittel/ Juende/ Sachsenfelde
und Brestedt/ &c.

Nec non prædicti

SERENISSIMI ET CELSISSIMI PRINCIPIS
AC DOMINI,

DN. JOHANNIS FRIDERICI,
Ducis Brunsvicensium ac Lüneburgensium
Præfidi Supremi Consistorii Hannoverani, à Secretis
& Camerae Consiliario,

DOMINO,

DN. HIERONYMO à WITZENDORFF,
Ut &

DOMINO,

DN. FRIDERICO à STEINBERG,
Hæreditario in Bohdenburg/ Brugheim und Achen/ &c.

VIRIS

NOBILISSIMIS, GENEROSISSIMIS, ET MAXIME
STRENUIS,

DOMINIS PATRONIS ET FAUTORIBUS
ÆTATEM COLENDIS ET OBSERVANDIS

S. P. P.

* (o) *

3

*Præsentem hanc TRACTATIONEM de
RELATIONIBUS JUDICIALIBUS,
quam VESTRARUM GENEROSITA-
TUM Celeberrimis Nominibus inscribere jam
ausus sum, longè ante accessum meum ad Illustrem Acade-
miam Christian - Albertinam ad excudendam, quò citius
eam, instar Disputationis Inauguralis, pro consequendis Sum-
mis in utroque Jure Honoribus ac Privilegiis Doctoralibus
publicè habere, & ad Forum redire possem, quidem trans-
misi, sed eò veniens vix dimidiam partem præter spem ac
opinionem à Typographo excusam inveni. Quare, cum mihi
diu domo abesse non liceret, nec insuper, quod caput erat,
ceteri tam SS. Theologia, quàm Jurisprudentia DOMINI
CANDIDATI, M. Christianus von Stöcken/ Reveren-
diss. & Sereniss. Episcopi Lubec. Ecclesiastes Aulicus, &
istius Dioeceseos Superintendens, nec non Ottho Sperling,
Promotionem Doctoralem longius, ut interim Disputatio
Typis plenè à Typographo imprimeretur, quàm ad diem 12.
Majæ Anni currentis à REVERENDISSIMO SERE-
NISSIMOQUE PRINCIPE AC DOMINO,
DOMINO CHRISTIANO ALBERTO,
Hærede Norvegiæ, Postulato Coadjutore Episcopatus Lu-
becensis, Duce Slesvico - Holsatiæ, Stormariæ & Dithmar-
siæ, Comite in Oldenburg & Delmenhorst, &c. &c.*

A 2

con-

constitutum, differre valerent; animum meum non tantum mutare, & Theses quasdam miscellaneas Inaugurales ex universo Jure desumptas publico ac solenni Examine proponere, sed etiam ut propediem ipsa Disputatio in forma Tractationis publicam lucem videre deberet, in Proœmio prædictarum Thesium quasi promittere coactus sum. Ne igitur vana promississe viderer, hanc Disputationem tanquam TRACTATIONEM in Septem Sectiones divisam emitte, VESTRARUMQUE GENEROSITATUM Celeberrima Nomina non solum, ut contra Momii ac Zoili morsus tutus essem, sed etiam ut publicum mea erga VESTRAS GENEROSITATES multis nominibus debita observantia extaret Monumentum, hisce Pagellis præfigere, easdemque VESTRIS GENEROSITATIBUS cum ardentissimo Voto omnis Prosperitatis consecrare volui ac debui. Aspiciatis itaque queso sereno vultu hoc perexiguum & levidense munusculum, nec harum Pagellarum paucitatem tam æstimetis, quam potius me meaque Studia sub umbra Favoris Vestri perennis delitescere benevolè concedatis. Hannoveræ Calend. Julii Anno 1674.

VESTRIS GENEROSITATIBUS

Devotissimus & observantissimus
Cliens

Ernestus Mauritius Landwehr,
J. U. D. & Advoc. Hannover.

SECTIO

SECTIO PRIMA,

De primævæ Relationis Judicialis Origine,
Autoritate, Abrogatione, Descriptione, ejusdemque
Usu hodierno, & Discrepantia à Tractatione
& Institutione nostra.

Aphorismus I.

QUAMVIS Reges Romanos olim pro lubitu Jus dixisse, exactisque Regibus, Reipublicæ Romanæ formam maximam partem in Popularem mutatam, diversosque Magistratus pro conditione Reipublicæ, ut ipsi Jus dicerent, constitutos fuisse certum sit, illosque progressu temporis & particularem & universalem Jurisdictionem pro re natâ aliis demandasse, inò Judices pedancos cum certis Actionum Formulis dedisse, tamen Rationem Judicalem tunc temporis in usu fuisse haud constat. Unde, introducto in Rempublicam Romanam iterum Statu Monarchico, ad immediatè Superiorem à Magistratu ipso & ab iis qui mandatam Jurisdictionem habuerunt, quam à Judicibus datis prius Relationem factam esse verisimile est.

Exegesis.

Riplicem Romanæ Reipublicæ Statum fuisse, concinnè r. describit Struvius Syntagm. Jur. Civil. Exercitat. 1. thes. 62. & seqq. item Johannes Rosinus de Antiquitatibus Romanis lib. 7. cap. 1. de Generibus Politiarum, tamen in primo Statu Regio, quò Summum Imperium erat apud Reges, & omnia Manu sive Potestate à Regibus gubernabantur, l. 2. ff. de Orig. Jur. Relationem Judicalem obtinuisse, neque apud allegatos, neque in Jure Justiniano scriptum reperitur.

A 3

In

2. In secundo Statu, qui ut plurimum Popularis fuit, nec tum in usu fuisse ex sequentibus patebit. Nam licet post Reges exactos diversos Magistratus constitutos fuisse, & primò Imperium ad Consules & Senatum à Populo delatum esse, nullum dubium sit, *dist. l. 2. §. 16.* tamen palàm est penes illos solos Summam Potestatem perfectè & constanter haud resedisse, nec diu viguisse. Quippe statim post aliquot Annos ab illis Summum Imperium ad Decemviros, ut Leges à Græcis petitas, duodecimque Tabulis incisas proponerent, & si opus esset, corrigerent ac interpretarentur, *dist. l. 2. §. 4.* à Populo delatum est. Ut ita neque Consulum tempore, quoniam ipsi Jus reddebant & Justitiam salvâ Appellatione administrabant, Struv. *Exercitat. 4. thes. 8. & 10.* Rosin. *dist. lib. 7. cap. 9. de Consulibus.*
4. Relatio Judicialis facta esse tradatur. Et quanquam postea evenit, ut ex duodecim Tabulis & earum Interpretatione Legis Actiones natæ fuerint, veruntamen nulla Relatio Judicialis facta est. Quippe tanta Decemviris erat potestas interpretandi Leges & Jus dicendi inter Partes, ut ab iis ne Provocatio quidem, sic ut à reliquis Magistratibus, admitteretur, Rosin. *lib. 8. cap. 4. de Origine & Progressu Juris Romani.* Quod & de Jurisprudenteribus, quibus potestas interpretandi post Decemviros concessa fuit, mihi dicendum videtur. Nam hi statim delatâ ad ipsos ea potestate, Legis Actiones in certas Formas, quas deindè Legitimas Actiones, item Solemnes appellaverunt, Georgius Eberlinus *tractat. de Origine Juris & omnium Magistratuum ex Successione Prudentum cap. 7.* magnâ curiositate redegerunt, quibus Populus Romanus inter se sine aliqua addititia mutatione disputare, & Sententiam expectare tenebantur, ut ita nec hoc modo Relatione opus fuerit. Et licet postea hæc potestas ad Summum Pontificem devoluta, & ab eo duplex Actionum Solemnitas, ut altera Impetrationis, (cum nemini liceret in Judicio experiri, nisi impetratâ prius agendi Formulâ à Collegio Pontificum, quorum auctoritate declarabatur, num cuique Actio ex Lege duodecim Tabularum competeret, an non, Eberlin. *dist. tractat. cap. 7. num. 8. 14. & 15.* junge Rosin. *dist. lib. 8. cap. 4.* Johannes Oldendorpius *Sylog. Exception. Forens. pag. mihi 219. & 220.*) altera Formularum (quia in exercendis Actionibus ab eo certæ Formulæ verborum præscribebantur, quorum ductu, in Judiciis sic fuerat experiendum, ut qui uno fortè verbo errasset, totâ causâ cecidisse videretur, Paulus in *l. si Servus. ff. de Furt. & in §. si quis. 33. Institut. de Action.*) introducta sit: tamen nec hoc tempore Relationem factam fuisse facillè concedendum. Et quamvis hæc observatio impetrandarum Actionum aliquandiu, hoc est centum propemodum Annis, apud Collegium Pontificum fuerit, & tandem ad

ad Prætorem hæc potestas, quoniam Pontifices hoc declarandi officio ad avaritiam abutebantur, dum potius vendebant, quàm concedebant pro Jure Actiones, sit translata, cum hic statim intellectâ Facti Serie, aut concederet, & non solum suas, sed etiam Civiles daret, aut negaret Actiones, Oldendorp. *dist. tractat. pag. mihi 220. & 221.* Struv. *Exercitat. 4. thes. 44.* ita ut hinc omnia Judicia sicut prius à Collegio Pontificum ordinaria, tunc extraordinaria dicta fuerint, Paul. in *C. Actio negot. gestor. Justinian. in §. ult. Institut. de Interdict.* tamen nec usque ad hæc tempora ullam Relationem Judicialem in usu fuisse legimus. Nam post Decemviros omnes dubitationes ex Legibus XII. Tabularum ortæ per Interpretationem Prudentium ac Usu Fori determinatæ fuerunt, Struv. *Exercitat. 1. thes. 63. verb. Cum enim Leges &c.* Postea verò cum Jus dicendi ad Pontifices translatum fuerit, illi tantam habuerunt potestatem, ut nullius potestati fuerint obnoxii, Rosin. *lib. 3. cap. 22. de Pontificibus & Pontifice Maximo.* junge Eberlin. *dist. tractat. cap. 7. per tot.* Quod & de Prætoribus quodammodo judicare non dubito, Rosin. *lib. 7. cap. 11.* Eberlin. *cap. 23. num. 7. usque ad 11.* Et licet quis mihi objicere vellet, quòd hoc ita asseri possit, dum Prætores & cæteri Magistratus ipsi Jus, ad quod constituti erant, Bernhard. Sutholt. *Dissertat. de Jurisdic. §. 339.* dixerunt. Attamen etiam hoc verum postea mansit, cum Prætores & alii Magistratus, aut universalem, Sutholt. *dist. Dissertat. §. 366.* aut particularem Jurisdictionem, Struv. *Exercitat. 4. thes. 42.* demandaverint. Nam mandatâ Jurisdictione vice mandantis illi exercebant Jurisdictionem, Sutholt. *dist. Dissertat. §. 364. 365. & 367.* Si ipsi Magistratus Jus reddebant, parti læsæ tantum liberum erat provocare ad Populum, Sutholt. *dist. Dissertat. §. 373.* Struv. *dist. Exercitat. 4. thes. 10.* Si verò Magistratus pedaneos aut delegatos Judices cum certis Formulis, tempore Constantini Imperatoris tamen in universum sublatis, *l. 1. & 2. Cod. de Formul. & Interpretation.* Oldendorp. *dist. tractat. pag. 221.* ordinaverint, Sutholt. *dist. Dissertat. §. 311.* illi secundum præscriptam Formulam, quoniam nullam Jurisdictionem habebant, sed solummodo de facto cognoscebant, Sutholt. *dist. Dissertat. §. 357. 364. & 365.* nudamque notionem, quæ tamen & lationem Sententiæ connotat, habebant, Struv. *dist. Exercitat. 4. thes. 48.* tenebantur judicare. Et, si tunc casus obveniret, quem dirimere non poterant, usu nihil fuit frequentius, quàm ut in casibus dubiis adirent Jurisconsultos, ut videre est apud Gellium *lib. 4. Noct. Attic. cap. 2.* Sutholt. *dist. Dissertat. §. 307.* Aut si causam non intelligerent, nec Jurisperitos consulere amarent, dixerunt, sibi non liquere, Agellius *lib. 14. Cicero pro Cæcinnâ:* Aut si causâ non dubia & obscura fuerit, Sententiam tulle-

- tulerunt, Rosin. lib. 9. cap. 16. vers. *Quod si*. Et, quando hoc modo pars se gravatam sentiebat, Appellatio ipsi erat concessa ad Magistratum ipsum, qui Judicem dedisset, l. 1. & 3. ff. *quis & à quo appellatur*. junct. l. 1. §. ult. eod. non autem ad eum, cui erat mandata Jurisdictio, si hic, qui cum Judice dato pedaneo, & delegato, l. unic. Cod. *qui pro sua Jurisdictione*. & tit. Cod. *de Judic. pedan.* non est confundendus, Struv. dict. *Exercitat. 4. thes. 44.* Judicem dedisset, Struv. dict. *Exercitat. 4. thes. 42. in fin.* Ut ita ex deductis facile emergat, nullam Relationem Judicii in secundo Statu Romano factam esse. Quare Statu in Rempublicam Romanam Monarchico iterum introducto, sensimque auctoritate Magistratuum diminuta, Eberlin. dict. *tractat. cap. 23. num. 9. 10. & 11.* Struv. *Exercitat. 4. per tot.* novisque Legibus & Constitutionibus ab Imperatoribus promulgatis, Struv. *Exercitat. 2. per tot.* & ne forsan Magistratus aut Judices per Imprudentiam malè judicando litem suam facerent, Oldendorp. *class. 7. art. 13. num. 2. & 3.* Magistratus & illos, quibus mandata fuerit Jurisdictio, & Judices datos ad immediatè superiorem causam dubiam per Relationem detulisse, initiumque referendi factum esse concludo.

Aphorismus 2.

Et quanquam certò dicto modo tempus Relationis Judicialis non constat, hanc tamen diu obtinuisse, magnamque auctoritatem habuisse, inò expressè à Justiniano Imperatore mandatam esse, verum est.

1. Longo temporis tractu, & quidem jam tempore Imperatoris Hadriani, l. 1. Cod. *de Testamentis*, & quemadmodum Testamenta ordinentur. item Imperatoris Antonini Pii, Relationem Judicialem in viridi observantiâ fuisse, & ita longè ante Justiniani Constitutionem, colligere licet ex Constitutionibus Codici insertis, vide l. 1. Cod. *de Usuris*. l. 1. Cod. *de edendo*. l. 1. Cod. *de Procurator*. l. 1. Cod. *si adversus Creditorem*. l. 1. Cod. *de alendis Liberis*.
2. Porro istam Relationem etiam magnâ auctoritate fuisse, ostendunt pleraque Imperatorum Rescripta Codici inserta, factaque ad Relationes Consultationesque Judicium, Peretz *ad Codicem de Relation. num. 1.* ita ut,
3. quod Juris Communis causâ ab Imperatore vel rescribendo, vel decernendo, vel edicendo statutum sit, etiam sine Populi Concilio, pro Lege sit habitum, & placitis illius non solum Provinciales, sed etiam Populus ipse adstringeretur. Verum interim observandum, Imperatorum Constitutiones Legis vim obtinere, si generales sint, quoniam Jura singulis Personis non constituuntur. Quare si privati Juris causâ Princeps quid

quid statuit, id Legis vigorem non habet: quippe privata Principis Decreta ad consequentias non producuntur. Hinc Papinianus respondit, Sententiam in Fideicommissariis Libertatibus Jure singulari receptam non trahi ad reliqua Fideicommissa, l. *Fideicommissaria Libertas*. 23. §. *etiam*. 3. ff. *de Fideicommissar. Libertat.* Eberlin. dict. *tractat. cap. 11. num. 6. & 7.* Quænam dicantur autem generales & singulares Constitutiones, vid. Struv. *Exercitat. 2. thes. 25. & 26.* Denique Justinianum Imperatorem Relationem à Magistratibus & Judicibus faciendam, demandasse, hoc satis luculenter indicat l. 2. §. 21. item l. 3. §. 21. Cod. *de veteri Jure enucleando* &c.

Aphorismus 3.

Verum Relationibus inde nimium accrescentibus, Litibusque nimium exinde protrahis, Imperator Justinianus rursus eas abrogavit, & ut Judices ipsi causam perfectè examinatam secundum Leges, prout justum & legitimum visum fuerit, salvo tamen gravato Appellationis beneficio, deciderent, mandavit.

Omnia utilitate Reipublicæ esse metienda, indicavit etiam Imperator noster Justinianus sua Novella 125. Nam licet Imperatori Relationes Judiciales Reipublicæ aliquandiu valde utiles visæ fuerint, ita ut etiam ipse eas *præced. Aphorism.* præceperit, & postea Novell. 113. & 115. confirmaverit, legemque 79. §. 1. ff. *de Judic.* item §. *planè*. 1. *Institut. de Militar. Testament.* cum l. *Divus*. 21. ff. *de Testament. Militis*. ratihabuerit, tamen non dubitavit eas iterum per Novell. jam allegat. 125. abrogare, cum ex Relationibus Judicum ad Principem nimie dilationes & remora negotiis allata, litesque nimium protractæ fuerint. Quare Imperatori amputare Relationum facultatem, ut ipsi Judices pro suo captu perfectè causam examinarent, secundum Leges & Consuetudines Locorum, salvo tamen parti gravatæ Appellationis beneficio, decernerent, ac exsequerentur Sententiam, si Partes ei acquieverint, vel admitterent Appellationem, si quæ est interposita, compendiosius visum est, *Authent. Novo Jure. Cod. de Relation.* Hinc adhuc observatur, quod à Judice prioris Instantiæ, per simplicem Querelam ad Superiorem causâ non transferatur, sed solummodò ordinario modo, per viam Appellationis, Joach. Stephan. *ad Novell. allegat. 125.* Matthias Stephan. *ad Novell. eandem num. 2. 3. & 4.*

Aphorismus 4.

Sed hæc memoratâ abrogatione non intelligitur illa species Relationis de ambiguitatibus, quæ sæpè ex Legibus nascitur & magis propriè Consultatio dicitur.

1. Locum habet hæc Relatio, quoties circa Juris & Legum intellectum dubitatur, l. 79. ff. de Judic. Eo enim casu Judex Principem, tanquam Legis Authorem & Interpretem consulere, nec, antequam à Principe responsum, inter Partes pronunciare debet, l. 1. & l. 2. Cod. de Relation. Quare etiam dict. l. 1. §. 21. & l. 2. §. 21. Cod. de vet. Jur. enucl. l. ult. Cod. de Legibus. Imperator sibi expressè Legum dubiarum Interpretationem reservavit. Nec ab Imperatore per Novellam supra allegatam 125. ullæ aliæ Relationes, quàm Judicium de Jure ad Factum applicando dubitantium, quæ aliàs Novell. 113. & 115. erant comprobatæ, sublata sunt.
2. Unde etiam Matthæus Wesenbec. in Oeconom. Jur. ad Novell. 125. rectè scribit, ubi dignus vindice nodus inciderit, adhuc Relationes permitti, add. Matth. Stephan. ad Novell. 125. num. 5. & 6. Quæ autem magis propriè dicuntur Consultationes, quàm Relationes. Nam Consultatio in solâ & nudâ Interrogatione super aliquo Juris dubio plerumque consistit, l. 11. §. 2. ff. de Minor. l. 1. §. 21. & l. 2. §. 21. Cod. de vet. Jur. enucl. Stypmann. tractat. de Referendar. cap. 1. num. 63. & 64. Relatio verò in Explicatione totius Causæ, adjunctis Actis, vide Aphorism. seq. junge Christoph. Philip Richter. ad Authent. Novo Jure. Cod. de Relation. num. 3. & 4. Et quam hæc Relatio magnam similitudinem habet cum Consultatione, ita ut sæpè confundantur; Justinianus tamen invicem separavit, Cod. de Relation. & Cod. de Appellation. & Consultation.

Aphorismus 5.

Describitur autem Relatio à Justiniano per Novell. 125. sublata, propriè hoc modo: Quòd fuerit scriptum Judicis ad Principem, Pro-Consulem, aut Præsidentem, quo Judex de Jure ad Factum applicando, non de sensu Legis dubitans, requisivit & consuluit, quid sibi in totâ causâ, in qua Partes coram se litigantes concluderunt, ac ulterioribus Allegationibus renunciarunt, pronunciandum esset.

1. Vide l. supra allegat. 79. §. 1. ff. de Judic. Richter. ad Authent. Novo Jure. Cod. de Relation. num. 2. Matth. Stephan. ad Novell. 125. num. 1. item Valleng. dict. loc. num. 3. Erasmi. Ungebaur. super Decretal. ad tit. de Appellation. num. 29.
2. 30. 31. & 32. ubi etiam Relatio interdum & Consultatio, uti præced. Aphorism. fuit monitum, add. Matth. Stephan. ad dict. Novell. 125. num. 1. Peretz. ad Cod. de Relation. num. 1. dicitur, sed planè impropriè, vide allegat. Andream Vallengem in Paratitl. Jur. Canon. de Appellation. §. 20. num. 7. Quippe Relatio Judicialis propriè fieri dicitur à Judice Inferiore ad Superiorem, hoc

hoc est ad Pontificem vel Principem, aut etiam Pro-Consulem, Præsidentem vel Præfectum Prætorio super aliquo dubio suborto in Processu seu in Lite, uti patet inter cætera jam allegata ex Novell. 113. cap. 1. & Novell. 82. §. fin. & l. si quod extraordinarium. 5. Cod. de Legation. & allegat. Valleng. num. 3. & Peretz. num. 1. Ex qua descriptione per se resultat, quod Relatio vel Remissio Causæ ad Principem ob metum potestatis Litigantium vel odii prohibita, dict. l. 79. §. 1. ff. de Judic. sub hac Judiciali Relatione non intelligatur. Nam si de Facto quæstio esset, Judex ipse pronunciare debebat, prout Religio suggerebat, si enim rogarit, & Præsides Consilium impertierit, infamiae nonnunquam periculum fuit, & materia gratiæ vel ambitionis tribuebatur, dict. l. 79. §. 1. ff. de Judic. l. 3. §. 1. eod. l. 3. §. 1. ff. de testibus. l. 9. princ. ff. ad Leg. Fab. de Plagiur. Francisc. Stypmann. dict. tractat. cap. 1. num. 44. & 45. Nam hoc casu Judicibus omnibus sufficere debebat, ad perfectam fortitudinem Lex & Imperii favor, ut alicujus magnitudinem metuere non deberent, Novell. 17. cap. 13. Unde etiam Præsides Provinciarum ob rationem in dict. l. 79. jam adductam rectè inhibuitum fuit minoribus Judicibus Consilium impertire, Matth. Stephan. ad Novell. 115. num. 9. Valleng. dict. loc. num. 3. Porro cum in hoc Aphorismo dicatur, quòd Judex debeat totam causam, in qua Partes coram se litigantes concluderunt, ac ulterioribus Allegationibus renunciarunt, ad Superiorem tunc referre, observandum venit, quòd olim etiam clam alterâ parte ad Principem Magistratus referre potuerit, sed ne exinde Pars, si Prætor mentitus fuerit, lædatur, ipsi contra Rescriptum impetratum beneficium Appellationis superfuit, l. 1. §. 1. ff. de Appellation. junge Peretz. ad Cod. de Relation. num. 3. & 4. Verum ut postea ejusmodi ambages evitarentur, constitutum, ut Litigatoribus ante Relatio vel opinio ederetur, ut suum dissensum vel assensum subicere possent, l. fin. ff. quando appellandum sit. l. penult. ff. de Appellation. recipiend. l. 1. Cod. de Relation. Quippe utriusque Litigantis maximè intererat, Relationem rectè fieri, utpote ex qua exitus Litis expectandus esset, idcirco etiam Relationi imperfectæ, aut opinioni Judicis minùs rectæ Partibus licuit suas adjungere Preces refutatorias, dict. l. 1. & 2. Cod. de Relation. Richter. ad dict. Authent. num. 2. l. 9. §. 3. Cod. de Appellation. & Consultation. Debebat autem Relatio omnes omninò Causas juxta modum Actorum continere, ut recensione, id est iteratâ Examinatione Actorum non opus esset, imò & Acta, quò plena esset Instructio, dict. l. 1. Cod. eod. associanda erant, l. 3. in fin. Cod. de Relation. Si tamen adhuc inter Judicem & Partem contentio oriretur, ad Originalia per Notarium Publicum scripta & contenta recurrebatur, Hostiens. in Summa Aurea tit. de Appellation. Mejer. in

8. *Disputat. Argentorat. ad tit. de Appellation. thes. 26.* Nec differentia inter Causas referendas ad Principem habebatur, sed in omnibus Causis, tam majoribus, quam minoribus, etiam in Criminalibus obtinebat hæc Relatio, *dict. l. 2. Cod. de Relation. dict. l. 6. §. 3. Cod. de Appellation. l. 13. Cod. eod.* sed regulariter ante Sententiam definitivam, *dict. l. 1. Cod. de Relation.* postquam Partes ulterioribus Allegationibus renunciarunt, aliàs non erat plena Relatio, *Novell. 115. in princ.* interdum etiam post Sententiam definitivam, exceptis saltem Causis Criminalibus, *l. 1. §. 1. ff. de Interdict. Richter. ad dict. Authent. num. 5. in fin.* Hoc modo autem factâ Relatione ad Principem, cessabat officium Judicis referentis, *l. 1. Cod. de Relation.* ita ut Relatione pendente nequiret pronunciare, *l. 34. Cod. de Appellation.* vel aliquid innovare, *l. 3. & l. 13. Cod. eod.* sed subsecuto ad factam Relationem Responso, quod super casu dubio Judici, vel Rescripto, vel per Referendarios exponebatur, *dict. Novell. 113. cap. 1. & 2. Richter. ad dict. Authent. num. 5. circa med. Stypmann. dict. tractat. num. 46. usque ad 53. & à num. 59. usque ad 65. inclusivè,* tenebatur causam ex Responso accepto decidere, *Novell. 82. cap. ult. Novell. 113. cap. 1. princ.* adeò ut Appellatio ei denegaretur, contra quem pronunciatum fuerit. Consentire enim videbatur in ea quæ scripserat vera esse, nec audiendus erat, si dicere vellet, se eventum Rescripti Sacri sustinuisse, *l. fin. ff. quando appellandum sit.* Nam non obstante *dict. l. 1. §. 1. ff. de Appellation. junge Peretz. dict. loc. num. 3. & 4. item Richter. dict. loc. num. 5.* dicto modo Relationi plena fides tribuebatur, *l. 6. §. 3. Cod. de Appellation. & Consultation.*

Aphorismus 6.

Sed hæc Relatio Judicialis moribus iterum recepta esse videtur, quæ tamen differt ab ejusmodi Relatione Judiciali, de quâ in subsequentibus agendum est.

1. De Reintroductione vide Peretz. *ad Cod. de Relation. num. 5. & 6. item Richter. ad Authent. Novo Jure. Cod. de Relation. num. 6. per tot.* quibus adjungi etiam potest allegat. Andr. Vallenf. *ad Jus Canon. de Appellation. §. 20. num. 5.* Differentiam autem vide infra *Sectione III. Aphorism. 1. & 2. hujus Disputationis.*

SECTIO

SECTIO SECUNDA, De Definitione Nominali, sive de hodiernæ Judicialis Relationis Derivatione, variâ Significa- tione, Appellatione, & Origine.

Aphorismus 1.

Prælibatâ Judicialis Relationis primævæ Origine, Autoritate, Abrogatione, Descriptione, ejusdemque Usu hodierno, & Discrepantiâ, à tractatione & institutione nostrâ transeo porrò ad hodiernæ, secundum excellentiam & magis propriè sic dictæ Relationis Judicialis derivationem. Descendit autem à verbo Latino REFERRE, & nomine JUDICII, unde per compositionem dicitur nostra Disputatio agere de RELATIONE JUDICIALI; quia ista semper in loco Judicii de Actis Judicialibus, sive contentiosâ Jurisdictione perficitur, ad differentiam Relationis extrajudicialis.

Exegesis.

QUoniam Ulpianus *l. 1. ff. de Justit. & Jur.* sic orditur, Juri operam daturum nosse oportet, unde Juris nomen descendat, parili modo ab instituto meo non alienum esse puto, si insistendo illius vestigiis, jam indicavi unde Rubrica Disputationis nostræ derivata & composita sit. Nam rei propositæ vim aperit, & non mediocriter illustrat, usumque habet necessarium, quoties interpretatione res, de quâ quæritur, eget, ut scribit Quintil. *lib. 1. Instit. Orat.* De Etymologia, sive verbo Referre, & nomine Judicii, vide Ambrosium Calepinum. Interim ex inscriptione per se patet, quòd nostra Disputatio excludat Relationem extrajudicialem. Quæ dici potest Narratio à Persona publica Principi de desideriis Supplicantium facta, quando Partes aliquid pro Jure sive beneficio petierunt. Ad hoc munus autem olim certi Referendarii constituti fuerunt, quorum alii Referendarii majoris Ecclesiæ, alii, qui de Jurisdictione contentiosâ simul referebant, ut infra dicitur; Referendarii Sacri Palatii dicebantur. Isti specialiter ordinati erant ad majoris Ecclesiæ negotia Principi referenda, *Novell. 6. cap. 3. in fin.* Erat autem hæc Ecclesia major, quæ & magna appellatur, *l. 17. & l. 18. Cod. de SS. Eccles. Constantinopolitana, Novell. 7. in princ. & majorem habebat præ*

- præ cæteris auctoritatem, l. 14. Cod. de SS. Eccles. Ideo etiam necesse erat, ne confusio oriretur, ut per constitutum Referendarium Principi negotia obvenientia referrentur, quæ autem sine Literis Sytaticis, à Metropolitano Episcopo, aut Metropolitæ à Patriarchâ datis, per Referendarium Principi non deferrebantur. Itaque si legitimo modo exposita erant; & iusta erat petitio, statim Supplices per Referendarios Sanctissimæ majoris Ecclesiæ, aut per Religiosos Apocrisarios ferebant Responsum, si verò injusta, è vestigio debebant reverti, unde venerant, dict. Novell. 6. cap. 3. & Novell. 123. cap. 9. Cujac. ad Novell. 6. junge Stypmann. dict. tractat. de Referendar. cap. 1. num. 75. cum seqq. Hodie verò majores Ecclesias sua negotia plerumque per Syndicos Capitulorum vel Canonicos expedire, testatur jam allegatus Stypmann. dict. loc. num. 82. Qui verò referebant, sive recitabant Principi desideria Supplicum & Mandata Principis, sive Sacras Jussiones insinuabant Judicibus, Referendarii Sacri Palatii nominabantur, Novell. 113. & Novell. 124. l. 2. Cod. de Officio ejus qui vicem alicujus Judicis. Hisce duabus autem Partibus Officii contenti esse & fungi debebant, non autem immiscere se Causis, vel prehendendo Litigatores, vel exigendo Satisfactionem, vel adigendo eos ad aliquam Pactionem, vel Transactionem, argum. l. culpa est. 36. ff. de Regul. Jur. Et hoc Officium Referendarii etiam hodie in Aula Imperiali receptum, & Andreæ Gailium, itemque Hubertum Giphanium eo functos fuisse, notat Rittershusius part. 9. cap. 7. in fin. At hos Referendarios nunc Cancellarios vocari, qui illorum exemplo singulorum desideria & supplices Libellos cognoscunt, summamque ad Principem referunt, & ejusdem super his Decreta proferunt, scribit Matth. Wesenbec. in Oeconomia Novellarum ad Novell. 10. ubi ad id allegat Cassiodorum lib. 6. de Rescript. A Sacro Palatio autem dicebantur Referendarii Sacri Palatii. De origine vocis Palatii, agit Varro de Lingua Latina lib. 4. §. 8. Sunt verò Palatia loca, usibus Imperialis Majestatis destinata, & velut consecrata, l. quicumque. 17. Cod. de Operibus publicis. Unde etiam Sacra & Sacratissima appellantur, l. nulli Judicium. 14. Cod. de Officio Rectoris Provincia. & ab omni privatorum usu & communi habitatione excepta, l. unic. Cod. de Palatiis & Domibus Dominicis. Similiter Palatium nuncupatur Aula Cæsaris in l. ex Aula nostra. 3. Cod. de Privilegiis eorum qui in Sacro Palatio militant. Ejusmodi Domus habentur in Civitatibus plerisque Imperialibus, puta Aquisgrani, item Goslarie, & Norimbergæ. De Palatiis Principum Chassanæus Scriptum reliquit, illa importare talem Securitatem, ut offendentes aliquem in illis capitaliter puniantur, & illud observari in omnibus Palatiis, etiam Pontificis, qui tamen præ aliis Misericor-

ricordiâ uti debet, Chassanæ. de Gloria Mundi part. 5. considerat. 24. num. 25. in §. Videmus. Germanis dicitur der Burg-Frieden. Ab hujusmodi Palatio Imperatorio habet is Comes suam appellationem, qui Sacri Palatii Comes in Constitutionibus Principum appellari solet, & in l. 1. Cod. de Officio Rectoris Provincia. Comes Divinæ Domus nuncupatur. Ab hoc Palatio etiam Palatini dicuntur, qui in Palatio Imperatoris militant, & ad aliquod Principis Ministerium, Procuracionem sibi commissam habent, de quorum Privilegiis agitur in Cod. tit. de Privilegiis eorum qui in Sacro Palatio militant. Palatii verò Comites tandem in Germania ad eam Dignitatem & Eminentiam evecti sunt, ut qui ad Rhenum sunt, non solum sint Principes, sed & inter Seculares Electores primas teneant, & sede vacante, Imperii sint Vicarii unâ cum Electore Saxonie, Aurea Bulla Caroli IV. cap. 5. Matth. Stephan. ad Novell. 10. per tot. plura vide apud Stypmann. de Referendar. cap. 1. num. 83. & seqq.

Aphorismus 2.

Derivationem excipit Homonymia. Inter cæteras verò significationes inprimis accipitur: pro Consultatione, quando Judex consuluit Principem, in causa ardua quomodo sit procedendum: pro Transmissione Processus ex Delegatione, usque ad Sententiam exclusivè consummati: pro incompetencia Jurisdictionis: pro Relatione, que fit in Regno communiter in Sacro Consilio & in magna Curia Vicariæ: pro Transmissione Cause ad Consilium Jurisperiti: pro Refutatione aut Delatione Appellationis interpositæ: item pro Consultatione de certa poena infligenda. Quæ Significationes Relationum autem multis parasangis distant à nostra notatione Relationis Judicialis, infra describenda.

Multifariam accipi referre, vid. Matth. Wesenbec. in Pandect. de Appellation. num. 4. & supra allegat. Calepin. Hinc Relationem etiam diversimodè sumi testatur Stypmann. dict. loc. num. 22. & seqq. usque ad num. 42. item Joh. Calvin. Lexic. Jurid. in voce Relationis. Inprimis autem à Roberto Maranta in Speculo Aureo part. 6. actu secundo, & quandoque appellatur. num. 7. & 9. quintupliciter vox Relationis accipitur. PRIMO enim ipsi dicitur Relatio, quando Judex consuluit Principem, puta in aliqua causa ardua, & expectat Responsum Principis in illa causa, qualiter habeat in eo procedere; ut notat Speculator in tit. Cod. de Relation. in princ. & de hac Relatione loquitur text. in l. si quis. 1. & l. si quando. ult. Cod. de Relation. & ibi Bar-

Bartol. & Bald. & in cap. intimasti. 68. de Appellation. & ibi per Philip. & Dd. SECUNDO modo dicitur Relatio, quæ fit ex necessitate Delegationis, ut quando Princeps, vel alius Superior delegat aliquam causam alicui, cum potestate procedendi usque ad Sententiam exclusivè, & completo Processu ipsam transmittat Principi decidendam. Nam illa Transmissio Processus dicitur Relatio, & de hac tractatur in cap. constitutus. 45. de Appellation. & tangunt Abbas, Philip. & Cardinal. in dict. cap. intimasti. 68. cod. tit. ubi plus dicunt, quod si est statutum tempus procedendi per Principem, puta, ut procedat infra duos Menses, & postea Processum referat, non potest Delegatus referre, nisi finito termino: quia Processus debet expediri infra Terminum: Relatio verò debet fieri post Terminum; aliàs non valet, nisi de consensu utriusque Partis: ita tenet Philip. in dict. cap. intimasti. 68. col. 3. vers. secundo fit relatio &c. ubi etiam Cardinal. in 1. col. TERTIO modo dicitur Relatio, quæ fit ex Natura Causæ, ut, quia est aliqua causa major, puta Feudalis, de qua Judex inferior cognoscere non potest: nam debeat eam referre ad Superiorem Judicem competentem, ut habetur in cap. majores. 3. de Baptismo. & in cap. ut debitus. 59. & dict. cap. intimasti. 68. de Appellation. & ibi etiam Philip. in 3. col. QUARTO modo dicitur Relatio, quæ fit in Regno, communiter in Sacro Consilio, & in magna Curia Vicariæ, videlicet, quando Vice-Protonotarius committit causam in Consilio devolutam uni ex Regiis Consiliariis, ut fabricato Processu in Sacro Consilio referat. Similiter, quando Regens magnæ Curie committit causam alicui Jurisperito, vel uni ex Judicibus, ut fabricato Processu referat Votum suum; nam in isto casu ille Commissarius procedit solus in causa, & facit Processum, usque ad Conclusionem inclusivè; & deinde scribit Votum suum, & ipsum refert in Consilio, vel in magna Curia, unà cum toto Processu, & secundum ejus Votum profertur Sententia per totum Consilium, quatenus ipsi Sacro Consilio iustum videtur, & figuratur Sententia sub nomine Consilii seu Regiæ Majestatis. Et de hac Relatione est ritus magnæ Curie in num. 61. ibi qui incip. Item servat dicta Curia committere causas. & de hac Relatione loquuntur duæ Decisiones Consil. Neapolitan. quarum una est num. 28. & alia num. 47. QUINTO modo dicitur Relatio, quando petitur Consilium Jurisperiti in aliqua causa, puta, quando Judex vult ferre Sententiam secundum Consilium Jurisperiti: Nam tunc transmittit Processum Jurisperito, unà cum Literis Relationis, in quibus Literis narrat Casum, super quo consuluit ipsam: ita appellatur Relatio, quia refert se ad Consilium Jurisperiti. Et tenetur in Narratione Casus referre totam Causam pro utraque parte; aliàs Pars quæ læditur, potest appel-

appellare ab ipsa formatione puncti, ita plenè Philip. in cap. intimasti. 68. in 3. not. de Appellation. ubi amplius dicitur, quòd quando Judex vult figurare Casum, seu Punctum transmittendum Jurisperito, debet illum formare in præsentia utriusque Partis, & de eo debet dare Copiam Partibus, si voluerint, & talis Copia debet esse in forma authentica, cum Sigillo Notarii, & hoc fit, ne aliqua Partium lædatur in formatione Casus, si fortè tacerentur Jura alterius Partis: si autem Partes discordarent in formatione Puncti, tunc Judex ex suo Officio, in Contumaciam potest Punctum formare, Philip. in dict. cap. intimasti. 68. & ibi etiam Abbas & Cardinal. Notandum autem apud Marantam dict. loc. num. 9. quòd Copia Literarum Judicis, in quibus scribitur Casus transmittendus Jurisperito pro Consilio, petenti danda sit, non autem Nomen Jurisperiti, quando secretò mittitur ad Jurisperitum, allegatis aliis suspectis, ad hoc ne ille Jurisperitus possit subornari vel trahi, ad Votum alterius Partis. Sed quando publicè mittitur, puta voluntate Partium, tunc debet edi etiam Nomine Jurisperiti. Quod & hodiè Judices in petendis Sententiis à Sede aliquà, ut loquuntur, Scabinali facere convenit, vide Matth. Wefenbec. in Pandect. de Appellation. num. 12. in fin. Alio modo etiam 3. Relatio sumitur: quando enim ad Judicem, ad quem appellatum est, refert Appellationem interpositam suscepisse, aut eam refutasse, & cur non receperit, indicat: aut Principi significat, sibi videri certam poenam, puta Deportationem irrogandam, quam ipse inconsulto Principe infligere non potest. Quomodo etiam aliter accipi possit Relatio, Jul. 5. Pac. Isagog. in Digest. lib. 49. tit. 1. de Appellation. & Relation. videndus.

Aphorismus 3.

Homonymiam sequitur Synonymia. Dicitur autem Relatio Judicialis modò relatus: modò Commemoratio: modò Recitatio: modò Propositio: modò Votum: modò Narratio Negotii aut Litis obvenientis, cum adjuncta Referentis super eo Sententia. Quarum Appellationum postrema nobis arridet.

Videatur Wefenbec. in Pandect. de Appellation. num. 4. item Stypmann. de Referendur. cap. 1. Jacob. Blum. Process. Cameral. tit. 75. de Sentent. num. 25.

Aphorismus 4.

Puto autem, hanc Relationem originem traxisse ex Abrogatione primævæ Relationis, à Justiniano facta. De qua Sectione

Prima egimus. Et postea in Judiciis, ob celeriores expeditionem Causarum Judicialium, certam Formam referendi esse introductam. Et ita secundum Excellentiam hodiè, & magis propriè dici hanc speciem Relationem Judicialem.

SECTIO TERTIA, De reali hodiernæ Relationis Judicialis Definitione & Divisione.

Aphorismus I.

Ordo nunc tangit definitionem ipsam. Definiri verò potest, ut mihi videtur, hoc modo in genere, quòd sit, Narratio vel Recitatio Negotii aut Litis obvenientis, aut cum, aut sine Referentis super ea Sententia. In specie verò, & de qua nos sumus acturi; quòd Relatio Judicialis sit congrua & fidelis narratio, facta à Re- aut Correferente Collegis suis in Judicio de Actis Judicialibus submissis à Partibus litigantibus propositis, secundum Formam Processus & Merita Causæ, cum Voto suo, ad explorandum super eo Collegarum suorum Vota, num concepta ab ipso Sententia sit inter Partes publicanda, nec ne.

Exegetis.

1. **C**um omnis, quæ à ratione suscipitur de aliqua re institutio, debeat à definitione proficisci, ut intelligatur quid sit id, de quo disputatur, Cicero lib. 1. Offic. rectè etiam Tractatum sive Disputationem nostram definitione ipsa, post definitionem nominis, quâ nominis sive vocis per alias voces æquipollentes explicata est definitio, Everhard. in loc. 3. à definitione. num. 4. verb. definitio duplex &c. continuo. Quoniam autem definitio rei, quæ essentiam, aut Causas, aut Partes, aut accidentia rei explicat, quadruplex est; & Essentialis, quæ ex genere & differentiâ specificâ essentiam rei & naturam declarat; Causalis, quæ causas tam formales, quàm materiales, item tam efficientes, quàm finales rei definitæ tradit: Partialis, quæ res ad definiendum proposita, quasi in partes discerpitur: Accidentalisis, cum non tam quid sit res, quàm

quàm qualis sit, explicat, ut quæ ex Accidentibus duntaxat, constatur, & ita propriè descriptio appellatur, Everhard. *dist. loc.* Itaque ex ipsa definitione traditâ liquet, illam esse magis causalem, quàm essentialem. Nam rarò in Jure, quippe cum veris differentiis destituamur, reperiuntur definitiones essentielles. Hinc etiam non absque re traditur in l. omnis. 202. de Regul. Jur. omnem definitionem in Jure esse periculosa. Quapropter etiam & nos contenti esse volumus causali definitione. Et licet in nostra definitione *LOCO Generis* possint accipi hæc verba: Congrua & fidelis Narratio à Re. & Correferente facta; *LOCO Differentiæ* verò *specificæ*: Collegis suis in Judicio de Actis Judicialibus submissis à Partibus propositis, secundum Formam Processus & Merita Causæ, cum Voto suo ad explorandum super eo Collegarum suorum Vota, num concepta ab ipso Sententia sit inter Partes publicanda, nec ne; attamen hæc interpretatio in omnibus Judiciis locum non obtinet. Quare nostrâ definitione, ut ad usitatas Judiciales Relationes applicari possit, intellectam volumus causalem definitionem. Et per vocem *Narrationis* non solum oralem tantum, sed etiam eam, quæ per recitationem ex Schedis, & quocunque alio modo fieri solet, intelligamus; Posthabito quoque quorundam Judiciorum ritu, sive ab uno Referente, sive à pluribus Correferentibus expedienda sit Relatio. Voce *Collegarum* autem includimus omnes Personas Judicii, sive sint in æquali dignitate, sive in inæquali dignitate constituti, modò omnes omninò gaudeant pari potestate liberè votandi & judicandi. Verbis autem, *DE ACTIS JUDICIALIBUS SUBMISSIS* intelligimus, sive partes ipsæ in causa expressè vel tacitè concluderunt, sive Causa à Judice in Contumaciam, sive à Lege pro conclusa fuit habita. Quæ autem ad majorem explanationem adhuc desiderari possunt, subsequentiâ monebunt, quò me brevitas studio remitto.

Aphorismus 2.

Datâ Definitione proximum est de Divisione differere, id quod paucis expediam. Dividi autem potest Relatio in genere sic dicta (1.) ratione Subjecti & Formæ; Quòd quadam fiat alio modo ad Superiorem, de qua Aphorism. 5. Section. I. alia ad Consilium Jurisperitorum, quæ in specie Transmissio Actorum vocatur: alia alio modo ad pares, de qua Aphorismo præcedenti hujus Sectionis, & quæ est nostri institui: alia auf das Land- Gericht.

1. Omnes in Aphorismo hoc propositas Species ratione Subjecti ad quod, & Formâ, sive Modo Referendi differre, facile deprehendet is, qui definitionem Relationis Judicialis, quæ *Aphorism. preced.* delineata est, & de qua nobis sermo erit, intuebitur. Unde non necessarium duco, harum Relationum convenientiam, ut & disconvenientiam cum
2. nostra Relatione Judiciali pluribus indicare. Hoc tantum de Relatione, quæ sit ad Superiorem, de qua *Aphorism. 5. & 6. Section. 1. dictum*, adhuc monendum censeo; quod illa maximè hodiè observetur (1.) in Commissionibus, uti vocant; (2.) In Delegationibus, quando Causa & Controversia committitur ad referendum; Wann der Delegatus seinen Bericht erstatten soll; Item (3.) quando Judex Superior ad Supplicationem & Petitionem Partis rescribit, vel mandat Inferiori, ut qualitatem negotii referat, & interea ab ulteriori cognitione absteineat; (4.) In Causa Appellationis, qui modus in Terris Saxonis observatur: quando scilicet Judex Inferior dubitat, an Appellationem admittere vel rejicere debeat; quo in casu loco Apostolorum Reverentialium vel Refutatoriorum, Negotium & Qualitatem Causæ Judici Superiori referre solet, ejusque discretionis & arbitrio relinquere, quid porro sit statuendum, & quomodo procedendum. Interea autem Judex Inferior à Processu ulteriori abstinere debet, donec Superior, in cujus arbitrio positum est, Appellationem recipere vel non, rescripserit, mentemque suam declaraverit, *Carpzov. in Process. jur. tit. 18. artic. 28. num. 73.* Idem cautum est in *Ordinat. Magdeburg. cap. 44. Von der Appellation. §. Wie dann unsere Cangler und Räte 2c. verb. Daß in beyden Fällen zuvor und ehe die Appellationes angenommen oder abgeschlagen / jedesmal nothwendig Bericht einzuholen.* Hujusmodi etiam Relationes requiruntur ab Inferiori Judice, si Gravatus coram Notario & Testibus Appellationem interposuerit, ut videre est ex *Ordinat. Curia Provinc. Saxon. noviss. cap. 35. §. Es soll aber auch 2c. hisce formalibus: Wo auch eine Appellation vor Notarien und Zeugen eingewendet würde / soll sie alsbald bey dem Ober-Richter angebracht / und wann das Hof-Gericht darüber vernommen / ferner um Bescheid und Inhibition angehalten werden.* (5.) In omnibus Causis Prohibitivis, in quibus Judex nihil decidere debet, sed eas referre ad Superiorem: Ita benè constitutum in Ducatu Brunsvic. & Lüneburg. durch den Gantersheimischen Land-Tags- Abschied de Anno 1601. §. Zum Ein und Zwanzigsten 2c. de novis Aedificiis extruendis: Soll in / an / und bey denen Dörffern dieses Fürstenthums / ohne des gnädigen Landes-Fürsten ausdrückliche Bewilligung / (deshwegen dann jederzeit die Interessenten darauf zu hören / und ehe Seine Fürstliche Gnaden willigen / gewisse Rundschafft einzu-

einzunehmen) den Dörffschafften an Hute und Weyde / Mast und Holzung / zu Schaden und Nachtheil / weiter und ferner neue Städte oder Plätze zu bebauen nicht verstatet / sondern vielmehr / was diesem zuwider / nach Absterben hochgedachten Fürstens geschehen / wann es sub- & obreptione erhalten / abgeschafft / oder nach billigen Dingen restringirt werden. Quæri itaque hic primò potest: An Judex contra eum, qui sine Consensu Superioris Aedificia extruxerit, inconsulto Principe, cognoscere, & Sententiam ferre queat? Affirm. Nam ut violans coërceatur, de violationis accusatione cognoscere, & Sententiam ferre potest: Sed rati habere extructionem contra prohibitionem factam sine Relatione ad Principem, & Consensu Principis non potest: quia de mente illius aliquid statuere, ad Reservata Principis & Superioris pertinet, *Mevius part. 9. decis. 341. num. 3. item part. 5. decis. 306. per tot.* Porro quæritur: An Judex Aedificia per Jus vetita permittere possit, sub Cautione de demolendo? Negat. Quia Legis transgressio sub cautione aliquâ nunquam est licita; ita nec permittendum, contra illam sub satisfactione de demolendo. Quippe ista cautio expressè contrariatur prohibitioni Legis, quæ fundat Nunciantis, & improbat Aedificantis intentionem. Ideo exigit tamdiu differri novitatem, donec, qui intendit, docet se à Lege exemptum, aut non obstrictum, *Mevius part. 6. decis. 140. idem ad Jus Lubec. tit. 12. ad artic. 15. lib. 3. in addit. pag. mihi 257. verb. Contrariatur &c.* (6.) In Pagis & Oppidis minoribus, ubi Judex Inferior plerumque causam ad Superiorem remittit, ut scilicet is, examinatis ipsius Causæ Meritis, Judicem Inferiorem instruat, doceatque, qualiter & quomodo Sententiam ferre debeat, *Peretz. ad Cod. de Relation. num. 6. Richter. ad Authent. Novo Jure. Cod. lib. 7. tit. 61. de Relation.* Quod etiam Relatio ad Consilium Jurisperitorum, quæ aliàs Transmissio Actorum vocatur, inter Species Relationum Judicialium referatur, testatur suprâ allegatus Richter *dict. loc. num. 6.* Moribus etiam usitatum videmus, Causas ad Consilium Sapientum, vel Jurisconsultorum referri, & Relatione durante, suspendi Jurisdictionem Judicis, *cap. 52. X. de Election.* Quin etiam nonnullis in locis, maximè in Pagis & Oppidis minoribus, vix aliquid arbitrio Judicum relictum est; sed ita præceptum, ut sequi teneantur Consilium Jurisperitorum in Sententia ferenda; quæ proinde, si aliter tulerint, ipso jure non valet. Quod etiam non absque ratione constitutum est, ut Magistratus minorum locorum, in quibus rara vel nulla Peritorum copia est, Consilio, quod in majoribus Urbibus est, adjuvetur, aut suppleatur, *Peretz. ad Cod. de Relation. num. 6. item ad Cod. de Sentent. & Interlocut. num. 14.* In Ducatu autem Brunsvic. & Lüneburg. Inferioribus

Judicibus Pagorum & Oppidorum, si ipsi pro arbitrio judicare, aut si in Consilium de ferenda Sententia unum aut plures Doctores adhibere velint, liberum relictum est. Attamen Transmissione Actorum ab una parte petita, Sumptibus petentis; si ab utraque parte, utriusque Sumptibus, illam decernere, & secundum Tenorem Sententiae Jurisperitorum judicare tenentur, Fürstl. Braunschweig - Lüneburgische Cansley-Ordnung §. 7. tit. 38. Von den Unter-Gerichten auf dem Lande und in den Städten unsers Fürstenthums / wie an denselben *procediret* / und die Gerichts-Acte aufgeschriebten werden sollen. Verum in Cancellaria petita Transmissio certo modo restricta videtur, Fürstl. Braunschweig. Lüneburg. Cansley-Ordnung tit. 28. §. 6. hisce formalibus: Dafern jedoch unsere Fürstliche Regierung würde befinden / daß die gesuchte Transmissio nur zum vorsehlischen Aufsehalten der Sachen angesehen / so soll dieselbe nicht zugelassen werden. Verum ex Officio Judicis Transmissio Actorum demandata Sumptibus utriusque partis facienda, Schrader. de Feud. part. 10. sect. 14. num. 57. junge dict. tit. 28. Fürstl. Braunschweig. Lüneburg. Cansley-Ordnung §. 10. Falls auch die Transmissio Actorum aus sonderbaren erheblichen Ursachen ex Officio erkannt würde / sollen alle Partheyen die darzu erforderliche Kosten zu gleichem Theil stehen / und bey der Rotulation jedweder seine Quota unfehlbar erlegen / oder gewärtig seyn / daß dieselbe zu Beförderung der Justiz durch schleunigste Executions-Mittel von dem Säumhafften sofort abgelanget werde. Quoniam autem Partes contra unum vel alterum Collegium, ex inanibus & futilibus causis, ut tantum eo longius Acta mittantur, & serius Sententia pronuncietur, excipere solent; utiliter igitur constituere, ut non attenderetur talis Protestatio; nisi pars recusans Rationes alleget evidentes, cur illud Collegium sibi sit suspectum; quia malitiosa & calumniosa Recusatio contemnenda, argumento eorum, quæ in simili habet, Lancelot. de Attentat. part. 2. cap. 9. num. 17. Quare etiam optimè *suprà* allegat. Fürstl. Braunschweig. Lüneburg. Cansley-Ordnung dict. tit. 28. §. 12. constitutum, ut Partibus plures, quam duas Facultates Juridicas, in Actu Inrotationis excipere non licitum sit, ita, ut si fortè utraque pars eandem Facultatem excipiat, tamen utrique parti excepta ad numerum excipiendarum Facultatum sit adscribenda, non attentà Protestatione de aliis exemptis Academicis in Scriptis ante Actum Inrotationis facta; Formalia enim sic sonant: Nachdem auch die Erfahrung bezeuget / daß die Partheyen bey Verschickung der ergangenen Acten, der ihnen erlaubten Exemption einer oder mehrern Juristen-Facultäten auf den Academien dermaßen mißbrauchen / daß sie nicht allein ohne erhebliche Ursache die nächstgelegene Universitäten / sondern auch

auch durch ihre bestellte Anwälde in solcher Menge zu eximiren und aufzunehmen pflegen / daß fast wenig / oder doch diejenige allein überbleiben / welche auf viele Meilen Weges und eine weite Reise von hinnen entlegen seyn / und mit der Partheyen desto höheren Unkosten und Aufsehalten der Sachen / die Acta anderswohin fortgeschicket werden müssen / dahero dann zum öftern viel Ungelegenheit entstanden; So ordnen und wollen wir / solchem Unheil und bißhero herfür geblickten Inconvenientien vorzubeugen / hiermit und krafft dieses / daß nun und hinfür bey Verschickung der Acten, jeder Parthey mehr nicht / als zum höchsten zwey Academien in specie zu eximiren vergönnet seyn / und sie darauf / und weiters nicht / ihre ad Acta bestellte Procuratores instruiren sollen / und zwar mit dieser ausdrücklichen Bescheidenheit / wann ein Theil eine oder mehr Academien aufgenommen / und der andere Theil eben dieselbe eximiret / daß solche einem jeden Theil angerechnet / und also nicht mehr / als die zwey eximiret seyn sollen. Et porro §. 13. Würde aber ein oder anderer Theil / dieser Verordnung zuwider / ein mehreres aufzunehmen sich gelüsten lassen / soll nichts desto minder der Fürstlichen Raths-Stuben bevor und frey stehen / die Acta auf die über die eximirt befindliche Academien nach Belieben zu verschicken / und von dannen die Sentenz einholen zu lassen; inmaßen dann auch nur die Facultäten eximiret seyn sollen / deren in ipso Inrotationis Actu ausdrücklich gedacht / keinesweges aber attendiret werden / wann etwa ein oder anderer Theil in denen vorhin eingebrachten Producten Erwähnung gethan / daß an diesen oder jenen Ort die Acta nicht geschicket werden möchten. Cum verò illud Collegium, quod uni litigantium parti Consilium suppeditaverit, suspectum sit alteri parti, Marant. part. 6. de Appellation. num. 52. & quos allegat Schrader. dict. loc. num. 20. ideò Brunnemann. Process. For. cap. 27. num. 7. putat, huic periculo duplici viâ obviam iri posse, vel, ut jubeantur Partes ante Inrotationem Judici significare, quorum Sapientum vel Collegiorum Consilio & operâ quis usus sit in illa causa, ut eos Juxta evitare possit, Schrader. dict. loc. num. 20. licet ipse dubitet num. 29. vel ut possint Acta transmitti ad Collegium, eâ conditione in Literis expressâ, ut si Collegium de causa hac ab una parte consultum fuerit, illique responderit, Acta integra & non aperta statim remittantur; vel, si unus ex Collegio consultus operam suam navaverit uni parti, is à Deliberatione & Voto pro hac vice absteineat. Cujus Doctrina etiam concordat ex parte cum *suprà* allegat. Fürstl. Braunschweig. Lüneburg. Cansley-Ordnung dict. tit. 28. §. 14. Sollte auch von einem oder beyden Theilen begehret werden / sich bey der Rotulation zu erklären / von welchen hohen Schulen ex Informationes einholen lassen / soll solches aufrichtig ein jeder

der zu entdecken verbunden seyn: allermäßen dann auch dem an die Facultät abgehenden Schreiben ausdrücklich einzurücken / daß daferne sie in dieser Sache vorhin *consultiret* / alßdann die *Acta* ohne Abfassung des Rechts-Spruchs lediglich zurück geschicket werden möchten; auf welchen Fall dann derjenige / so die eingeholte Befehrerung verschwiegen / die vergeblich verursachte Kosten unverzüglich herbeysbringen soll. In *Actu Inrotulationis* autem, à Partibus *Acta* cum *Actis* Manualibus conferenda, & si quid desit, supplenda, & demum inrotulanda, consignanda tam *Judicis* quam *Partium* Sigillo, ut traditur in *dict.* Fürstl. Braunsch. Lüneburg. Cansley-Ordnung tit. 28. §. 9. verb. Vom *Actuario* versiegelt / und den Partheien / wann sie wollen / die Mit-Versiegelung unverweigert zugelassen werden: ne *Actis* aliquid dematur, vel addatur heterogeneum, Schrader. *cit.* loc. num. 31. Et sic Transmissio, ut plurimum insciis Partibus, ad Collegium aliquod, nisi utraque pars in Collegium certum compromiserit, Schrader. *dict.* loc. num. 38. maturanda, Brunnemann. *dict.* loc. num. 8. Quæritur (1.) hîc: An Protocolla Judicialia necessariò *Actis* transmittendis adjungenda? Affirm. hoc cum Brunnemann. *Process. For.* cap. 1. num. 81. licet de Stylo quibusdam in locis, ut & in Consistorio, & Cancellaria Brunsvic. & Lüneburg. aliter sit receptum. Quæritur (2.) An non in Literis, ad Consilium Sapientum transmittendis, *Judex* Statum Quæstionis delineare possit? Disting. cum Brunnemann. *dict.* loc. num. 9. aut *Judex* ex *Actis* elicit Puncta, quæ in Controversiam veniunt, & ea in Literis ad Collegium datis recenset, ut Collegium eò minùs à vero Controversiæ Statu aberrare, nec unum adeò Membrum controversum negligere, & ita Nullitatem non committere possit, per l. in hoc *judicio*. 27. ff. *famil. erciscund.* & hoc modo potest. Utile autem foret, si hæc Puncta, præsentibus Partibus, quamvis rarò hoc fiat, teste Experienciâ, eliciantur, Schrader. *dict.* loc. num. 34. aut Merita Causæ in Literis tractat, & hoc non licet. Cavendum interim etiam, ne aliæ *Missivæ* à Partibus unâ transmittantur, Cothmann. *volum.* 3. *consil.* 5. num. 2. 7. & 23. Ideò hunc modum, quem tradit allegat. Brunnemann. *dict.* loc. probo, ut locus, ad quem *Acta* transmittenda, tunc demum, cum portâ egressus Tabellarius est, sit declarandus. Quæritur (3.) An Revocatio Transmissionis semel decreta à *Judice* fieri possit? Affirm. [1.] Quando Pars, quæ petit Transmisionem, in solvendis *Sportulis* moram necit, Lancellot. *de Attentat.* part. 2. num. 20. quò etiam spectat allegat. Fürstl. Braunsch. Lüneburg. Cansley-Ordnung *dict.* tit. 28. §. 8. Im Fall auch die Erlegung der Verschickungs-Gelder von dem welcher die Verschickung gesucht hat / in *Termino* nicht erfolgen würde / so sollen die *Acta* ohne

ohne Verzug einem von unseren Râthen *ad referendum* zugestellet / und folgendes bey unserer Cansley die Urtheil abgefaßt und *publiciret* werden. [2.] Quando utraque Pars petit, ut ipse *Judex* cognoscat, vel [3.] quòd appareat, per calumniam Transmisionem esse petitam, addatur *dict.* Fürstl. Braunsch. Lüneburg. Cansley-Ordnung tit. 28. §. 6. & allegatus Brunnemann. *dict.* loc. num. 11. Demum *Actis* clausis, cumque Sententiâ remissis ad *Judicem*, qui transmisit, debet *Judex* citare Partes ad aperienda & resignanda *Acta*, ut & ad Publicationem Sententiæ, videatur Schrader. *dict.* loc. num. 35. Interim silentio hîc non prætereo, quòd insuper de Stylo Cancellariæ & *Judicii* Aulici in Ducatu Brunsvic. & Lüneburgic. in *Termino* publicandæ Sententiæ sub poenâ Executionis refundendæ *Expensæ* residuæ, si *Sumptus* majores transmissa *Acta*, quàm in *Actu* Inrotulationis sunt subministrati, requisiverint, Fürstl. Braunsch. Lüneburg. Cansley-Ordn. tit. 29. §. 1. & 2. So bald eine von aufwärtigen Rechts-Gelehrten eingeholte Urtheil einkommt / oder bey unserer Fürstlichen Cansley nach abgefaßter Relation beliebet ist / soll *Terminus* ad audiendam Sententiam angesetzt / und dero Behuf gehörige *Citatio* an die Partheien aufgelassen werden. §. 2. Würde dann nach vorgegangener Verschickung bey denen wieder eingelangten *Acten* sich befinden / daß die in *Termino* Inrotulationis erlegte Verschickungs-Kosten nicht zureichen wollen / soll der noch mangelnde Rest in der *Citation* benennet / und in *Termino* publicandæ Sententiæ gegen erlangende *Special-Rechnung* (wie droben Tit. 5. §. fin. verordnet) ohne einigen Verzug / bey Vermeidung schleunigster Execution, erlegt werden / damit die andere Parthei nicht vergeblich aufgehalten werde; junge Fürstl. Braunsch. Lüneburg. Hof-Gerichts-Ordnung tit. 65. §. Da aber 2c. ult. Quæritur autem [4.] An Transmissio petita redundet in tacitam exprobrationem *Judicis*? Disting. Licet videatur Transmissio fieri cum tacita exprobratione *Judicis*; veruntamen illud indistinctè non est. In genere enim *Officium* *Judicis*, maximè justa Principia Moralia, in tribus consistit: I. Ut ille judicandi autoritate sit instructus, *argum.* IV. *Polit.* 4. 8. 14. 16. l. 78. ff. *de Judic.* ne *Judicium* tantum usurpatum exerceat. II. Agat secundum rectam rationem, VI. *Ethic.* 13. ut *Judicium* temerarium evitetur, ad quod verò tria iterum necessaria sunt: (1.) Cognitio Facti, de quo Controversia; (2.) Scientia Legum Reipubl. juxta quas lis decidenda; & (3.) ipsa Decisio. III. *Judex* solum *Justitiæ* amore judicet, V. eodem 7. & IV. 2. l. 137. §. 2. ff. *de verb. obligat.* precibus, odio, irâ, aliòve affectu minimè corruptus, III. *Polit.* 5. & 16. l. *Rhet.* 1. ne *Judicium* illegitimum vel injustum audiat. Jam verò illa plerisque in Locis, maximè in Pagis & Oppidis mi-

noribus, Judicis conditio est, ut non sit imbutus notitiâ rerum divinarum & humanarum, hoc est, Legum in Republ. receptarum, justique & justî Scientiâ. Deinde, licet Judex sit instructus Dicasticâ Jurisprudentiâ, subindè tamen accidit, illum affectibus duci, existere suspectum, negligentem, multâ negotiorum mole obrutum. Interdum causâ adeo anceps est, ut distractus Judicis animus nesciat, quid potissimum sit amplectendum. Ne ergo injustum sit Judicium, ut fiat Transmissio Actorum Reipubl. opus est; ne alioquin Justitiæ, quæ optimus ejus finis, & tranquillitati officiat. Interim autem bonus Judex rectè facit, si illam usurpat tantum in causis magni momenti; ut innuere videtur Imperator Carolus V. Peint. Hals- u. Ger. Ordnung artic. 105. 219. & multis aliis. quomodo etiam intelligendum puto, quod de eadem memoratum est, in *Novissimo Imperii Recessu An. 1654. §. Doch mit diesem Zusatz 2c. 113.* addatur Henning. Rennemann. *de Jure Transmissiois Actorum.* & Petrus Scala *de Consilio Sapientum.* Henr. Hahn. *Dissertat. de Process. Forens. 5. thes. 77.* Restat nunc ultima Species Relationis Judicialis aufs Land-Gericht / quæ fermè ubique locorum recepta, ut experientia ipsa testatur. De forma autem referendi in Ducatu Brunsvic. & Lüneburg. sufficit nobis suprâ dictam Fürstl. Braunsch. Lüneb. Cansley-Ordn. hic allegare. Ordinatio autem hisce Formalibus sese tit. 38. §. 11. habet: Und weil auch bey unsern Aemtern hergebracht / daß alljährig die Land-Gerichte gehalten / und über die das Jahr über angelegte Brogen erkannt werde / so lassen wir es dabey auch bewenden / wollen auch / daß zu Verhütung der Unkosten / und damit die Land-Gerichte desto eher zum Ende gebracht werden / jedes Orts Amtmann vorher auf jegliches Factum, so nach Landes-Gewohnheit dahin gehöret / und zur Broge angegeben ist / mit Fleiß inquiriren / dessen wahrhaffte Bewandniß einziehen / die Leute umständlich darüber hören / und also keine andere / als gestandene oder genugsam erkundigte Sachen auf das Land-Gericht bringen soll. Worauf dann den schuldig befundenen die Straffe nach Gelegenheit des Verbrechens / Vermögens / und dem alten Herkommen gemäß / nicht aber zu excessiv, anzusetzen / und deswegen die alte Amts-Bücher und Bruch-Register nachzuschlagen seyn. Et hæc sufficiant de prima parte Divisionis Relationum Judicialium.

Aphorismus 3.

(2.) *Ratione Materiæ, quod alia sit Secularis, & Ecclesiastica; Secularis iterum vel Civilis, vel Criminalis.*

Apho-

Aphorismus 4.

(3.) *Ratione Processus, vel Primæ, vel Secundæ Instantiæ, puta Supplicationis, Querelæ Nullitatis, Restitutionis in integrum, Revisionis Actorum, & Appellationis.*

Plura de hisce duobus Aphorismis vide in Sectionibus sequentibus, quæ satis hasce Divisiones accidentales explicabunt.

SECTIO QUARTA,

De Causa efficiente Relationis Judicialis.

Aphorismus I.

Præmissis præmittendis, ut paulò penitus in cognitionem & naturam Relationis Judicialis inquiramus, ad causam ejus efficientem manum lubet admove. Duplicem autem eam esse statuimus, remotam & proximam; Remotam esse dicimus Imperatoris & Statuum Imperii, aut eorum, qui habent Majestatem in Republica, ut & eorum, qui Regalia possident, expressam Ordinationem, aut tacitam Approbationem, Privilegium, & Præscriptionem.

Exegesis.

Quamvis proprium sit Imperatoris & Regum Munus judicare, ac Judicium & Justitiâ exercere, (nam propterea Deus hos constituit, & Populus in ipsos Imperium & Jurisdictionem contulit.) Sed quoniam gravioribus Negotiis impediti litibus interesse nequeunt, aliis hæc cura demandari coepit. Indeque non solum in Imperio & Regnis Inferiorum Judicia vigent, sed etiam in singulis fere Regnis constituta sunt quædam Suprema Judicia, quæ nomine, vice, & auctoritate Supremi Principis, res arduas & graves dijudicant, quæ in Hispania Suprema Consilia: in Francia Curia, sive Parlamenta appellantur; quoniam autem in Francia plures sunt numero Curia, eodem imperio & potestate præditæ; Itaque singulari Appellatione quilibet utitur, utpote Curia Tholosatum, Rothomagensis, Burdegalensis, Divionensis, Gratianopolitana, Aquisextiæ, Parisiensis verò Curia, secundum Excellentiam, Parlamentum vocatur, sine loci adjectione, ut

- tradit Bodinus lib. 3. de Republ. cap. 1. pag. mihi 388. In Italia Rotæ, sive
4. Senatus appellantur. In Imperio autem Romano, quo nullum Majestate & Justitiâ augustius dici potest, olim ad dijudicandas omnes causas Aula Imperatoris ejusque Curia Reichs-Hof-Rath erat Summum Tribunal. Cæterum, cum illud Judicium litium multitudini non sufficeret, & Imperatores sæpè gravioribus Bellicis Negotiis ac Motibus implicati præesse litium dijudicationi non possent, ut testatur Maximilianus I. Imperator im Reichs-Abschied zu Trier und Eöln de Anno 1512. §. Zum Dritten 2c. 8. ibi: Dieweil wir ohn Unterlaß mit so schweren Kriegs-Geschäften betaden seynd und angefochten werden / daß wir in solcher Partheyen Händeln nicht statlich gnug aufwarten mögen / als wir / wo wir nicht so trefflich bemühet wären / gern thäten 2c. ipsisque Litigantibus & Statibus incommodum magnis Expensis Imperialem adire Curiam, & tot locis sequi, à Maximiliano I. ut Aula Cæsarea tanto litium fasce levaretur, & Litigantibus celerius, & non ita magnis Sumptibus Justitia administraretur, ac in medio adversus vim & injustitiam Præsidium & Asylon esset Camera Imperialis, quæ jam Spiræ (nunc Wetzlaræ) est, Imperatoris & Ordinum Imperii Consensu circa Annum 1495. (de cujus autem diversâ mutatione videatur Jacob. Blum. Process. Camer. tit. 4. num. 15.) instituta est, vid. Reichs-Abschied zu Augspurg de Anno 1566. §. Nachdem dann der gemeine Frieden 2c. 72. ibi: Derwegen unser Kayserl. Cammer-Gericht anfänglich / damit männiglich mit wenigster Beschweruß zu seinem Recht verhoffen werden möchte / geordnet und aufgerichtet 2c. Theodor. Reinking. de Regim. Secular. & Ecclesiast. Sac. Imper. Roman. German. lib. 2. class. 2. cap. 14. num. 1. 2. 6. 8. Simul etiam Judices litem dirigentes, & Assessores litem decidentes, quod totum Munus judicandi aliàs ad Imperatorem, ut supra dictum, propriè spectaret, ordinati fuerunt. Ad Officium itaque Judicis Cameralis litem dirigentis in genere hodiè pertinet [1.] quòd Judex præscripta in Ordinatione Camerali quatenus ipsum attingunt, omni diligentia, sub fide Juramenti desuper præstiti observare teneatur, Concept. renovat. Ordinat. Camer. part. 1. tit. 6. §. 2. in quo ipsum alia Juramenta non impediant, dict. loc. tit. 7. §. ult. [2.] Quòd soli Judicio Camerali vacet, aliisque Negotiis abstinere, dict. tit. 7. princ. nec Commissionibus oneretur, dict. tit. 7. §. 1. [3.] Cum sit Caput, per quod omnes Causæ & Negotia vigore Ordinationis diriguntur, dict. loc. part. 1. tit. 8. §. 13. Ejus Officii est imprimis, omnes Causas, Processus & Negotia juxta Ordinationem Cameralem dirigere, quo circa hanc sibi benè cognitam habere, & utique diligenter providere, quò illa in omnibus Articulis firmiter observetur, Personas Came-

Camerales negligentes ac delinquentes ex fide Officii punire, & quod Multam attinet, eam per Pedellum colligere, neque hoc ullius rei intuitu omittere, sed in omnibus se talem gerere debet, quò apud Assessores Honor ac Reverentia, & in exsequendo Munere ex debito timore Autoritas inviolata ubique consistat, dict. loc. part. 1. tit. 10. princ. & §. 2. [4.] Quòd Personas Camerales prohibitis Sectis adhærentes cum consilio ac præscitu Assessorum sub indignatione Cæsareâ ab Officio removeat, dict. loc. §. penult. prohibitis autem Sectis adhærere dicuntur, qui non unam ex Religionibus in Imperio permissis foveant. Officium Judicis in specie consideratum, versatur circa Negotia, vel in Senatu, vel in Audientia perficienda. Negotia in Senatu expedienda subdividuntur in ordinaria & extraordinaria. Hæc maximè Collegium concernunt; illa ad Causas Privatorum Litesque dirimendas pertinent, argum. Concept. renovat. Ordinat. Cam. part. 1. tit. 16. princ. ac consistunt vel in observando, ut Assessores sua Munia in Senatu ritè obeant, vel in distribuendo Acta & Supplicationes, vel denique in instituendo diversos Senatus, vide omnino præallegat. Blum. Process. Cam. tit. 5. num. 13. & seqq. Constitutio autem Judicis fit ab Imperatore, Concept. renovat. Ordinat. Cam. part. 1. tit. 1. §. 2. licet olim quoque Statuum Consensus ad Judicem constituendum requireretur, per Ordinat. Cam. An. 1495. artic. 1. princ. junct. artic. 2. & Ordinat. Cam. An. 1521. artic. Benennung Cammer-Richters 2c. 4. princ. Postea tamen Carolus V. sibi soli, absque Consensu Procerum Imperii, facultatem constituendi Judicem attribuit, Reichs-Abschied An. 1548. §. Und nachdem uns 2c. 23. quam facultatem Imperator adhuc exercet, præallegat. §. 2. & Instrum. Pac. Westphal. artic. 5. §. Præterea &c. 53. Judice autem mortuo, vel Munere à se abdicato, Imperator ab Assessoribus extemplo certior factus alium surrogare debet, Concept. renovat. Ordinat. Cam. part. 1. tit. 5. princ. Et ne interea temporis Judicium suspendatur, si defunctus Judex, Consensu Assessorum, sibi Successorem haud nominaverit, ab his unus Comitum vel Baronum Collegii (qui Præsides hodiè appellantur) Vice-Judicis eligatur, qui Munus istud usque ad aliam dispositionem Imperatoris obeat, illo Comite vel Barone autem in Officio confirmato, in ejus locum alius Comes vel Baro ab Imperatore substituitur, dict. loc. tit. 5. §. 1. Ad Officium Assessorum litem decidendum, (quod etiam hodiè tam in genere quàm in specie consideratur) spectat in genere, quò Assessores (1.) modò aliàs requisitis Qualitatibus præditi sint, ante lapsum Sexennii se à suscepto Assessoratu non abdicent, nisi habeant justas causas ab annuis Visitatoribus cognoscendas, atque tunc horum cognitionem expectent, Concept. renovat. Or-

inat. Cam. part. 1. tit. 4. (2.) Ab Assessoratu decedere volentes, suum decessum Judici atque reliquis Assessoribus sex Menses ante eundem denunciant, istos sex Menses verò in suo Officio persistent, & ne hujus rei inscii sint, ejus Judex Assessores recipiendos unà cum Juramento consueto admoneat, *dict. loc. part. 1. tit. 5. §. 2. & Visitat. Abschied An. 1559. §. Als auch 26. & 2. seqq.* Sin verò citius Successorem fortiantur, in illorum arbitrio sit, utrum ei cedere, an *dict. sex Menses* in suo Officio permanere velint, *præallegat. tit. 5. §. 3.* (3.) Præscripta in Ordinatione strenuè ac omni diligentia sub fide Juramenti desuper præstiti observent, *dict. loc. part. 1. tit. 6. §. 2.* atque in hoc illos nulla alia Juramenta impediunt, *dict. loc. part. 1. tit. 7. §. ult.* (4.) Soli Judicio Camerali vacent, aliis Negotiis se non immisceant, Mercaturam haud exerceant, Advocando & Consulendo penitus abstineant, *dict. tit. 7. princ. nec Commissiones in se suscipiant, dict. tit. 7. §. 1. & tit. 18. §. 4.* neque Tutelis aliisque Negotiis, Expeditiones Causarum in isto Judicio pendentium consequenter impediuntibus, se onerent, *dict. tit. 7. §. 2.* (5.) In nulla causa, etiam minimâ, ex nudo arbitrio, utputa, æquitate, propriâve Conscientiâ, sed ex Legibus, Constitutionibus Imperii, rationabilibus Provinciarum Statutis, probatis Consuetudinibus, veteri Observantiâ ac Stylo Cameræ Jus reddant, *dict. loc. part. 1. tit. 19. princ. & quidem omnibus æqualiter, sine ullius timore, interminatione, aut mandato, sine affectu, dict. tit. 19. §. 1.* (6.) In Votis Singularitati malitiosè ac pertinaciter non studeant, *dict. tit. 19. §. 2.* (7.) Nulla Negotia Causarum progressum retardantia, in Senatu seu alibi suscipiant, sed suis Studiis, Relationibus, Voris, & Sententiarum Conceptionibus strenuam operam navent, quò Litigantes promoveantur, *dict. tit. 19. §. 3.* (8.) A Causis in suis Senatibus propositis, in quibus de Jure ut Judices reculari possent, Umm. *Disputat. ad Process. Judicial. 1. num. 55. & seqq.* penitus abstineant, *dict. tit. 19. §. 5.* (9.) Causas, in quibus ante Assessoratum advocarunt, aut aliàs consuluerunt, deserant; nisi illæ Causæ ipsos, aut Partes ipsas proximâ Cognatione Affinitateve junctas concernant, in quibus porro Advocandi ac Consulendi facultas iisdem non sit ademta, *dict. tit. 19. §. 8.* (10.) Disputationes, verbaque Inimicitia aut liti remoram concitantia, ac deliberatum assensum vitent, præcipuè verò in Causis Religionum se pacificos ac sinceros præbeant, *dict. tit. 19. §. 9.* (11.) In Senatu gesta, votata, atque judicata æterno silentio involventes, nulli, injussu Cæsaris, aperiant, *dict. tit. 19. §. 10.* (12.) Suos Famulos jurejurando adstringant, ne ipsos tanquam Referentes nominent, nec aliàs Arcana Judicii forsân comperta revelent, & sua Protocolla à

Famulis

Famulis ad Senatum transportanda obsignent, *dict. tit. 19. §. penult. (13.)* Honoraria aut Præmia, durante Officio à nemine accipiant, *Visitat. Memorial. Assessor. 1556. §. Diweil auch 26. 11. (14.)* Res proprias extra Senatus seu Audientiae tempus curent, *Visitat. Abschied 1533. §. Fürters als auch 26. 7. (15.)* Nulla Acta ad Referendum sibi sumant, depolcant, aut distribui petant, *Concept. renovat. Ordinat. Cam. part. 1. tit. 20. princ.* In specie autem consideratum Officium Assessorum perficitur vel in Senatu, vel in Audientia. Officium in Senatu versatur vel circa Senatus Frequentationem, vel circa Expeditionem tum Supplicationum, tum Actorum. Circa hanc considerandum, quomodo Acta accipi, custodiri, restituique debeant, & quomodo referenda sint. In Relatione Actorum perpendi debet Modus tum Referendi, tum Votandi, tum denique Sententias Concipiendi, Jacob. Blum. *Process. Camer. tit. 7. num. 55. & seqq.* Unde patet Assessores Cameræ longè distare ab illis Assessoribus, quorum mentio fit in *ff. de Offic. Assessor. & Cod. de Assessor.* Nam hi Magistratui Juris suggerendi causâ assidebant, Umm. *Disputat. ad Process. Judicial. 2. thes. 1. & 2.* Illi verò Judici Cameræ non suggerunt Jus, sed ipsi Jus dicunt, argum. *Concept. renovat. Ordinat. Cam. part. 1. tit. 19. princ. cum §. seq. & part. 3. tit. 63. §. 11.* Hinc etiam vocantur Judices, Richter / *dict. tit. 19. §. 1. & dict. tit. 63. §. 12. cum seq. item Urtheiler / dict. tit. 63. §. 13. 14. penult. & ult.* Olim quidem quoque distinguebantur in Ordinarios & Extraordinarios, *Reichs-Abschied 1548. §. Diweil auch 26. Deputat. Abschied 1557. §. Damit auch 26. 11.* hodiè verò omnes sunt Ordinarii. Eorum autem constitutio perficitur, tum præsentando, tum examinando, tum cooptando. Præsentatio fit ab Imperatore, Electoribus, & Circulis Imperii. Examinatio autem fit à Collegio Camerali, & eorum idoneitatem per Relationem Causæ conclusæ explorare tenetur. Examine verò peracto maximè idoneus eligendus, & à Collegio recipiendus, Blum. *dict. tit. 7. num. 1. & seqq.* Ut ita ex deductis satis constet, Relationum in Camera Imperiali esse causam remotam expressam Ordinationem ab Imperatore & Statibus Imperii factam: dum hoc Munus referendi Assessoribus demandaverunt. In Judicio Imperatoris Aulico Assessores Imperator & quidem solus constituit, *Neue Reichs-Hof-Raths-Ordnung 1654. in Prefat. ibi: Wie wir nicht minder denselben hinfüro zu bestellen und zu unterhalten gemeint seyn.* adde Speidel. in *Speculo Pract. voce Reichs-Hof-Rath.* Circa Referendarios verò *Ordinat. Camer. observari debere disponit, Neue Reichs-Hof-Raths-Ordnung tit. 4. princ.* Notanter etiam dixi in *Aphorismo nostro*, remotam causam Relationum quoque esse eorum, qui Majestatem in Republica habent, aut qui Regalia

galia possident, expressam ordinationem. Nam, quoniam ad Jura Majestatis constitutio Judiciorum & Magistratuum pertinet; ita nemo Referendarius, qui hodiè pro Magistratu habetur, dum Potestatem Judicandi proprio Jure, sive Jure Magistratus habet, ordinare, & ordinationem de Relatione faciendâ dare potest, nisi Majestatem in Republica habeat, aut Juribus Majestatis, quæ aliàs vocant Regalia, Balthaf. Cellarii *Politic. lib. 2. cap. 7. num. 8.* præditus sit. In Regno proinde Potestas illa est penes Regem, in Aristocratia penes Optimates, in Politia penes Populum. In nostra Republica Romano Germanica, Status unusquisque in suis Provinciis, quia Summa Regalia habet, potest vigore Regalium & Jure Superioritatis, sive Jurisdictione Territoriali, Judicia, & Referendarios constituere, & de Relatione ordinationem facere. Eo respectu etiam in Ducatu Brunsvic. & Lüneburg. certus Modus Referendi in Cancellaria & Judicio Aulico est præscriptus, & Relatio Consiliariis Aulicis & Assessoribus Judicii Aulici demandata est, vid. *Congley-Ordnung tit. 28. item Hof. Gerichts-Ordnung tit. 64.* Wie die Acta in denen auf End- oder Bey-Urtheil beschloffen / außgetheilet und referiret werden sollen. Hinc fluit, in Judiciis Inferioribus Acta ad referendum cui-dam Collegarum aut Assessorum haud tradi posse; nisi hoc à Superiore expressâ Sanctione Inferioribus Judiciis, ut Civitatibus, & aliis Judiciis in Ducatu Brunsvic. & Lüneburg. Fürst. Braunsch. Lüneburg. Congley-Ordnung *tit. 38. §. 7.* Wann dann zur Urtheil geschloffen / sollen die Gerichte schuldig seyn / forderfamst und zum längsten innerhalb drey Wochen nach dem Beschluß / auf die vor ihnen eingebrachte und verhandelte Acta nach ihrem besten Verstande / oder mit Rath eines oder mehr Rechts-Gelehrten zu erkennen / permissum sit: aut Inferiora Judicia, tacito Consensu Superioris & Præscriptione, aut Privilegio hoc Jus sibi acquisiverint. Quippe cum Inferiora Judicia, & Civitates Municipales, sive Provinciales, & Collegia non gaudeant Superioritate Territoriali, idcirco propriâ autoritate Referendarius tanquam Magistratum constituere non possunt, Struv. *Syntagm. Jur. Civil. Exercitat. 2. thes. 42.* Licet existimem, cuivis Magistratui licitum esse pro lubitu Assessores eligere, sive sit mediâtè sive immediâtè Imperio subjectus: nam illa Assessoris electio Jurisdictionis nihil sapere videtur. Hoc ipso enim, quod judicandi & cognoscendi facultatem habet, id quoque adeptum videtur, ut assumere possit Assessorem, absque quo vix est ut benè & Juri conformiter judicare queat, *argum. l. 2. ff. de Juridict.* Imò potest delegatus Assessorem assumere, si ejus operâ indigeat, *cap. statutum. 11. §. Assessorem. 5. de Rescript. in 6to.* Quin & partes Assessores eligere posse, affirmant

König

König in *Process. cap. 23.* Rosbach. *ibid. tit. de Assessor. num. 6.* Tutius autem esse, ut illi assensu Partium eligantur, existimat Speculat. *de Assessor. §. 2. num. 1.* Ummius *Disputat. 2. de Assessor. & Advocat. num. 8.* Itaque etiam eo modo verum esse puto, quod tradit Stypmannus in *suo tractatu de Referendar. cap. 2. num. 36. & 37.* Quod in Civitatibus & Collegiis, quatenus Electione vel Præsentatione quis sit receptus, eâ ratione etiam ipsi Jus legendi Acta competat, si nimirum Civitates aut Collegia hoc Jus dicto modo sibi acquisiverint, & eo prædita sint. Aliàs, quod Jus Civitates & Collegia per se non habent, aliis per Electionem aut Præsentationem communicare nequeunt. Et quod hæc Auctoris mens sit, liquet ex exemplo Professorum subjuncto, dum dicit, quod in Academia Gryphiswaldensi Vocationibus Professorum ad Juridicam Facultatem soleat hoc inseri, quod non solum Jura docere, sed etiam aliis consulere, & super Actis respondere debeant.

Aphorismus 2.

Proxima causa Relationis sunt Re - & Correferentes, sive Re - aut Correferendarij Actorum; qui nimirum Acta seu Processus Juris, à Citationem usque ad Conclusionem, tam in causa incidenti, quam principali, à Partibus, cum Actore, tum Reo, aut tertio interveniente, formatos, & ad decisionem Judicis submissos, exactissimâ diligentia, studio, & curâ perlustrant, & de illis suis Collegis, cum Votis suis, ad formandam & publicandam inter Partes Sententiam referunt.

Cum ab effectu cognoscatur causa, itaque ex definitione Relationis *Sect. III. Aphorism. 1.* facile liquet, Referendarios in hoc Aphorismo nostro rectè esse descriptos, & Causam Relationis proximam esse. Quinam autem constituendi illos Jus habeant, in *Exeges. Aphorism. præced.* jam indicatum est. Tantum ad corroborandum Sententiam de Constitutione Referendariorum, quod nemo sibi hoc Munus propriâ autoritate sumere, sed expectare debeat, donec ab ipso, qui Jus constituendi Magistratus habet, vocetur, & ei Provincia Referendariatus committatur, Stypmann. *de Referendar. cap. 1. num. 1.* adhuc hîc allegandum existimavi. Quomodo etiam in nostro Aphorismo descripti Referendarii ab aliis Speciebus Referendariorum differant, vide *Sect. II. in Exeges. Aphorism. 1.* Et hos in omnibus Judiciis, Dicasteriis, Consistoriis, Academiis, Collegiis Jctorum, Scabinatibus, sub hac tamen diversitate, quod certæ Personæ

E

sonæ

- sonæ in Summis Imperii & Ordinum Judiciis Secularibus cum Titulo Referendarii cluant, in aliis verò Collegiis vel Judiciis Director, Syndici, Decani, Judices illud Officium subeant, reperiri testatur Stypmann. *dict. tractat. cap. 1. num. 140. & seqq.* Quinam autem in Summis Imperii Judiciis, utpote in Camerali Judicio Spirensi, (nunc Wetzlarienti) & Aulico Imperatoris Judicio hoc Officio fungi debeant, in *Exegesi. preced. Aphorism.* notavimus. Hic adhuc monendum, quod isti, qui in Aulico Cæsaris Judicio sive Consilio, quod etiam des Reichs Hof-Rath vocatur, referunt, appellari quoque soleant Referendarii Sacri Palatii, Stypmann. *dict. loc. num. 122. & 133.* In Judicio Aulico Ducatus Brunsvic. & Lüneburg. Assessores etiam, ut in Judicio Camerali, Fürstl. Braunsch. Lüneburg. Hof-Ver. Ordn. tit. 6. §. 3. Zu dem soll ic. & seqq. item tit. 64. in princ. in Cancellaria verò omnes Consilarii ad referendum sunt constituti, Fürstl. Braunsch. Lüneburg. Cansley-Ordn. tit. 5. §. 3. & tit. 28. §. 3.
7. Quoniam initio Aphorismi mentionem fecimus, quod causa proxima Relationis sint Re- aut Correferentes, hic non intempestivè quaeritur; si in aliquo Judicio certi Referendarii ad Acta legenda sint constituti, an soli Referendarii, vel etiam ceteri Assessores simul ex Actis referre debeant. Ratio dubitandi est, quod dedecorosum sit, & fugillet famam, si aliis committatur, quasi imperiti sint, argum. l. 8. ff. ad Leg. Aquil. maximè, cum ob industriam electam & approbatam possent sufficere Officio, argum. §. 4. de mandat. Verum enim verò, quia Jus sæpè obscurum & dubium, Doctorumque Interpretationibus anxie involutum est, l. 12. ff. de Legibus. præterea Circumstantiæ Facti infinitæ, & earum Interpretatio sæpè Prudentissimos fallat, l. 2. ff. de Jur. & Fact. ignorant. plerumque etiam recens ad Officium assumpti non æquè ordinis procedendi sint periti, quàm veteres, quibus usus & Præjudicia multa monstrarunt, non inutile esse, cum Stypmann. *dict. tractat. cap. 3. num. 64. & seqq.* puto, imprimis si arduæ causæ obveniunt, ut Assessores simul hoc Officium subire teneantur. Porro notandum, in omnibus Judiciis Correferentes dari non esse receptum. In Camera Imperiali, præcipuè, si supra gravi Interlocutoriâ aut definitivè Partes concluderunt, duobus Assessores ad referendum Acta à Judice Cameræ, quorum unus ex Inferiori, alter ex Superiori Germania ortus esse debet, distribuuntur: Acta tamen, Correferente haud indigentia, ejusdem Nationis Referenti assignantur, Jacob. Blum. *Process. Camer. tit. 75. num. 11. & 14.* In Aula Cæsaris obtinet, in unaquaque causâ semper esse Referentem & Correferentem, Neue Reichs-Hof-Raths-Ordn. 1654. tit. 4. In Ducatus Brunsvic. & Lüneburg. Cancellaria uni Consiliorum à Præsidente aut

aut qui illius vices sustinet, Fürstl. Braunsch. Lüneburg. Cansley-Ordn. tit. 28. §. 1. in Judicio Aulico verò cuidam Assessorum à Secretario Judicii Aulici Acta ad referendum traduntur, Fürstl. Braunsch. Lüneburg. Hof-Ver. Ordn. tit. 64. in princ.

Aphorismus 3.

Quoniam in præcedente Aphorismo Referendarium descripsimus, sequitur ex illius descriptione, quod debeat esse pius, virtuosus, bonis animi & corporis ornatus, (id est, inter cetera Scientiâ Juris maximè instructus & legitime natus) ut & sui Officii, quod Juramento promisit, studiosissimus, nec non, quoad externum cultum, bene vestitus.

Omnia Requisite & Qualitates, quæ in Judice aut Assessoribus de-
siderari queunt, etiam Referendarium exornare debent. Pius debet
esse, quia Pietas est omnium Virtutum, totiusque Regni Politici, adeoque Societatis Generis Humani Fundamentum; id quod tam ex Sacris, quàm Profanis Scriptis est manifestum, Deuteron. 17. 18. Cicero pro Planco. & lib. 1. de Nat. Deorum. Nam si Referens Pietatem non colat, facile à viâ recti deflectitur. Constat autem, ejusmodi Viros Judicio præficiendos non esse, cum Viris doctis, piis, veracibus, & odio habentibus Avaritiam demandanda sit Administratio Justitiæ, l. sancimus. 6. in princ. Cod. ad Leg. Jul. repetundar. l. 1. Cod. de Officio Magistris officior. Rebuff. in mater. possess. artic. 14. gloss. 1. Quoniam autem Pietas est virtus, legitimo Deum
honore ac cultu venerans, & principaliter Deum respicit, vide Jacob. Martin. *Synops. Ethic. lib. 2. cap. 5.* itaque præter Pietatem requiruntur etiam Virtutes tam Morales, quàm Intellectuales in Referendario, ut Publico & Privato prodesse possit, l. 1. ff. de Justit. & Jur. Nam per Virtutem quisque dicitur idoneus, l. 5. Cod. de condit. in publ. horreis. lib. 10. l. probrum. 42. in fin. ff. de verbor. significat. Mascard. de Probation. in verb. Idoneus. Dotes
animi quod attinet, ad eas spectat (1.) ut Referendarius sit præstantis Ingenii, ut statim possit intellectu in verum sensum Legum inquirere. Præstans enim & rarum Ingenium est principium, medium, & finis maximarum, & plus quàm humanarum rerum, Plato in Dialogo 6. de Republica. Frid. Fur. Cæriolan. in tractatu de Consiliar. Princip. Bartholom. Philippus in tractat. de Consiliar. Princip. discurs. 6. in rubrica de Qualitatibus. (2.) Ut optimâ Memoriâ simul sit præditus. Nam nihil in rerum natura præstantius est, nihilque ab homine magis expeti debet, quàm ut cum Ingenio Memoria jungatur: vix enim est, ut semper concurrant; In-
genio

genio enim tardi, sunt tenaci Memoriâ præditi, & Ingenio promti non multum valent Memoriâ, Plutarch. in *Vita Catonis*. Tiraquell. in *Legibus Connubial.* gloss. 5. num. 24. Petrus Messias lib. 3. *variar. Lecton. cap. 7.* Eam autem sequentibus de causis in Referendario desidero, quia in eo maxima requiritur Prudentia, quæ nihil aliud est, quàm quædam multarum rerum memoria: & pars Prudentiæ esse dicitur, Aristotel. in lib. de *Memor. & Reminisc.* latè docet Vivius in *suis Decisionibus decis. 123. num. 57. & seqq.* Hinc è contrario traditur, oblivionem Sapientiæ inimicissimam, Zeno apud Aristotel. lib. 3. *Physic.* Deinde, quia pluribus Artibus debet esse instructus, quas sine memoriâ vix retinet. Quot enim in Jure Civili Leges, quot in Canonico Capitula, quot in Oratoria facultate Figuræ, quot Tropi, quot Periodi, quot in Arithmetica Numeri, quot Facti Species, quot in Geometria Figuræ, Trianguli; tot rebus memoriâ servandis sufficiens esse debet. Denique integra Acta, quæ sæpè ingentis sunt molis, & multorum Annorum onera, inprimis autem in illa parte Actorum, quæ Attestata concernit, ubi labor immensus & copia sæpè exercitatissimos JCtos detinet, memoriâ tenere debet, si rectè genus Actionis cruere, & secundùm Acta & Probata judicare velit, Rutger. Ruland. de *Commissur. part. 1. lib. 1. cap. 9. num. 1. & seqq.* Stypmann. de *Referendar. cap. 4. num. 33. & 34.* (3.) Ut Juris Scientiâ sufficienter sit instructus; quia Factorum Circumstantiæ sæpè accuratam desiderant Interpretationem, l. 1. & l. 2. §. 5. ff. de *Orig. Jur.* & ne ipsi obijciatur: Turpe est Viro Referenti, Jus, in quo versatur, ignorare, l. 2. §. *Servius. 43. ff. de Orig. Jur.* Hinc in Camera Imperiali, antequam aliquis in Numerum Assessorum, qui nimirum semper ex Actis, ut suprà dictum referunt, recipiatur, necesse est, ut priùs in Universitatibus, ab Imperatoribus Roman. confirmatis, Jura professus sit, vel minimum quinque Annos Juribus operam dederit, ac insuper in Praxi (quamdiu autem, in Judicis & Assessorum arbitrio consistit) versatus sit, atque Germaniæ Consuetudinis, Morumque, ut & Judiciales Controversias referendi ac decidendi gnarus, & de his & suæ peractæ Vitæ bonum Testimonium habeat, & vel Doctor vel Licentiatus Juris sit. Ast, cum hodiè multi apud Italos, Gallos, Hollandos &c. tam Linguarum, quàm aliorum Corporis Exercitiorum causâ demorantes, ibi simul Juri strenuam operam navare soleant, non pauci etiam in Universitatibus Germaniæ viventes, intra minus quinquennio spatium ingi industriâ Fundamenta Juris sufficienter edocti citius ad Forum se conferant in *Recess. Imper. 1654. §. Sintemalen aber 2c. 28.* constitutum, ut non adeò rigidè observetur Studium Juridicum Quinquennale in Academiis sub Imperio

sit,

fitis, sed magis Dexteritate, & Causas Juridicas dirimendi Experientia attendatur, quò adauctus Assessorum Numerus in hac penuriâ verè ac solidè eruditorum Hominum eò commodius suppleri posset. Nobiles verò quod attinet, licet hi in Jure non sint Graduati, tamen iisdem qualitatibus præditi sint necesse est, Blum. *Process. Camer. tit. 7. num. 35. 36. 37. & 38.* In Ducatu Brunsvic. & Lüneburg. nemo facillè etiam ad Officiū Assessoratus in Judicio Aulico, exclusis tamen Nobilibus, hodiè admittitur, nisi aut Gradum Doctoris aut Licentiati habeat, junge *Fürstl. Braunsch. Lüneburg. Hof- & Ger. Ord. tit. 2.* quod & in constituendis Consiliariis in Cancellaria observatur. (4.) Ut sit receptæ Religionis vel Catholicæ, vel Evangelicæ, vel Reformatæ. Qui harum nullam rotundè profitentur, Vitamque ei conformem ducunt, non admittuntur ad Munus Assessoris, & consequenter ad Officiū Referendarii. Admissos autem ab Officio, cum consilio & præseu cæterorum Assessorum, Judex, sub indignatione Cæsarea, removeat. Et hoc in Camera Imperiali ita observari, testis est suprà allegatus Blum. *dict. loc. num. 34.* In cæteris Inferioribus Judiciis assumuntur plerumque ejus Religionis, cujus Principes sunt, quibus Ratione Jurisdictionis Territorialis Jus Reformandi competit, *Reichs-Abchied de Anno 1555. §. Damit auch 2c. 20.* de quibus præsumptio est, quòd non libenter alium, quàm suæ Religionis hominem assumpturi sint, Stypmann. *dict. tractat. cap. 4. num. 10.* (5.) Ut sit honestæ ac integræ Vitæ. Nam non sola Eruditio sufficit, sed etiam boni Mores requiruntur: quia illaudabilis est Scientia, quam Vita maculat, imò Mores Scientiæ præferendi sunt, Magenhorst. *ad Ordin. Cam. part. 1. tit. 3. §. 2. verb. Desgleichen sollen die Benfizer 2c.* junge Rutger. Ruland. *dict. tractat. cap. 28. in princ.* Et infamibus Portæ Dignitatum non patere debent, l. 2. *Cod. de dignitat.* Ad Dotes Corporis Referendarii [1.] refero bonam Complexionem; illam autem ad Vitam benè beatèque ducendam esse necessariam, docet nos experientia, ac Socrates apud Platon. lib. de *Republ.* ubi eos, qui naturâ sunt Valetudinarii, è Judicio excedere, & locum dare Sanis debere jubet; sine hac enim nihil homini beatum est, ut cecinit Orpheus, Francisc. le Vayr in *tractat. de Legatione cap. 2.* Nam Referendarius, adversâ valetudine semper detentus, Litigantium Causas diu remoratur, cum tamen Reipublicæ expediat, eas quam celerrimè expediri. [2.] Ad Corporis Dotes referendam puto perfectam Corporis Constitutionem, non mutilatam, aut aliquo vitio laborantem. Quia perfectum Corpus hominem integrum ornat, & præsumptio est, in eleganti Corpore elegantes Virtutes habitare, Francisc. le Vayr *dict. tractat. cap. 2.* Quemadmodum dicitur

E 3

in

in Proverbio: *In pulchrâ & splendide edificatâ Domo, habitare Personam aliquam insignem: sic egregia Hospitia Heroibus decernuntur.* Camerar. in *Horis succissivis* cap. 57. Unde verè cecinisse videtur Poëta:

Gratior est pulchro veniens è Corpore Virtus.

Ita è contrario Aristoteles, Galenus & Hippocrates tradidere, Homines vitio aliquo Naturæ natos, plerumque mille defectus circa Intellectum, Mores & Vitam etiam habere. Dicuntur enim mutili Monstra Naturæ, quæ pravis Moribus prædita sunt, Cardanus lib. 12. de homin. & Aristoteles magis in specie solebat uti hoc Proverbio: *Deus me liberet ab Homine à Natura signato*, Barthol. Philip. in tract. de Consiliis. Princip. rubrica de Qualitatibus. Intellectus quidem & Integritas Mentis in Referendario maximè, ut supra tradidi, requiritur, interim tamen etiam perfecta Corporis Constitutio Referendario adesse debet: maximè, cum Jura non solum notabili aliquo vitio Corporis laborantes refugiant, argum. eorum, *qua hinc inde in tit. de Postulando, de Edilitio Edicto, de Feudis, tam in textu, quam à Doct. ribus maximè Feudistis, tractantur*: sed etiam Lex Divina gibbosos & distortos prohibuerit Sacrificiorum Munere fungi, *Levitic. 21.* Camerar. in *Horis succissivis* centur. altera cap. 8. idemque apud Hebræos Hierosolymitanâ Lege cautum erat, Egesippus de *Excidio Hierosolymit.* lib. 1. cap. 29. ut & apud Ethnicos mutilati sive debilitati à Sacris arcebantur, *Plin. lib. 6. cap. 28.* [3.] Ad Referendarii Naturæ Dotes pertinet Legitima Nativitas, nempe, ut sit ex Legitimo Matrimonio natus: quippe, quia esse Referendarium maxima est Dignitas: itaque de Jure Dignitatis Portæ Spuriis regulariter patere non debent, *l. generaliter. 3. §. Spurios. 2. ff. de Decurionibus. l. Honor. 14. §. de Honoribus. 3. ff. de Muner. & Honor.* Fulgos. *consil. 62.* egregiè Albert. Trotius de *perfecto Clerico.* Struy. *Syntagm. Jur. Civil. Exercitat. 7. thes. 20.* quod & eo confirmatur; quia Spurii pro infamibus, (licet Paleott. de *Nothis & Spuriis* cap. 55. & seqq. Hartman. *Pistor. quest. 30. part. 1.* Tiraquell. de *Nobilitat.* cap. 15. num. 30. & Stypmann. de *Referendar.* cap. 3. num. 40. quod Spurii, neque infamiâ facti, neque Juris laborent, contrarium statuunt.) habentur, *Mynsing. centur. 4. observat. 31.* Struy. *dict. loc.* Petrus Heigius *quest. 21.* qui egregiè & latè hoc discussit. Et in specie hac de causâ, quia, ut supra innuimus, Referendarii, Doctores, vel Licentiatii esse debent. Spurios non posse creari Doctores ex Observantia constat, ut testatur *Mynsing. dict. loc.* inde propter eandem rationem & causam in Camera Imperiali requiritur in Assessores, tanquam Referendariis, Legitima Nativitas. Nec refert, etiamsi essent Legitimati, cum Legitimatio similis sit Alchimie, quæ facit apparere, quod non est, *Mynsing. dict. loc. & Magenhorst. ad Ordinat. Cam. part. 1. tit. 3. §. 2. verb. Nuch recter natus*

türlicher &c. Rutger. Ruland. *dict. tractat. cap. 7. num. 7.* Hinc Bald. ait: Legitimum assimilari homini medicato à morbo, in quo semper remanent aliquæ cicatrices, teste *Mynsing. dict. loc.* ideo utcumque Spurii efficiantur legitimi, remanent tamen infames, de facto, inter bonos & graves Viros, *Mynsing. ibid. in fin.* Adeo etiam in Camera Imperiali requiritur Legitima Nativitas, ut non solum ipsi Assessores, & per consequens Referendarii, sed etiam ipsorum Parentes ex justo Matrimonio nati esse debeant. Hinc Anno 1556. quidam propterea non fuit admittus, quod ipse Pater illegitimè natus diceretur, referente *Magenhorst. ad dict. §. 2. verb. Ehrlicher Gebührt &c.* adde *Blum. dict. tit. 7. §. 31. [4.]* Requiritur ad Referentis Naturæ Dotes, ut sit ex Natione Germanica oriundus, & Patriæ Incola. Nam indigenæ exteris præferendi, *Blum. dict. loc. num. 30.* & quidem meritò: recta enim ratio hoc faciendum esse dicitur, *Primò*, quoniam indigenæ majori studio & fide, ex innatâ erga Patriam Charitate, omnes causas acturi præsumuntur, quàm quivis extranei. *Secundo*, Originarii meliùs censentur scire Mores Concivium, & Consuetudines ejus Civitatis, ex qua nati sunt. Jam verò summum Caput Consilii de Republica dandi est, nosse Rempublicam, eamque habere exploratissimam, juxta *Cicer. lib. 3. de Orator.* & Mores Hominum scire, ad negotia tractanda apprimè conducit, quemadmodum id pulchrè demonstrat Herman. Conring. in *tractat. de Civili Prudentia* pag. 37. 268. & 343. Ergo utique cæteris, qui Hominum Mores & Consuetudines Civitatis non tam accuratè perdidicerunt, præferendi sunt. *Tertiò*, iniquissimum esset, indigenas exteris postponere, illisque omnem ansam de Patriâ benè merendi præripere, cui tamen præter Deum principaliter obligati sunt, *l. 2. ff. de Justit. & Jur.* *Quartò*, Extranei ut plurimum eam erga Populum repræsentare nequeunt benevolentiam, ac indigenæ, ideoque magnam multitudinis invidiam & odium in se concitant, ex quo innumeræ oriri solent Occasiones, Seditionesque, quæ Reipublicæ bonoque publico admodum noxiæ, vid. *Arnold. Clapmar. de Arcanis Rerumpublicar. lib. 3. cap. 23.* *Christoph. Besold. lib. 2. Polit. cap. 3. §. 11. num. 6.* *Philip. Cominæ. lib. 8. in fin. Histor. Gall. & novissimè Samuel Pufendorf. in Disquisit. de Obligation. advers. Patriam.* Et hæc assertio etiam fundamentum habet in Jure Divino, *Deuteronom. 17. in princ. & vers. 15. Exod. 18.* In Jure Civili, *l. 17. §. 4. ff. ad Municipial. l. ult. Cod. de Offic. Prætor.* In Jure Canonico, *Distinct. 23. cap. in nomine Domini. 1. cap. ne pro defectu. 41. X. de election. Cap. bona memoria. 4. X. de Cler. peregrin.* Et ita observatum in Hebræorum Republicâ, ut jam demonstravimus ex Sacra Scripturæ locis. In Monarchia Persarum; in Rebuspublicis Atheniensium, & Lacædemo-

demoniorum; in Chinesium Imperio. In Hispania, in Portugallia, in Gallia, tam in Ecclesiasticis Dignitatibus; quam in Politicis; in Anglia; in Republica Veneta; in multis Italiae Urbibus. Et in Helvetia, in Hollandia, in Brabantia, in Imperio nostro Romano-Germanico Imperator ipse debet esse Germanus; licet Principes & Status Imperii fieri possint exteri, Officiales autem Imperii debent esse Germani, tam in Civilibus, quam in Militaribus. In Saxonia, in Marchia Brandenburgica, in Ducatu Pomeraniae idem obtinet. In Ducatu Brunsvic. & Lüneburg. etiam singularis Recessus, quod indigenae ex Ducatu Brunsvic. & Lüneburg. regulariter ad Officia praeter ceteris evehi debeant, existat. Hujus Recessus verba de Anno 1601. ita sonant: Zum Acht und Dreyßigsten: Wann die Lands-Kinder in Ehren und Tugenden auf Universitäten/ bey Hofe/ in rühmlichen Kriegs-Zügen/ Haushaltungen/ und anderen ehrbaren Händeln wohl geübt/ und also qualificiret seyn/ daß sie mit Ruhm und Nutzen zu gebrauchen/ auch Seine Fürstl. Gnaden treulich meynen/ daß alsdann der gnädige Landes-Fürst/ so wohl bey Hofe/ als auf dem Lande in Regierungs- und Kriegs-Hof- und Haushaltungs-Geistlichen und Weltlichen/ geheimen und gemeinen Sachen/ nach jedes Befindung vor Fremden und Außländischen/ so viel sich immer füglich schicken will/ zu hohen und niedrigen Aemtern und Diensten zu befördern geneigt; dafür hat die getreue Landschafft billich in aller Unterthänigkeit zu danken/ und die Jugend also aufzuerziehen/ daß sie solches milden Erbietens im Werk genießen mögen. Id ipsum religiosissime observatur quoque in Ducatu Würtembergico, in multis Imperii aliis Ducatibus, Comitatus, ut apud Holsatos, Ostfrisos, Dithmarsos, Urbibusque, ut Argentorati, Norimbergæ, Augusta Vindelicorum, Francofurti, Magdeburgi, Hamburgi, Bremæ, &c. Praeter ceteris omnibus verò extra Imperium rigidissimi hujus Juris indigenatus Observatores sunt Sueci, qui Juramento obligant Regni Gubernatores, antequam coronantur, se Imperii ac Principatus Consiliis solos indigenas, nullo exterorum habito respectu, praeposituos. Et hoc Poloni etiam post mortem Sigismundi Regis sui gravissimo Senatusconsulto constituerunt, ne Peregrinorum quidam ad Senatum & Consultationes admitteretur, quod etiam Hungari fecerunt, vide Jacob. Lembken. *Disputat. de Jure Indigenatus singulari, qui sat eruditè & latè hanc materiam pertractavit, & imprimè posuim.* 14. & seqq. Porro, Cultum externum Referendarii quod attinet, ita debet esse compositus; ne instar Sutorum, Lanionum, aut Histrionum, aut Mulierum incedat, sed tali Habitu sit indutus, qui huic Dignitati conveniat. In *Ordinat. Cam. part. 1. tit. 8.* hoc expressè Assessoribus, & consequenter

quenter Referendariis Camerae Imperialis demandatum: Daß sie sich mit zierlicher und ehrlicher Kleidung/ auch sonst in allem Wesen und Wandel vor andern statthich/ ehrbarlich und tapfferlich halten und erzeigen. Cum enim Assessores, qui & Munere Relationis funguntur, in Augustissimo Camerae Imperialis Judicio, tanquam perpetui togati Senatores in Senatu Imperii, Imperatorem universosque Status repraesentent, ad conservandum Imperatoris, Statuumque, ut & Judicii, ac sui ipsius Honorem & Autoritatem Vestitu decoro, honesto & Romano Senatore digno uti, atque reliquis actionibus ita conspicui esse debent, quod cuncti eo magis ad ipsorum observantiam Reverentiamque commoveantur. Nam Vestium splendor facit plurimum ad conciliandos Hominum animos: unde vulgatus versiculus:

Vir bene vestitus pro Vestibus esse peritus

Creditur a mille; quamvis Idiotæ sit ille.

Junge l. fin. *Cod. de postulando. l. 1. ff. eod.* Nec incomitati Famulis foras progredi debent; quia illud ipsorum Autoritati detrahit, alias contra Contumaces in his Judex Camerae serio ac aequaliter, sine ullo intuitu procedere debet, Blum. *dict. loc. num. 106. & 107.* idque ideo, ut etiam ab aliis hominibus non ita dignis separari possint, Jovius Pontan. in *lib. de Splendor. cap. 5.* Ceterum Officium Referendarii reperitur tacite expositum in Formula Juramenti, quod Assessores jurare tenentur *Ordinatione Judicii Aulici Brunsvic. & Lüneburg. tit. 13.* hisce Formalibus: Unsere geordnete Beysigere sollen uns und unseren Erben und Erbnehmen geloben/ zu GOTT und auf das Heilige Evangelium schweren/ daß sie wolien an unserem verordneten Hof-Gericht ihren Aemtern getreulich und redlich vorseyn/ nach gemeinen beschriebenen Rechten/ Land-Tags-Abschieden/ ehrbaren und guten Ordnungen/ Statuten und Gewohnheiten/ (so fern dieselbe fürkommen und kündlich gemacht werden) und sonst in ihrem besten Verstand/ männiglich hohen und niedrigen Standes gleich urtheilen und handeln/ sich weder um Liebe/ Neid/ Gabe/ Freundschaft/ noch Feinderley Sache/ dawider bewegen lassen/ auch mit niemand Feinderley Anhang oder Zufall in Urtheilen suchen noch machen/ von den Partheyen/ so vor ihnen zu rechten oder zu handeln haben/ oder von ihrentwegen Feinderley Geschenke/ Gabe/ oder Nutzung/ durch sich selbst oder andere nehmen/ oder in ihren Nutz nehmen lassen/ in was Gestalt oder Schein das geschehen möchte/ Feiner Parthey Rath oder Warnung thun/ die Heimlichkeit oder Rathschläge des Gerichts/ den Partheyen oder andern/ vor oder nach der Urtheil nicht eröffnen/ die Sachen und Urtheil böser Meinung nicht verziehen/ und alles andere thun und lassen/ das einem frommen

men Richter und Urtheiler wohl gebühret; alles getreulich und ohne Gefährde. Ut autem eo melius percipiatur, quænam sint singulares partes Referendarii, quoniam Juramento promisit se velle fideliter & honestè Officio suo fungi, quasdam (cæteris ad singulas materias infra tractandas reservatis) secundum Ordinationem Camerae Imperialis, & Ordinationem Cancellariæ & Judicii Aulici Brunsvic. & Lüneburg. hic recensebo. Sunt plerumque hæ: (1.) Quod Referendarius solum velit vacare Judiciò, aliis Negotiis se non immiscere; Mercaturam haud exercere; Advocando & Consulendo penitus abstinere, *Ordinat. Cam. 1555. part. 1. tit. 6. & tit. 13. §. 4.* adeò, ut Causas, in quibus ante Officium susceptum Advocati Munere functus est, aut aliàs consuluit, nisi illæ Causæ ipsum, aut Partes ipsas proximâ Cognatione, Affinitateve junctas concernant, in quibus porro Advocandi ac Consulendi facultas eidem non sit adempta, deferere debeat, *Blum. dict. loc. tit. 7. §. 48. Ordinat. Cam. dict. tit. 13. §. 15.* Nam animus lucro deditus, vel ad turpia desistere, vel ad famæ læsionem, si simul Advocatus esse vellet & Judex, deviare solet, quod ne fiat, omnino obex ponendus fuit, ne suspecta sit Justitiæ Administratio, *Stypmann. de Referendar. cap. 4. num. 12.* (2.) In nulla causa, etiam minimâ, ex nudo arbitrio, aut putativâ æquitate, propriæve Conscientiâ, sed ex Legibus, Constitutionibus Imperii, rationabilibus Provinciarum Statutis, probatis Consuetudinibus, veteri Observantiâ, ac Stylo Camerae, & secundum Acta & Probata Jus reddat, & quidem omnibus æqualiter, sine ullius timore, interminatione, aut mandato, atque sine affectu & gratiâ, *Ordinat. Cam. part. 1. tit. 13. §. 1. & 2. Fürstl. Braunsch. Lüneb. Hof-Ger. Ordn. tit. 3. §. 5.* Sonsten sollen unsere Hof-Richter etc. item §. seq. Wir wollen auch etc. item tit. 79. Fürstl. Braunsch. Lüneb. Cansley-Ordn. tit. 1. §. 1. item tit. 28. §. 4. (3.) A Causis, in suis Senatibus propositis, in quibus de Jure ut Judex recusari possit, penitus abstineat, *Ordinat. Cam. dict. tit. 13. §. 13. & 14.* Causæ Suspicionis in jam allegat. *Ordinat. Cam.* quædam sunt expressæ, & in genere sunt eadem, quæ Testem repellunt. Nam quæ faciunt Testem suspectum, multò magis Judicem: quia facilior aliorum Judicum copia, quam Testium, *Hilliger. in Donell. lib. 17. cap. 25. lit. G. Brunneemann. Process. For. cap. 7. num. 19.* Durum & periculosum enim est, coram suspecto Judice litigare, *Umm. Disputat. 1. num. 55. Fürstl. Braunsch. Lüneb. Cansley-Ordn. tit. 2. §. 1.* Hinc Exceptio suspecti Judicis adeò favorabilis est, ut solâ allegatione, sine ordinario Libello Recusationis possit proponi, quod tamen usu non observatur, *Zanger. de Exception. cap. 4. num. 18. & 19.* (4.) Nulla Negotia Causarum Progressum retardantia in Senatu seu alibi susci-

suscipiat, sed suis Studiis, Relationibus, Votis, & Sententiarum Conceptionibus strenuam operam navet, quò Litigantes promoveantur, *Ordinat. Cam. dict. tit. 13. §. 4.* (5.) In Relationibus ac Votis unum alterum attentè audiat, nec ejus Voto obloquatur, item non assurgat, circumambulet, de aliis Causis loquatur, aut aliena Negotia Relationibus nociva tractet, *Ordinat. Cam. dict. tit. 13. §. 6.* (6.) Alterius Relationibus se non ingerat, sed suum Referendi ordinem præstoleatur, *Ordinat. Cam. dict. tit. 13. §. 7.* (7.) Horâ debitâ in Senatu compareat, nec nisi ex ardua & legitima causâ se absintet, ne suâ morâ & absentia Relationes præpediantur, *Ordinat. Cam. dict. tit. 13. §. 8.* (8.) In Senatu Gestâ, Votata, atque Judicata æterno silentio involvens nulli injussu Cæsaris aperiat, *Ordinat. Cam. dict. tit. 13. §. 16.* junge Fürstl. Braunsch. Lüneb. Hof-Ger. Ordn. tit. 65. §. 1. Und soll bey solcher Umfrage etc. (9.) Suos Famulos jurejurando adstringat, ne ipsum, tanquam Referentem nominent, vel aliàs Arcana Judicii forsân comperta revelent, & sua Protocolla à Familiis ad Senatum transportanda obsignet, *Ordinat. Cam. dict. tit. 13. §. 17.* (10.) Honoraria aut Præmia, durante Officio, à nemine accipiat, *Ordinat. Cam. part. 1. tit. 57.* (11.) Nulla Acta ad referendum sibi sumat, deposcat, aut distribui petat, *Ordinat. Cam. dict. tit. 13. §. 19.* *Jac. Blum. dict. loc. num. 54. & 71.* (12.) In Votis Singularitati malitiosè ac pertinaciter non studeat, *Ordinat. Cam. dict. tit. 13. §. 3.* Quod tamen intelligendum est, non quasi contra communem opinionem nihil possit proferre, sed quòd sine causâ ingenii pervicaciam, ubi non necesse est, in damnum Litigantium ostendere debeat, quæ Singularitas colligitur, si sæpius affectaverit, *Stypmann. dict. tractat. num. 27.* (13.) Votationibus finitis conceptam Sententiam, postquam prius perlecta est, Referens antequam discedat, aut ad alia divertatur, subscribat, *Ordinat. Cam. dict. tit. 13. §. 11.* addatur Fürstl. Braunsch. Lüneb. Hof-Ger. Ordn. tit. 65. §. Wann dann sie alle etc. (14.) Publicationi Sententiæ adesse debet, *Ordinat. Cam. part. 1. tit. 14.* Et hæ sunt principales partes Officii Referendarii, quæ Personam Referendarii in Camera Imperiali maximè concernunt. Reliquas, ut suprà monui, ad singulas materias, quando de Modo Referendi, Votandi, & Sententias Concipiendi dicetur, reservabo.

SECTIO QUINTA, De Materia Relationis Judicialis.

Aphorismus I.

Venio nunc porrò ad Materiam. Est autem Materia, de qua Relatio fit, Primò, Acta; sive Gesta Judicialia, à Partibus litigantibus in Judicio coram Judice de re controversa, & à Scribâ Judicii consignata: aut sunt & dicuntur Acta Judicialia in lata significatione, Literæ quæ in unaquaque causâ, durante Judicio, gesta & peracta sunt, sive id factum in Scriptis, sive orctenus, Germanicè Gerichts, Handel / Gerichtliche Acten, item simpliciter Acten.

Exegesis.

1. **E**X Aphorismo nostro palam est, de quibus Actis nobis sermo sit: Interim autem quotupliciter Acta sumantur, silentio hîc non involvendum. Dicuntur autem Acta, Primò, generaliter quælibet facta, sive ea facta sint animo, sive corpore; sive omittendo, sive committendo, sive dissentiendo; sive re, sive verbis quid agatur, l. semper in stipulationibus. 34. ff. de Regul. Jur. l. 2. ff. de solution. l. sciendum est. 30. l. stipulatio ista. 38. §. in stipulationibus. 18. ff. de verbor. obligat. l. heredes palam. 21. §. fin. ff. qui Testamenta facere possunt. l. more Romano. 8. ff. de feriis. l. 19. ff. de verbor. & rer. significat. Joh. Goeddæ. ad dict. l. 19. ff. de verbor. & rer. significat. num. 3. 4. & 5.
2. Secundò, specialiter ac magis propriè (1.) gesta ab eo, qui togatus in Republica cum Potestate Imperioque versatus erat, aut per Magistratum gesta in Literas publicas relata erant. Unde Acta Libri seu Tabulæ erant, in quibus scribebantur Res gestæ Principis aut Populi, aut etiam Leges. (2.) Literæ omnes de quorumlibet Judicium Sententiis præscriptæ, Actorum nomine censabantur. Item (3.) quodcumque gestum, ejusque Literis mandatum erat. Duo autem genera Actorum progressu temporis constituta fuerunt, publica & privata. Privatis Actis autem contineri dicuntur Testamenta, Rationes vel Contractus, aliave privatorum gesta, l. 1. §. 2. ff. de edendo. Joh. Calvin. in Lexic. Jurid. verb. Acta. Publicis Actis verò [1.] Leges & similia, quæ à Principe geruntur; [2.] Quæ ad Fiscum vel Commentaria Principis, vel ad Grammatophylacium pertinent; [3.] Libri ac Tabulæ, continentes publica Civita-

vitatis Acta, id est Negotia, quæ & pro Legibus, (Statuta vulgus appellat) continebantur; [4.] Quæ confecta erant apud publicas Personas, ut sunt ipsi Judices, Actuarii, Notarii, Joh. Calvin. dict. loc. [5.] Acta Publica etiam sunt, quæ respiciunt vel voluntarium, vel contentiosum & contradictorium Judicium. Ad voluntarium pertinent, quæ inter volentes expediuntur, & in quibus Decretum Judicis interponitur. Et hoc modo dicitur in Jure Donatio Actis insinuari, §. 3. Institut. de Donation. vel Testamentum apud Acta fieri, l. 19. Cod. de Testament. Wesenbec. Paratitl. de Testament. num. 10. Servus, Actis intervenientibus Filius nominari, §. fin. Institut. de Adoption. Filius emancipari, §. 7. Institut. quibus modis Jus Patria Potestat. quòd scilicet Magistratui talia insinuentur, ut in Libros publicos redigat, Bachov. ad dict. §. 3. Institut. de Donation. item Tutor constitui & dari. Quæ etiam alio vocabulo Acta Forensia dicuntur, Maranta in Speculo Aureo part. 6. tit. de Actor. edition. num. 5. Ad Judicium autem Contradictorium spectant propriè Processus Juris, & ejusmodi Processus nobis dicuntur Acta Judicialia, quæ duplici modo in Aphorismo nostro descripsimus.

Aphorismus 2.

Acta Judicialia ut ita dicantur, novem requiruntur: (1.) Judicium. (2.) Partes litigantes. (3.) Persona Judicis. (4.) Tabellio. (5.) Lis. (6.) Adjectio Loci, Diei, Mensis & Anni. (7.) Ac fiat regulariter Publicatio. (8.) Quòd regulariter non scribantur & recipiantur in die non feriato. (9.) Quòd regulariter etiam fiant de Die, non de Nocte.

Diximus in Aphorismo nostro, PRIMUM Requisitum esse Judicium, hoc est, Acta debere fieri in Judicio, sive in Jure, seu Loco, quo Jus dicitur, sive apud Acta. Quippe hæ Phrasæ ad unum omnes denotant Locum Judicii, Stypmann. dict. tractat. cap. 5. num. 45. & seqq. ideo autem in Judicio fieri debent Acta, quia Actus Extrajudiciales dicuntur Facta, non Acta, Guid. Pap. decis. 616. num. 3. Licet non omnis fides illis derogetur, quæ extra Judicium à Judice vel Notario geruntur; attramen non in Judicio, sed quasi in figura Judicii factum dicitur, l. 2. Cod. de Custod. Reor. l. 1. §. 10. ibi: quasi in figura. Cod. de latin. libertat. tollend. Et quamvis Notarii Judices Ordinarii inde dicantur, quia Actus Judiciales, ut Appellatio, coram illis expediri possunt, Bornit. part. 1. cap. 20. non tamen talia Gesta Actorum nomine venire possunt. Nec refert quod in l. 4. §. 1. ff. de Interrogation. in Jur. faciend. dicatur, Jus esse non eum solum locum,

- locum, ubi Prætor Juris dicendi vel judicandi gratiâ consistat, sed si domi & itinere hoc agat. Nam hîc notandum, olim Prætori licuisse sellâ positâ extra ordinem Jus, id est, Locum Judicii constituere, dummodò nihil contra Majestatem Imperii, & in levibus causis, ubi de plano agebatur, faceret, Bachov. in *Protis tit. de Jur. pag. 18.* Stypmann. *diſt. loc. num. 53. & seqq.*
2. SECUNDO, ad validitatem Actorum requiruntur Partes litigantes, quia omnia Acta debent fieri, Parte præsentē & citatâ, vel absente per Contumaciam, aliàs non probant, nec alteri præjudicant, & in casu in quo sumus in Contradictorio Judicio, l. de unoquoque. 47. ff. de re judicat. l. nam ita divus. 39. ff. de adoption. l. si quando. 19. Cod. de testib. & cap. 2. de testib. & insuper fiant alterâ parte instante, quod debet apparere ex Actis, ad cujus instantiam Actus celebratur, aliàs Acta non valent, ita tenet Angel. in *Conſil. 286. column. 2.* ubi præcipuè loquitur de Sententia lata, quòd non valeat, nisi appareat, ad cujus instantiam lata fuit. Unde Sententia nunquam debet ferri, nisi una pars faciat instantiam, & faciat aliam partem citari ad Sententiam; aliàs non valet, ita tenet Imol. in *diſt. l. de unoquoque. 47. ff. de re judicat.* & Bartol. in l. 1. Cod. ut qua defunt Advocat. Paul. de Caſtr. in l. Judicio. Cod. de Jud. Jason. in l. properandum. 13. §. Et siquidem. column. 1. Cod. de Judic. Marant. in *Speculo Aureo part. 6. de Actor. Edition. num. 16. & 17.*
3. TERTIO, requiritur, ut fiant coram Judice, vel Judice mandante, ut notant Alexand. & Imol. in l. illud. 29. Cod. de Sacrosanct. Eccles. Bald. in l. interrogatam. 24. Cod. de liberal. caus. Luc. de Penna in l. instar. 2. Cod. de Jure Fisci. lib. 10. l. 2. Cod. de edendo. ibi: apud quem res agitur. l. 46. ff. de re judicat. & legimus apud illos, olim Libros fuisse, in quibus Pronunciata & Sententia descripta fuerint *ὑπομνήματα*, seu Submemorations dictæ, ut ex illis retrò Judex se informare, & antea Acta reminisci posset, l. 13. §. 10. ff. de Excusation. Tutor. Stypmann. *diſt. loc. cap. 5. num. 19.* Marant. *diſt. loc. num. 18.* Judex autem hæc Acta aut ipse scribere, aut ut conscribantur diligenter debet curare; aliàs si ex negligentia Judicis Acta non sint conscripta, punitur Poenâ arbitrariâ, Mynſing. *centur. 1. observat. 11. & centur. 2. observat. 16.* Et si Judicis aut Notarii negligentia Acta manca sint, & imperfecta, nec edi integrè possint, tenetur Judex Parti ad interessè, Mynſing. *diſt. loc. Gail. lib. 1. observat. 134. num. 13. & 14.* Alleganti autem Actorum defectum, & restorationem petenti, Probatio incumbit. Probatur autem defectus per Inspectionem Actorum; nam editis Actis, quod in iis scriptum non reperitur, omisſum esse, adeoque nunquam intervenisse intelligitur. Unde si in Actis non constet de Libello, Litis contestatione, & aliis ad Processum pertinentibus, eorum omisſio eo ipso sufficienter probata

bata est, per text. in cap. quoniam contra. 11. de probation. Panormitan. & Felin. *ibid.* Canonist. in cap. Albericus. 43. de Testibus. Bald. in *Authent. qua Supplicatio. Cod. de Precibus Imperatori offerendis.* Si autem Judex jurat, Acta esse integra, & integrè edita, statur in dubio Juramento Judicis, Gail. *diſt. loc. num. 17.* Quod autem dictum est, Acta diligenter conscribenda esse, de majoribus causis accipiendum est: nam in brevioribus Scriptura non requiritur, per text. in *Authent. nisi breves. Cod. de Sentent. ex peric. recitant.* Maranta *diſt. loc. num. 29. 30. 31. & 32.* sed statur nudæ assertioni Judicis, Gail. *diſt. loc. num. 14. 15. & 18.* Quæritur hîc [1.] si Acta sint deperdita & amissa, aut imperfecta, quomodo procedendum? Camera amissis Actis prioris Instantiæ, aut ita imperfectis & mancis existentibus, ut super iis Judex certam Sententiam proferre nequeat, causa ex officio pro conclusa acceptari, & Actori Primæ Instantiæ injungi solet, ut in Camera de integro agat, Gail. *diſt. loc. num. 21.* Quæritur [2.] An Acta deperdita Testibus probari possint? Quando Acta requirentia Scripturam fuerunt celebrata in Scriptis, & sunt deperdita, tunc possunt probari per Testes; secus, si nunquam fuerunt scripta: quia ex quo non valent, non oportet ea probari per Testes. Sed si sunt talia Acta, quæ de necessitate non requirunt Scripturam, possunt indistinctè probari per Testes, ita declarat Bald. in l. emancipatione. 11. Cod. de fide Instrumentor. Lanfranc. in *diſt. cap. quoniam contra. 11. column. 4.* Marant. *diſt. loc. num. 31.* Quæritur [3.] si sunt facta Acta alicujus Processus, & postea perditur Processus, adeò, ut sit necesse facere Acta de novo, deinde celebratis novis Actis reperitur primus Processus, cui sit danda fides, & an credatur primis, vel secundis Actis? Respondetur, quòd si nondum est lata Sententia super secundo Processu, creditur primo tantum & non secundo, & secundum prima Acta debet ferri Sententia. Secus, si esset Sententia lata super secundis Actis, antequam essent inventa prima; ita tenet Andr. de Iſern. in *Constitut. Cordi nobis.* Marant. *diſt. loc. num. 52.*

4. QUARTO, requiritur, ut Acta scribantur per Tabellionem, sive Notarium Actorum deputatum. Tabelliones primò in Jure dicuntur publici Contractuum & ultimarum Voluntatum Scriptores, l. 1. Cod. ut nemo ad suum patrocini. l. 2. Cod. de Eunuchis. vel ut vult Briffon. qui Instrumenta formant, conficiunt, & conscribunt, & de eis est specialis Novella 44. vide ad hanc Novellam omninò Matth. Stephan. in *Novell. item l. 9. §. nonnunquam. 4. ff. de pan. l. 14. §. his Tabellionibus. 3. Cod. de SS. Eccles.* Postmodum autem ad Forensia Negotia adhibiti sunt, inde Instrumenta à Tabellionibus (quos nunc Notarios publicos vocamus) confecta, sive conscripta, *ἀγογὰς* dicuntur, Novell. 49. 52. 73. 117. & 142. Forensia, sive Publi-

Publica, l. *comparationes*. 20. *Cod. de fide Instrumentor.* Hodie autem Tabelliones sunt Protonotarii, Notarii, Verwaltere / Lectores, Registratores, Secretarii, Actuarii, & Scribæ, qui etiam dicuntur ab Actis. Eorum Officium est, ad Tribunal Judicis Producta Partium Litigantium nomine vel excipere, vel describere ad Acta, vel Processus expedire, & Judicia ordinare, Vultej. in *Commentar. ad Institut. de Action. in princ. num. 32.* Calvin. in *Lexic. Jurid. verb. Tabelliones.* Joh. Emeric. à Rosbach. *Prax. Civil. tit. 8. num. 1. & 3.* Sed eorum Officia usu, & certis quibusdam Ordinationibus Judicii distinguuntur. Secundum Ordinationem Cameralem in Cancellariâ, latè sic dictâ, dicuntur (1.) Præfectus Cancellariæ, Cansley-Verwalter / qui negotiorum in Cancellaria Judicii Cameralis expediendorum Administrationi præest, ejusque Officium præcipue consistit in duobus & viginti Punctis sive Partibus, Blum. *Process. Cam. tit. 12. per tot.* Cancellaria Judicii Cameralis autem (strictè dicta) est Conclave, in quo Personæ ejusdem Cancellariæ circa Processuum aliarumve Literarum Conceptionem, Scriptionem, Sigillationem, Insinuationemque, item Actorum Completionem ac Descriptionem occupantur. Latè dicta comprehendit Lectoriam, de qua infra, Blum. *dict. loc. tit. 11. num. 4. & 5.* (2.) Protonotarii, die fürnehmste oder oberste Schreiber / quorum tres esse debent, dicuntur Personæ in Judicii Cancellaria, in concipiendis Processibus, in Audientia, in Procuratorum Reecessibus excipiendis, ut denique in Senatu in Votis Assessorum annotandis, Sententiisque inscribendis præcipue occupatæ, eorumque Officium continet octodecim partes, Blum. *dict. loc. tit. 13. per tot.* (3.) Notarii sunt Personæ in Judicii Cancellaria, in complendis Actis, in Audientia, in Reecessibus Procuratorum excipiendis, & denique in Senatu, in Decretis Sententiisque inscribendis præcipue occupatæ. Et hi Notarii subdividuntur in Notarios Causarum privatarum, & Notarium Fisci. Notarii Causarum privatarum, quorum quinque esse debent, sunt, qui circa easdem Causas versantur. Vocantur autem hinc illæ Causæ omnes privatæ, quæ ratione seu originis non sunt Fiscales. Notarius Fisci verò dicitur, qui circa solas Causas Fiscales occupatur. Horum Officium habet in se duodecim partes, quas omnes recenset Blum. *dict. loc. tit. 14. per tot.* Senior autem inter istos quinque Notarios privatarum Causarum, solet vocari Registrator; quia ille maximè circa Registraturam Protocolli Judicialis occupatur. Registratura Protocolli Judicialis est Codex, continens Rubricas Causarum in Camera pendentium, atque indicans ejusdem Protocolli Paginas, in quibus Reccessus in singulis Causis habiti reperiuntur. Unde etiam Repertorium nominatur. Quid verò sit Proto-

Protocollum Judiciale, de hoc infra erit locus dicendi, idem Blum. *dict. tit. 14. num. 5. & 6.* (4.) Lectores, die Leser / à legendo, id est, colligendo, quia illi Acta colligunt atque custodiunt, weil sie die Acta zusammen lesen / (samen / binden und verwahren /) sunt Personæ, quorum quatuor sunt constituti in Judicii Actis custodiendis complendisque præcipue occupatæ, Blum. *dict. loc. tit. 15. num. 1. & 2.* Lectoria Judicii Cameralis autem est Conclave, in quo Acta Judicialia reconduntur & custodiuntur. Hæc Lectoria, ratione Actorum, divisa est in duo Archiva, zwey Gewölbe. Unum Archivum continet omnia Acta Causarum Fisci, Mandatorum fractæ Pacis, Spolii, Simplicis Querelæ, Compromissi, Invocationis Brachii Secularis, Executionum Compromissi, & aliarum, quæ non per Appellationem, sed aliis viis eò devolutæ sunt. Alterum continet Causas Appellationum, & quicquid ad eas pertinet, utpote Attentatorum, Declarationum ob non Partitionem, Compulsorium, Inhibitionumque, & illorum omnium Executionis, Blum. *dict. loc. tit. 11. num. 6. & 7.* Officium Lectorum complectitur viginti novem partes, Blum. *dict. loc. tit. 15. num. 4. usque 32.* (5.) Receptor, der Einnehmer / est, qui Debita Cancellariæ recipit, istorumque rationes reddit; is in receptione Pecuniæ solutæ ita se gerat, ne quis meritò queri possit, Blum. *dict. loc. tit. 16. num. 1.* (6.) Ingrossistæ sunt Personæ, circa conceptos Processus Camerales per majusculas Literas describendos, occupatæ. Nomen Ingrossista descendit à verbo *Ingrossare*, quod est ratione originis Germanicum, compositum ex *In* & *groß* / nihilque aliud denotat, quàm Conceptum minoribus Literis exaratum per majusculas Literas describere, Ingrossiren / in groß schreiben / mit großen klaren Buchstaben schreiben: Hinc ejusmodi Descriptor appellari solet Ingrossista, Blum. *dict. tit. 16. num. 2. & 3.* (7.) Copistæ sunt Personæ, circa ejusdem Judicii Acta describenda occupatæ. Nomen Copista venit à voce *Copia*, quæ significat Exemplum, seu Exemplar ex Originali descriptum, eine Abschrift / Copy: Hinc tales Descriptores appellantur Copistæ, Copisten / Blum. *dict. tit. 16. num. 4. & 5.* Officium Ingrossistarum & Copistarum est, quod illi horis solitis tempori in Cancellaria adsint, scribenda per Præfectum, Proto- & Notarios, diligenter & correctè exarent, aliaque Præfecti jussu capestant, ac cæteroquin in Cancellaria suo Muneri sollicitè invigilent, Blum. *dict. loc. num. 6.* Hæ Personæ autem omnes, ut & subsequentes, ab Electore Moguntino, tanquam Archicancellario, constituuntur, Blum. *dict. loc. tit. 11. num. 9.* De cæteris Cancellariæ in Judicio Camerali Ministris, & Personis minùs principalibus, qui apparent, Judicumque jussu exequuntur, ut sunt Famulus Can-

cellariæ, Cansley-Knecht / Magister Nunciorum, Bottenmeister / Nuncii, qui sunt Equestres & Pedestres, Reitende und Fuß- oder Bey-Botten / & Pedelli, vide Blum. tit. 16. num. 7. tit. 17. 18. & 19. per tot. Ordinatione Cancellaria Ducat. Brunsvic & Lüneburg. Officium Secretariorum tit. 6. per tot. & tit. 7. ut & hinc inde in aliis Titulis descriptum est. De Officio Magistri Nunciorum, von des Bottenmeisters Amt tractat tit. 5. In quibus partibus autem Officium Fiscalis consistat, singularis Titulus in Ordinatione non reperitur, sed de eo sparsim dispositum, vide tit. 4. §. 14. tit. 7. §. 5. & tit. 35. §. 1. De Officio Cancelliarum vide dict. tit. 7. §. 5. & tot. tit. 35. De Officio Famuli Cancellariæ sive Pedelli, inter cætera cautum est tit. 7. num. 3. & 4. Officium Nunciorum autem describitur tit. 8. Quodnam Officium autem habeat in Judicio Aulico Ducat. Brunsvic & Lüneburg. 1. Secretarius, 2. Fiscalis, 3. Scriba, 4. Pedellus, 5. Nuncii, vide in primis tit. 6. 9. 10. 11. 14. 15. 16. 19. 20. 28. 29. 51. 64. 65. 75. 76. & alibi. Quoniam supra dictum, quod Notarius debet scribere Acta, quæritur hic: An Notarius præcisè ad Acta describenda sit adhibendus, aut si Copia Notarii haberi non possit, an sufficiant duo Scriptorum privati Viri idonei? 12. Sufficere de Jure Communi, si Notarius haberi non possit. Quæritur porro: Cum Jus Commune exigat, ut duo ad minimum privati Scriptores ad Acta sint constituendi, an unus sufficiat? 12. De Jure Communi affirmatur secundum Stylum Curie, aut Consensum Partium, aut Consuetudinem, Maranta dict. loc. num. 21. 22. 23. 5. 24. 25. 26. & 28. ubi latè hasce quæstiones defendit. QUINTO requiritur ad Acta Lis. Nam si petatur Sententia, quæ litem dirimat, necesse est rem esse dubiam. Dicitur autem Lis omnis Controversia, Discordia, Causa, sive Quæstio, Zanger. de Exception. part. 1. cap. 1. num. 32. cum aliquo de re aliquâ, Judicio accepto vel nondum accepto, suscepta per l. lit. 36. ff. de verbor. significat. ubi Ulpianus litis nomine intelligi scribit, omnem Actionem, sive in Personam, sive in Rem. Actio autem etiam ante Judicium acceptum, seu Litis contestationem, & post dicitur & nominatur, quod & ex eo confirmatur, quod Lis interdum dicitur mota, interdum accepta, l. postquam. 4. Cod. de pact. l. 1. Cod. de Judic. l. 1. Cod. de lit. contestat. Mota lis intelligitur ab Actore, quando Actio instituitur, Reusque in Jus vocatur, & Libellus Conventionis ei offertur, §. ult. Instituitur. de pœna temerè litigant. quo facto lis nondum est contestata, argum. l. 1. Cod. de lit. contestat. Lis verò accepta intelligitur ex Actoris intentione, & Rei Responsione, hoc est Litis contestatione, l. 1. junct. Authent. seq. Cod. de lit. contestat. unde dubitandum non est, Litem, tanquam vocabulum generale, nihil aliud significare, quàm Causam ipsam, quæ est

Res

Res ipsa in Judicium deducta; quamvis quidam Doctorum aliud esse Litem, aliud Causam defendere conati sint, inter cæteros est Maranta in Speculo Aureo part. 5. per tot. Nomina quidem sunt distincta, re tamen ipsa & effectu inter se eadem. Nec obstat l. causæ. 16. Cod. de Transaction. ubi Imperatores per particulam Vel, quæ est alternativa, distinguunt Causas à Litibus, & contra Lites à Causis. Nam quod de conjunctione Aut, legimus, eam interdum ita accipi, ut videatur copulativo modo esse prolata, l. cum quidam. 4. Cod. de verbor. significat. idem dicendum est de conjunctione Vel, cum utraq; sit disjuncta, Zanger. de Exception. part. 1. cap. 1. num. 9. & seqq. SEXTO requiritur, ut in singulis Actis inferatur Locus, Dies, Mensis, & Annus, in quo celebrantur, text. est in cap. quoniam contra. 11. & ibi gloss. in versic. tempora. de Probation. & habetur in cap. Abbate sanè. circa fin. de re judicat. Hottomann. in §. fin. Institut. de Adoption. Maranta dict. loc. num. 51. Quo fine olim habuerunt Volumina Gestorum, in quo hæc consignarentur, l. 39. §. 1. in fin. Cod. de Appellation. Hodie in Judiciis Liber est, Registratura dictus, in quo omnia consignantur, Stypmann. de Referendar. cap. 5. num. 64. In aliis Judiciis, teste Experienciâ, Actis præfigitur Designatio Actorum, cum adjectione Locci, Diei, Mensis, & Anni. SEPTIMO requiritur regulariter, ut Acta sint in Judicio publicata. Nam ante Publicationem non habent publicam fidem, l. gesta. 6. Cod. de re judicat. & Bald. in l. publicati. 2. in 5. question. Cod. de Testament. Et dicit Bald. in l. in bonæ fidei. 3. column. 3. vers. item queritur. Cod. de rebus creditis. Imò etiam semiplenè non probant Attestationes non publicatæ. Acta enim non publicata, sunt adinstar imbrevisaturæ Notarii non solennis, ut notant Gloss. & Bartol. in l. fideicommissa. 11. §. quotiens. 1. ff. de legat. 3. licet quidam teneant contrarium, Marant. dict. loc. num. 33. & seqq. OCTAVO requiritur regulariter, ut Acta scribantur 8. & recipiantur in Die non feriato; aliàs non valent, maximè, si est Dies feriatus ad Honorem Dei, l. fin. Cod. de Feriis. Marant. dict. loc. num. 36. qui num. 36. & seqq. duodecim Limitationes annectit. NONO principaliter 9. & regulariter requiritur, ut Acta fiant de Die, & non de Nocte, cap. consultuit. 24. & ibi Gloss. & Abb. in fin. column. de offic. & potestat. Judic. delegat. & præsertim non potest ferri Sententia de Nocte, ut notant Dd. in l. non minorem. 20. Cod. de Transaction. Quid autem, si exstaret Consuetudo contraria, in quibus Casibus valeant Acta de Nocte? vide Jason. in dict. leg. non minorem. 20. & Felin. in dict. cap. consultuit. 24. column. antepenult. Et tantum de Requisitis Actorum Judicialium.

Aphorismus 3.

Porro Acta Judicialia dividi solent (1.) ratione Modi proponendi in Judicio in Protocolla & Acta strictè sic dicta. Protocolla dicuntur Literæ, complectentes ea, quæ à Partibus, vel Judice oretenus in Judicio proponuntur. A Judice, si quæ prolata, vocantur SENTENTIÆ; A Partibus proposita consueverunt appellari RECESSUS. ACTA strictè sic dicta autem dicuntur omne, quicquid in Scriptis in unaquaque Causa est exhibitum. Et sic opponuntur Protocollis suis; conjunctum autem sumpta, dicuntur tota, integra & completa.

1. Divisio hæc particularis in Aphorismo nostro proposita obtinet tam in Camera Imperiali, quam in quibusdam Judiciis Aulicis Principum, ut in Judicio Aulico Ducat. Brunsvic. & Lüneburg. Fürstl. Braunsch. Lüneburg. Hof. Ger. Ordn. tit. 6. & tit. 64. & aliis Inferioribus Judiciis.
2. Protocollum in Camera Imperiali ortum suum habet ex eo, quod omnia quæ oretenus tam à Litigantibus, quam à Judice proponuntur, Scripturæ, quæ Protocollum nominatur, mandari debeant. Nomen verò Protocollum, est compositum ex verbo *πρώτος*, id est, primus, & verbo *κόλλα*, id est, Gluten. Nam id quod antiquitus in Glutine, seu Cerâ, quæ per Tabulas extensa erat, scribebatur, nominatum fuit Protocollum, quasi diceret, prima Conglutinatio, seu Concinnatio, hinc Protocollum quoque appellatum, quod breviter & succinctè primò annotatum, ut postea extendi, & in melius componi possit, Schard. in Lexic. Jurid. voc. Protocollum. Quam ob rem Codicem, in quo Notarius publicus Actuum coram se ipso gestorum substantiam annotat, hodiè vocamus Protocollum. Ob eandem rationem quoque Protocollum nominamus Codicem, in quo Actuarii (id est, Scribæ Judicarii) verba Litigantium & Judicis, ac reliqua in Judicio gesta describunt. Atque hoc sensu hic accipitur. In Judicio Camerali verò varia habentur Protocolla; & quidem PRIMO, sunt Protocolla Assessorum, in quibus ipsi Assessores annotant suas Relationes, ut & Motivas, ob quas Processus extrajudicialiter petitos decreverint, vel denegaverint, & quid in Senatu alioquin peregerint. SECUNDO, Protocolla Proto- & Notariorum, in his Protocollis Proto- & Notarii omnes Sententias in Camera publicatas conscribunt, unà cum Nominibus Assessorum ac Motivis, ex quibus Sententia promanata. Dicuntur & Raths-Protocoll. Deinceps in iisdem Protocollis Decreta super Supplicationibus in prægnantibus Causis con-

concepta, & illorum Motivæ, unà cum Nominibus Referentium conscribantur. TERTIO, Protocolla Judicialia, Gerichts-Protocoll, quæ sunt Codex, in quo Proto- & Notarii in Audientiis à Procuratoribus dictata & gesta conscribunt. Omnia enim in Judicio proposita & gesta, per Protonotarium cum Notario non solum, quæ ad substantiam necessaria videntur, sed verbotenus, prout proposita sunt, summâ industriâ conscribi oportet, quò Acta Judicialia ex illorum duobus Protocollis eò rectius compleri, & ex iis Sententiæ concipi queant. Quapropter Proto- & Notarii, statim post Audientiam sua Protocolla conferant, Errataque in Protocollis deprehensa Judici modestè indicent. Hæc Protocolla consueto tempore colligantur, Repertorium super iisdem Protocollis (die Registratur) ut rectè sit compositum, unus ex Notariis diligentiam adhibeat. QUARTO, Protocolla Procuratorum, quæ hi domi in proprium usum conscripta habent. Hujusmodi verò Protocollorum Inspectio Sollicitatoribus à Procuratorum Scribis non concedenda. Deinde ipsi Procuratores sua Protocolla, atque ex iis extracta Manualia benè ordinata completaque, omni industriâ habere, neque amplius, ut hætenus factum, Protocollo Actorum Judicialium, quod duntaxat pro Judicio à Judice comparatum, & ideo in posterum illis atque Partibus harumve Sollicitatoribus non facilè, & extra casus summè necessarios ad inspiciendum amplius communicandum aut ostendendum, freti esse debent. QUINTO, Protocolla Actorum, quæ ex Protocollis Judicialibus in diversis Causis, promiscuè in Audientiis dictata continentibus, separatim ad suam quamcunque causam conscribuntur, insertis Sententiis in illa causâ latis. Horum fit mentio in Concept. renovat. Ordinut. Cam. part. 1. tit. 41. lit. (B.) & tit. 40. §. 2. eod. ubi Protocolla Causarum nominantur; passim simpliciter vocantur Protocolla, & Actis strictè acceptis, ut in Aphorismo nostro indicatum, opponuntur. Dicitur autem est in Aphorismo nostro, quò Protocollum in se contineat tam Sententias à Judice prolatas, quam Recessus à Partibus propositos; itaque Operæ Pretium esse duxi, hîc tantum de Recessibus aliquid indicare; quoniam de Sententiis infra agendi locus opportunus erit. Recessus verò dicitur, quando Procuratores Scripta & Adjuncta, mediante Orali Proloquio, in Judicium non solum exhibent, sed etiam contra eadem nonnunquam, mediante eodem Proloquio, excipiunt atque alia peragunt. Et hoc Proloquium vulgò vocatur Recessus, Germanicè Mündliche Handlung / Mündlich Vorbringen / ein Fürtrag / Mündlicher Fürtrag. Ejusmodi verò Proloquium habere seu proferre dicitur Recess halten / item Recessiren. Modus autem Recessus habendi consistit

in subsequentiis: Quod (1.) Procuratores in suis Recessibus Causas quam brevissime intulunt, Puncta bene ac clare distinguunt, Partes, & semper Impetrantem primo loco in Intitulatura nominatim expriment, primamque Intitulaturam in omnibus Causis, etiam si plures Confortes Litis adsint, haud mutatam retineant, idque sub poena arbitraria. (2.) Si Electores, Principes vel Status Imperii, aut alii Litigantes in Recessibus nominandi, nullis aliis verbis, quam Cancellaria in expeditione Processuum usa est, utantur, omittis planè reliquis Epithetis, vel Titulis Dignitatum, ut & Synonymis Circumstantiarum Exaggerationibus, supervacaneis Protestationibus, similibusque Converbis (Neben-Wort) quæ causæ parum proficua, omittis. (3.) Ne Recessus & Contra-Recessus supra modum multiplicentur, multumque temporis inutiliter conteratur, omnia in uno Terminò peragenda in diversis Recessibus non partiantur, sed unâ vice conjunctim proponant. (4.) Similiter Procuratoribus in suis oraliter agendis, in uno Puncto vel Petito non facile ullos ultiores Recessus, ultra Replicas admittantur aut concedantur. (5.) Procuratores Contenta in Productis Documentisque nullo verbo repetant, sed duntaxat nudam Inscriptionem illorum in genere indicent. (6.) Tempus agendi ad proximam vel secundam petant, aut ulteriora sub poena arbitraria reservent, nisi habeant causas relevantes. Verum illa Petitio seu Reservatio hodiè in totum prohibita: quia per hæc Audientia & Causæ nimis retardantur; Exceptio est in Recognitione seu Diffessione Sigillorum. (7.) Cunctis inutilibus Repetitionibus Antecitatorum, Submissionumque sub poenâ severâ abstineant. (8.) A Recessibus Ordinationi parum conformibus & multoties hætenus usuratis illegitimis Appendicibus: Wofen darauf ferner zu handeln nöthig sey / sich durch Bescheid dazu kommen zu lassen / aliisque supervacaneis & in retardationem Audientiarum vergentibus Recessibus sibi temperent. (9.) Procuratores semper in initio suæ Recessionis distinctè indicare tenentur, in quo Ordine agere velint. (10.) Procuratores in suis Recessibus sine immixtione Meritorum Causæ brevitati studeant, vel expectent, ut ipsis è vestigio, in publica Audientia, quovis tempore serio contradicatur, Recessus cum reservata Poena rejiciantur, atque sua necessaria in Scriptis proponere iungatur, Proto- & Notariis quoque ejusmodi Recessus scribere prohibeatur, & pro ejusmodi Recessibus Procuratoribus nihil taxetur. (11.) In iisdem Recessibus Dicteriis, Verbis injuriosis, atque inutilibus, sub debita Poena abstineant. (12.) Recessus tardè, clare, distinctè, atque sic dicantur, quò Proto- & Notarii eos scribere & protocollare queant. (13.) Procuratores, antequam Re-

cessus

cessus habeant, sua Protocolla & Acta prius diligenter inspiciant; aliàs si suorum antehac Actitatorum obliti, seu sua Protocolla & Acta non rectè inspicientes in Judicio se ad Judicialia Protocolla Actaque referant, & in eo errent, Poenam Ordinationis luant. (14.) Denique quilibet Procurator, à summo usque ad infimum, in eo ordine, quo collocatus est, agat, nullusque alterius Recessus prævertat; Prorogationum Ordines non confundat; sed Ordinationi Camerali conformiter procedat, suas Causas modestè, breviter, ac utilibus verbis proponat, atque in omnibus se ita gerat, prout ratione sui Officii ipsum decet. Atque hoc modo præscripto hodiè Recessus, in Ordine Reproductionis Sententiarum, & coram Deputato, ad Calamum dictari, in Ordine Novarum & Terminorum autem ex scripto, in triplo descripto (quod etiam observandum in Reproductione Processus Appellationis) recitari debent. Nec Procurator ex adverso Lecturam nullatenus interrumpere debet, nec ullos Contra-Recessus habere, sed sua agenda in Terminò Legali, vel etiam anticipato, in suo tamen Ordine (scil. Terminorum) simili modo judicialiter proponere potest, exceptis quinque Punctis, in quibus Contra-Recessus habere licet. Et quidem [1.] si Originalia Adjunctorum, Procuratoriorum, aliorumve Documentorum producantur, quorum Recognitio in prælecto brevi Recessu efflagitata Procurator ex adverso illa in continenti recognoscat vel diffiteatur. [2.] Si Scripta ultra numerum Ordinationis contradicat, atque Scripta rejici postulet. [3.] Accusatam Contumaciam realiter purget. [4.] Si velit, ad exhibita Scripta in continenti purè submittat. [5.] In petitam Actorum Publicationem & Communicationem uno verbo consentiat, vide de his Jacob. Blum. tit. 63. in Process. Cam. Formula Reproductionis Recessus in Scriptis hisce ferè Formalibus in Processu Appellationis, de quo jam diximus, concipi solet:

Durchlächtigster Fürst / Römischer Kaiserlicher Majestät Cammer-Richter / Gnädigster Herr.

Kraft Original-gemeinen Gewalts sub Lit. A. reproducire ich ausgegangen- und verkündte völlige Appellations-Process originaliter cum retroscripta Nuncii Relatione, will Terminò lapso Erscheinen vernehmen.

Übergebe darauf pro Justificatione Formalium, Instrumentum Appellationis sub Lit. B. Documentum Requisitionis Actorum intra tricesimum sub Lit. C. nec non ipsa Acta priora clausa & sigillata.

In Puncto Solennium, weisen nach Aufweisung Documenti præstitorum Solennium sub Lit. D. die Appellanten denselben coram Domino Inferiori Judice ein Genügen gethan; so producire wegen des Advocati Cau-

Cau-

Causæ diesen Special-Gewalt ad præstandum Juramentum de non frivole appellando sub Lit. E. bin solches alsobald abzustatten erbietig.

In puncto Causæ principalis exhibire diesen Libellum Summarium sub Lit. F. bitte Inhalts desselben / wie ingleichen der Gewälte / Documentorum atque Actorum Recognitionem, respectivè Publicationem & Communicationem, zusehenderst aber visa Executione Rufen in Contumaciam.

Hierüber Euer Fürstl. Durchl. Hoch-Adelich Mild-Richterlich Amt unterthänigsten Fleißes anrufend.

Euer Fürstl. Durchl.

unterthänigster

N. N. Dr.

6. Blum. *dict. loc. tit. 76. num. 69.* Acta strictè sic dicta (latè autem accepta in Aphorismo 1. hujus Sectionis descriptimus) quod attinet, in eis porro considerandum, quod ejusmodi Acta subdistinguantur in Scripta & Adjuncta. Scripta (aliàs etiam Producta, Producten, *Schriften / Handlungen / Schriftliche Handlungen* / nominata) sunt Literæ, in quibus deducitur Causæ seu ejus alicujus Puncti Controversia. Ejusmodi Scriptorum præcipua nomina sunt Libellus, Exceptio, Replicæ & Duplicæ. Et quanquam illis Scriptis, pro diversitate Factorum, diversæ ac variæ Rubricæ ab Advocatis soleant affingi, utpote *Anzeig / Gegen-Anzeig / Abweisung / Gegen-Abweisung / Beantwortung / Hintertreibung / Gegen-Handlung / Gegen-Beschluß / Schrift-an statt Mündlichen Recess*, Submissiv- Gegen-Submissiv-Recess: tamen Scripta post Exceptiones exhibenda sub nulla alia Intitulatura (adde Fürstl. Braunsch. Lüneburg. *Cansley-Ordn. tit. 3. §. 3. & 4.*) quàm Replicarum & Duplicarum, non attento, quocunque etiam modo ab Advocatis inscripta sint, produci debent; quò confestim tam Pars adversa, quàm Judex animadvertere queant, utrùm exhibitum Scriptum numerum Ordinationis Cameralis transcendat, nec ne. Atque si Procuratores Intitulaturas ab Advocatis affectas commutare nequeunt, annotare debent, utrùm ista Scripta loco Replicarum aut Duplicarum producantur. Quòd numerum verò Scriptorum, juxta Ordinationem exhibendorum, distinguendæ sunt tres Classès. In Classe primâ nequidem Replicæ admittuntur. In secunda Classe non admittuntur Duplicæ. In tertia Classe non admittuntur Triplicæ. Et hæc Scripta olim quocunque etiam nomine appellarentur, aut exhiberentur; numero tamen prædicto articulatum, producenda erant, & principaliter super Facto, & non super Jure Communi formandi erant Articuli, nisi quis Jus Commune ex præarticulato Facto proflu-

profluens allegare velit, quòd ei non prohibitum, modò tamen Jura non superflue & supervacaneè alleget, ne Adversario ansam disputandi & cavillandi suppeditet. Hodie (adde Fürstl. Braunsch. Lüneburg. *Cansley-Ordnung tit. 4. §. 11. tit. 9. §. 3. tit. 19. §. 3. tit. 30. §. 7. tit. 33. §. 3.*) omnia Scripta summarie concepta exhiberi oportet, & in enarrando Facto impertinentia non immiscenda, tamen ad marginem (quod autem non semper, præsertim ab extraneis Advocatis, observatur, sed plerumque Textus Juris & allegatos Doctores contextui inferere debent) unum vel plures Textus Juris, aut probatos Scriptores, qui in terminis terminantibus de causa scripserunt, allegare (adde Fürstl. Braunsch. Lüneburg. *Cansley-Ordn. tit. 4. §. 20. & 21.*) imò post Conclusionem Causæ Consilia, seu Informationes Juris (*Rechts-Belehrungen*) cum præmissa Facti Specie, & Rationibus dubitandi, in formam quasi-Relationis conscriptas exhibere permissum est. Ejusmodi Consilia verò neque in Referendo, neque in Votando Modum Decisionis Causæ determinant, nec quoad Factum ullo modo attendantur. Hæc Consilia verò tunc Pars Actorum fiunt, & Parti adversæ communicanda, si judicialiter sunt exhibita, aliàs non. Porro, scripta à Procuratoribus propria manu, & illis Nomina Advocatorum subscribenda, (adde Fürstl. Braunsch. Lüneb. *Cansley-Ordn. tit. 4. num. 3.*) summâ industriâ ab Advocatis concipienda in duplo, (adde Fürstl. Braunsch. Lüneburg. *Cansley-Ordn. tit. 3. num. 1.*) & quidem correctâ, (adde Fürstl. Braunsch. Lüneburg. *Cansley-Ordn. tit. 4. num. 1.*) exhibenda. Adjuncta, die Beyslagen / sunt Literæ in exhibitis Scriptis allegatæ eisdemque appositæ, uti sunt Documenta Probatoria, Instrumenta, Missivæ, Procuratoria &c. Et dividuntur in Originalia & Copias. Copia autem est vel nuda, vel vidimata. Vidimatio verò fieri debet à Magistratu, & non à Notario; aliàs Copiæ non creditur, nec quicquam probat, licet Notarius Instrumentum conficeret, & Copiam infereret, Blum. *dict. loc. tit. 63.* Et hoc modo ut in Aphorismo nostro monui, Acta strictè sic dicta opponuntur Protocollis, conjunctim autem sumpta dicuntur in lata significatione, ut in Aphorismo 1. hujus Sectionis ultimo loco descriptimus, tota, integra, & completa, Blum. *dict. loc. tit. 63. num. 12. & tit. 75. num. 10.*

Aphorismus 4.

Deinde & quidem (2.) Acta Judicialia dividi solent, ratione Relationis sive Judicandi in Acta Judicii propriè sic dicta, quæ respiciunt tantum Litis Ordinationem & Judiciorum Solemnitatem,

H

prou

prout sunt Citationes, Libelli, Satisfactiones, & Litis contestationes, Publicatio & Conclusio, & alii similes Actus; Et in Acta Cause, seu Litis, quæ respiciunt Veritatis indaginem, prout sunt Attestationes, Confessiones, Scripturæ, Allegationes, & aliæ Probationes: Et denique in Acta Sententiarum, quæ respiciunt Litis Decisionem, ut sunt Sententiæ definitivæ. Quæ autem divisio Actorum tantum locum habet in Judiciis Ordinariis, non Extraordinariis.

1. Hanc Actorum Judicialium Subdivisionem posuit Maranta in Speculo Aureo part. 6. tit. de Actor. edition. num. 13. & 14. & quidem non sine ratione; quia hæ, ut infra Sectione VI pluribus dicendum, in omnibus Actis, de quibus in Judiciis Ordinariis Relatio fieri debet, spectanda.
2. Nam ne Nullitas Sententiæ committatur, Forma & Ordo Processus est attendendus, Rosbach. Prax. Civil. tit. 1. num. 56. & tit. 72. num. 1. junde Sebast. Vantii tractat. de Nullitatibus Processuum & Sententiarum, qui latè materiam Nullitatis exposuit. Non enim sufficit Judicium esse, nisi omnia Ordine procedant, & si tumultuariè agatur, facilè Judex in errorem venire potest; idè olim certæ Formulæ & Partes Judicii, quæ à Citationem incipiebant usque ad Sententiam, erant inventæ, de quibus l. 2. ff. de Orig. Jur. istis postea antiquatis, nihilominus mansit certus Ordo procedendi, tot. tit. Cod. de Formul. & Impetration. Actio. sublat. Joh. Harpprecht. in tit. Institut. de Actio. ad S. superest. num. 9. pag. mihi 7. Stypmann. dict. tractat. cap. 5. num. 70. Hodie verò Ordo procedendi maximè habetur ex dispositione Juris Canonici, non quidem ex Pontificis præcepto & jussu, sed ex usu, Struv. Syntagm. Jur. Civil. Exercitat. 2. thes. 39. nisi aliorum Judiciorum Ordinationes sive Statuta adsint. Quam Formam in genere hodie agendi in Judicio ex professo tractant Rosbach. Brunnemann. Ummius, Maranta, Goblerus, Harpprecht. Processum Cameralem in specie Gail. Gylmann. Roding. Mindan. Gilhaus. Mynsing. Schvvanmann. & novissimè Jacob. Blum. Processum Saxonicum Berlich. Pistor. Chilian. König. Töning. Fachs. Carpzov. Fibig. De Forma procedendi Hannoveræ in Judicio Aulico & Cancellariæ singulares Ordinationes exstant. Ad alterum Membrum Subdivisionis, quia in eo non tam spectatur Solennitas Judicii, quàm Causa ipsa in Judicium deducta, Maranta omnes partes Actorum, quæ Probationem Causæ concernunt, quocunque nomine etiam veniant, refert. Nam si Relatio de Causa faciendâ, non possunt non attendi eæ partes Actorum, quæ faciunt principaliter ad Probationem Litis, sive Causæ. Probari enim debent Facta & Qualitates, quæ ad Causam spectant, & in quibus Intentionis Fundamentum positum est, Mascard.
- 3.

Mascard. de Probation. volum. 1. conclus. 17. num. 24. l. 2. Cod. de Probation. Rosbach. dict. loc. tit. 53. num. 14. Tertium Membrum Subdivisionis Actorum continere diximus Litis Decisiones, hoc est Sententias definitivas, de quibus plenè per Bartol. in l. is, apud quem. 2. Cod. de edendo. & in l. cum lite mortua. 2. ff. judicat. solvi. Abbas, Felin. & communiter Dd. in dict. cap. causam qua. 11. de Testibus. Quam autem subdivisionem impugnat Stypmann. dict. cap. 5. num. 77. distinguendo inter Instantiam Primam, & Secundam. In hac dicit, quòd Sententia veniat nomine Actorum; quia Referendarius omninò spectare debet ad Sententiam in Prima Instantia latam; si ista impugnata sit, eùm de novo Lis contestanda, & alia Sententia expectanda sit: in ista autem putat quòd non. Cùm de Sententia amplius non lis, sed finis sit. Verùm, quoniam supra Aphorism. 1. & 2. memoratæ definitiones, & Requisita Actorum Sententiis sive in Prima, sive in Secunda Instantia latis conveniunt, non video, cur non ad Acta referendæ? Postremò in Aphorismo nostro adduxi, quòd hæc divisio tantum in Judiciis Ordinariis, non Extraordinariis obtineat. Ratio, quia in hisce ea sola, spretis omnibus Juris Civilis Solennitatibus, observantur, quæ Juris Naturalis, Gentium, ac necessitatis absolutæ sunt, Struv. Syntagm. Jur. Civil. Exercitat. 9. thes. 66. Wulf Brocktorffen in Nucleo Juris Justiniani. Pandectarum Exercitat. 2. thes. 21. Quæ autem in Summariis sive Extraordinariis Judiciis omitti possunt, quæ non possunt, latè & quidem benè exposuit Zanger. de Exception. part. 1. cap. 2. breviter Carpzov. Jurisprud. Consistorial. lib. 3. definit. 28. Idem Process. Jur. part. 1. tit. 1. num. 28. & seqq. ut & lib. 1. Respons. 79. num. 6. & seqq. Struv. dict. loc. Brunnemann. Process. For. cap. 1. num. 16. ubi statuunt, quòd debeat fieri Narratio Facti aliqualis, Petitio, Citatio, Responsio, Defensio quædam Citati, Cognitio Causæ, & si opus sit, Probatio, & demum Sententia ferenda sit.

Aphorismus 5.

Cognitâ primâ parte materiæ Relationis, utpote Actorum Judicialium Processum concernentium, restat secundo nunc altera pars materiæ Relationis, nempe Causarum, mediantibus Actis, in Judicium deductarum. Est autem earum summa divisio in Ecclesiasticas & Seculares. Illæque subdividuntur, & sunt, vel merè Spirituales, quæ Fidei Christianæ Veritatem immediatè respiciunt, Ceremonias Sacras, Cultum Divinum, & etiam ea, quæ sunt Ordinis, ut Vocationes & Ordinationes Sacræ Ministrorum: vel sunt Spirituales,

les, ratione dependentiæ & consequentiæ, quæ respiciunt Disciplinam Ecclesiasticam, & Controversias de Personis & Bonis Ecclesiasticis, de Reformatione, & similibus: vel sunt Mixtæ, quæ aliquando ad Forum Seculare, aliquando Forum Ecclesiasticum pertinent; utpote, quando de Jure Patronatus, ac de Possessione Rerum Ecclesiasticarum, vel similibus Controversiis in facto consistentibus controversiæ exoriuntur. Quæ Causæ Ecclesiasticæ autem omnes, exceptis merè Spiritualibus, potestatem internam non externam concernentibus, coram Judice Ecclesiastico expediendæ.

1. Duplicem esse Jurisdictionem, Politicam, sive Secularem, & Spiritualem, sive Ecclesiasticam, nemo forsitan unquam fuit qui negaverit, vel ex solo principio *Novellarum* convictus, ubi Imperator Justinianus maxima Dei inter homines dona esse ait; Sacerdotium & Imperium. Hinc etiam Ecclesiastica Jurisdictio in genere circa Res Divinas, Spirituales & Coelestes versatur, ac dirigitur ad Vitam æternam obtinendam. Politica verò versatur circa Corpora, Res Mundanas Temporales, & ad Societatem Civilem spectantes, & dirigitur ad Reipublicæ Salutem. Unde porro aliter fieri non potest, quin, ratione Processus, Causæ Seculares & Ecclesiasticæ ab invicem maximè differant; veluti demonstrat Matth. Stephan. de Jurisdictione lib. 3. part. 1. cap. 1. num. 21. & 22. Theodor. Reinking. de Regim. Secular. & Ecclesiast. Per Causas sive Seculares, sive Ecclesiasticas, intelligimus hîc id, quod in Judicio proponitur, seu Negotium in Judicium deductum, seu ipsas Res in Judicium deductas, quæ in se habent Controversias, Zanger. de Exception. part. 1. cap. 1. num. 3. & seqq.
2. Competit autem hodie hoc Jus Judicandi de Causis externis Ecclesiasticis præter Papam etiam nostris Principibus & Statibus Imperii, qui vigore Juris Superioritatis Territorialis Jura Episcopalia habent, Carpzov. Jurisprud. Consistorial. lib. 1. definit. 3. num. 8. Vindicavit sibi quidem Jura Episcopalia Pontifex, & rursus suis attribuit Episcopis; unde etiam Jurium Episcoporum orta Appellatio: Verum illa Pontificis arrogata circa Sacra Majestas, quod Augustanæ Confessionis addictos attinet, per Transactionem Passaviensem Anno 1552. initam, & insecutam Anno 1555. Pacificationem Religiosam, & Instrumento Pacis Casareo-Suecico artic. 5. §. 1. & 16. confirmatam, est suspensa, Struv. Syntagm. Jur. Feudal. cap. 6. Aphorism. 17. in Exegef. Exercent autem Jurisdictionem Ecclesiasticam, quâ nos hîc in specie Legem Dioecesanam & Episcopalem audientiam (quamvis Carpzov. diff. loc. lib. 3. definit. 2. num. 11. & seqq. ca
- 3.

ea separer) comprehendimus, Principes Evangelici, non per se, sed per Consistoria Jure Superioritatis, & respicit ferè Personas, Causas Ecclesiasticas externas, & Visitationem, sive Jus visitandi Ecclesias, Struv. diff. loc. Aphorism. 17. Carpzov. lib. 1. Respons. 76. per tot. item Process. Jur. tit. 1. artic. 2. per tot. & tit. 3. artic. 4. Quippe relinquuntur solis Ministris Ecclesiæ à Principibus ea, quæ Prædicationem Verbi, Administrationem Sacramentorum, Potestatem Clavium, Examen eligendorum Ministrorum, eorumque Ordinationem, ipsumque Ministerium respiciunt. Iis enim tanquam Causis Ecclesiasticis internis, Principes & Magistratus Politici nequaquam se intromittere debent, Carpzov. diff. loc. definit. 2. item lib. 1. definit. 1. Sed subsistendum in eis, quæ externæ sunt Potestatis Ecclesiasticæ, cujus solius intuitu Principes & Magistratus dicuntur Episcopi; ut hinc verè Imperator Constantinus scripserit ad Episcopos: *Vos Episcopi in Ecclesia, ego extra Ecclesiam seu Templum Episcopus à Deo sum constitutus*, apud Euseb. de Vita Constantini cap. 24. Quare etiam cura circa illa, quoad externa accidentia, Principi omnino competit, & penes ipsum per Consistoria est inspicere, ne prætextu Muneris Concionatores affectibus indulgentes convitiis Auditores proscindant, Carpzov. diff. loc. definit. 98. ut &, ne prætextu Disciplinæ Ecclesiasticæ, Denegatione Absolutionis, & Sacræ Coenæ, injuria cuiquam inferatur, Arnisa. de Jure Majestatis lib. 2. cap. 6. num. 6. Struv. diff. loc. Aphorism. 15. & 17. Quædam verò sibi solis immediatè reservant Principes, utpote Constitutionum Ecclesiasticarum Promulgationem, Synodorum Convocationem &c. Quædam rursus cum Consensu Ecclesiæ totius administrant, utpote Electionem & Vocationem Ministrorum. Etsi enim hæc peragatur Jure Patronatus, neutiquam tamen Consensus Ecclesiæ, quæ triplici in statu consistit, Ecclesiastico scilicet, Politico, & Populæ, excludi debet, nempe Ordo Politicus nominat, vocat, præsentat; Ecclesiasticus examinat, ordinat, instituit; Popularis autem liberò suo suffragiò approbat: Can. Valentinianus. 3. & Can. longè. 25. fin. distinct. 63. Reinking. diff. tractat. lib. 3. class. 1. cap. 6. num. 15. & seqq. Finckelthaus. de Jure Patronatus cap. 6. num. 78. Distinctionem Causarum Ecclesiasticarum in Aphorismo nostro positam quod attinet, & quando Causæ mixtæ ad Forum Ecclesiasticum pertineant, vide Theodor. Reinking. diff. tractat. lib. 3. class. 1. cap. 10. num. 16. & seqq. Quomodo aliàs etiam Causæ Ecclesiasticæ describantur & distinguantur, adde Carpzov. diff. loc. definit. 2. num. 1. & 2. Struv. diff. loc. Aphorism. 17.

Aphorismus 6.

Causæ Seculares quoque subdividuntur (1.) in Causas Civiles, & Criminales, & Mixtas. (2.) In Ordinarias, & Extraordinarias, seu Summarias. (3.) In Causas Proprietatum & Possessionum. (4.) In Causas Feudales. (5.) In Causas Status. (6.) In Causas Fiscales.

1. Quæ Causæ Civiles, & Criminales propriè dicantur, in Jure nostro, ut loquitur Zanger. de Exception. part. 1. cap. 1. num. 35. definitum non est. Dicuntur autem, rejectis aliorum definitionibus, Causæ Civiles, quando principaliter ad Commodum privatum & suum Interesse, sive talis causa descendat ex Delicto, sive ex Contractu, agitur. Criminales verò, quando principaliter ad Commodum publicum, seu ad publicam Vindictam, ut Exemplo edito deterreantur quandoque similia ausuri, agitur. Hinc est, quòd si aliquis ex Delicto venit puniendus corporaliter ad publicam Vindictam, dicitur Causa Criminalis: quia ex tali Poena Corporali nullum Commodum sentit Privatus. Idem si aliquis pro Delicto veniret puniendus Poenâ Pecuniariâ: nam si talis Poena applicatur Fisco, dicitur Causa Criminalis: si verò applicatur Parti, dicitur Causa Civilis. Diximus Causam Civilem esse, quando quis persequitur suum Commodum privatum, sive quod suâ interest. Id intelligere oportet, sive agatur ad id quod nostrum est, aut nobis debetur, sive ad Poenam; dummodo illa Poena petatur nobis applicari: quæ est communis opinio, Struv. Syntagm. Jur. Civil. Exercitat. 9. thes. 61. Carpzov. Pract. Rev. Criminal. part. 3. quest. 102. num. 27. 28. 29. Jac. Blum. Proceff. Camer. tit. 43. num. 2. & seqq. Maranta in Speculo Aureo part. 4. distinct. 1. num. 2. Jul. Clar. receptar. Sententiar. lib. 5. §. fin. Idem Pract. Criminal. quest. 1. vers. ex quorum omnium. Arnold. ab Haersolte Adversar. de Actionibus in Prolegom. num. 6. & 7. Causæ mixtæ variè considerantur. Nam (1.) Causæ mixtæ appellari possunt, quibus Rem & Poenam persequimur, Dd. in §. quædam. 20. Institur. de Action. (2.) Nominantur Causæ mixtæ, in quibus quilibet Litigator, & Actor est, & Reus, l. Judicium communi dividundo. 10. ff. finium regundor. (3.) Dicitur Causa mixta, quando agitur ad Præstationes Reales & Personales, l. item labeo. 22. §. penult. ff. famil. herciscund. (4.) Causæ mixtæ dicuntur, quæ simul & Criminales sunt, & Civiles; hoc est, quæ tam civiliter quàm criminaliter intentari possunt, qualis est causa Furti, l. ult. ff. de Furtis. (5.) Dicuntur Causæ mixtæ, quando Poena ad quam, agitur, tendit tam ad Vindictam publicam, quàm privatam, cum Poena par-

partim Fisco, partim Actori applicatur, Cap. tua fraternitati. 5. de Procurator. (6.) Dicitur Causa mixta, quando nec merè civiliter, nec merè criminaliter agitur, sed Partem capit ab utroque, veluti, quando Causa Criminalis intentatur civiliter. Nec obstat huic distinctioni [1.] l. Gajus. 22. ff. de Scro Silanum. nec [2.] Novell. 124. cap. 2. & Authent. novo Jure. Cod. de Poena Judicis qui malè judicavit. nec [3.] cap. per tuas. 32. de Simonia. vide Gilhauf. Arbor. Judiciar. Civil. cap. 2. num. 2. ut & Zanger. de Exception. part. 1. cap. 1. num. 41. 42. & 43. qui optimè hos obstantes textus enodaverunt, hic enim simul usum num. 44. hujus distinctionis indicavit, quod & Carpzov. dict. loc. num. 19. usque ad num. 26. inclusive fecit. Alio modo autem Causarum Civilium & Criminalium distinctionem defendentes, sunt, supra allegat. Maranta & Julius Clarus dict. loc. junge Rosbach. Proceff. Criminal. cap. 1. Quænam Poenæ & Causæ verò hodiernis moribus dicantur Criminales, & quænam in Foro Saxonico, consulendus Carpzov. dict. loc. num. 31. & seqq. add. Matth. Stephan. in Constitut. Caroli V. & quidem in Proem. per tot. Theodor. Reinking. de Regim. Secular. & Ecclesiast. lib. 2. class. 2. cap. 14. num. 51. & seqq. Præterea Causæ Ordinariæ dicuntur, in quibus proceditur ordinariè secundum Formam & Modum Legibus præscriptum. Causæ Extraordinariæ seu Summariæ appellantur, in quibus de plano & sine strepitu, & absque figurâ seu telâ Judicii, & sine longo suffamine litis, solâ Facti veritate inspectâ, proceditur. Omnis autem Causa regulariter est ordinaria, & plenam requirit Causæ cognitionem, Gloss. in l. 3. §. ibidem. 13. ff. ad exhibend. Lanfranc. in Princ. Jud. cap. 12. num. 16. Summaria, cum Princeps ita procedendum esse mandat, aut Jus scriptum ita ordinat, Jodoc. Damhoud. in Pract. Rev. Civil. cap. 22. num. 1. & 2. & in cap. 24. num. 3. & seqq. Lanfranc. in dict. cap. 12. num. 16. Maranta in Speculo Aureo part. 4. distinct. 9. num. 3. Quin enim Princeps, qui est ipsa Lex viva, possit causam committere, ut summarie procedatur, non ambigitur, Gloss. in Clementin. sæpè contingit. in princ. in verb. Mandamus. de verbor. significat. Maranta dict. distinct. 9. num. 3. & seqq. Zanger. de Exception. part. 1. cap. 1. num. 55. & seqq. An autem idem Status Imperii in suis Provinciis facere, & ut nullus Processus ordinarius instituatur, constituere queat, vide Brunneman. Proceff. For. cap. 1. num. 22. & seqq. qui Sententiam affirmativam, tum Rationibus, tum Hypothesibus Doctorum, confirmat. Quænam autem sint Causæ Summariæ in Camera Imperiali, aut quænam aliàs præter illas pro Extraordinariis habeantur, alleg. Zanger. dict. loc. num. 60. ordine recenset. Maranta part. 4. distinct. 9. enumerat triginta causas. Carpzov. Proceff. Jur. tit. 1. artic. 1. num. 48. & seqq. pro extraordinariis habet. (1.) Si agatur de Novi Operis Nunciatione ex Instru-

mentis

mentis paratam Executionem habentibus. (2.) De Relatione Juramenti ad effectum agendi. (3.) De Debitis Tributorum Collectarum, aliarumque Functionum publicarum. (4.) Ad exhibendum. (5.) De Alimentis. (6.) De Legatis ac Fideicommissis. (7.) De Rebus, quæ Pignoris Jure sunt captæ, vel in quas Executio fieri debet. (8.) De Excussione Debitoris principalis, in causa Fidejussionis. (9.) De Beneficio Ecclesiastico conferendo, de Matrimonio aliisque Causis Ecclesiasticis. (10.) De consequenda vacua Possessione. (11.) De obtinenda Possessione ex Edicto Divi Hadriani. (12.) De Possessorio Summarissimo. (13.) Ex Lege Diffamari. (14.) Quando Testes examinari petuntur, Lite non contestatâ. (15.) De Præstatione Operarum à Patrono vel Magistratu exactarum. (16.) De Obssequio Parentibus vel Magistratui præstando. (17.) Ex Causa Debiti. (18.) Ad Sequestrationem. (19.) De Beneficiis ac Confirmationibus Principum. (20.) De Causa Naufragii. (21.) Si Pupillo Tutor, vel Minori Curator petatur, aut ut Prodigio Bonorum suorum interdicatur Administratione. (22.) De Curatore Bonis vel absentis dando. (23.) Si agatur ex Causa Spolii. (24.) De Confirmatione Possessionis. (25.) Contra Confessum & Convictum, quando petitur Executio. (26.) Quando agitur ex Officio Judicis, aut si illud implore tur: (27.) Vel si agatur in Causa Executiva: (28.) Quando Emphyteuta ob Canonem haud solutum expellendus. (29.) Si ventiletur Causa Subhaftationis: (30.) Aut Liquidationis Expensarum: (31.) Nec non Rerum Hæreditariarum: (32.) Inventarii. (33.) Nullitatis. (34.) Si controvertatur de probando Impedimento, ad secundam vel tertiam Dilationem impetrandam. (35.) De Restitutione in integrum. (36.) De Causa pia Academiæ, vel Universitatis. (37.) De Causa Fisci. (38.) De Causis Miserabilium Personarum, aut Captivorum. (39.) De Saliis & Mercede Operariorum. (40.) De Salvo Conductu. (41.) De Explicatione Privilegiorum & Clausularum obscurarum. (42.) De Inhibitionibus & Attentatis. (43.) De Arresto. (44.) De Repressaliis. (45.) Si agatur Inquisitione ex Delictis. (46.) De Causis Mercatorum: (47.) Nec non de Causis Voluntariæ Jurisdictionis: (48.) Aliisque plurimis, quas passim longo agmine proferunt Doctores, partim etiam ex Ordinatione Camerali probant. Veluti Jacob. Schult. Causas Summarias centum & quinquaginta refert, in *Observat.* 3. earumque quadraginta cumulat, & Jure pariter atque Authoribus Dd. firmat Zanger. de *Exception.* dict. loc. add. Brunnemann. dict. loc. num. 16. item Gilhaus. *Arbor. Judiciar. Civil.* cap. 2. num. 4. Jacob. Blum. *Process. Camer.* tit. 1. num. 16. Imò Causæ Extraordinariæ sunt, quoties Causas Ordinarias summariter tractari Judici æquum

æquum visum fuerit, contradicente quantumvis Reo, Carpzov. dict. loc. num. 62. Brunnemann. dict. loc. num. 16. ut & quotiescunque Litigantibus expressè non tacitè placuerit, Causas Ordinarias in Processu Summario tractari, Carpzov. dict. loc. num. 56. Maranta dict. loc. num. 203. & seqq. Brunnemann. dict. loc. num. 17. & seqq. & vice versa Partes possunt pacisci, ut de causa, quæ per se summaria est ordinariè, si Judex consenserit, cognoscatur, Brunnemann. dict. loc. num. 20. & 21. Causæ Proprietatum dicuntur, quando agitur de Proprietate seu Dominio alicujus Rei, puta, ubi agitur de Rei Vindicatione, l. cum fundum. 18. §. fin. & ibi Gloss. ff. de vi & vi armat. cap. Pastoralis. 5. de causa possession. & proprietat. vel aliâ in Rem Actione, ut, si agatur Publiciana, quia dicitur Interdictum Petitorium, l. eum qui. (aliàs) sed & si res. 7. §. sed & si quis. 3. ff. de Publician. in rem. Action. item, si agatur Petitione Hæreditatis, ut not. Gloss. in l. 2. in Gloss. penult. Cod. de Edict. Div. Hadrian. tollend. Eodem modo, si agatur ad Usumfructum, vel Usum, vel aliam Servitutem, quia agens ad ista Jura incorporalia censetur Dominus istorum Jurium, secundum Alexandrum in l. naturaliter. 12. §. nihil commune. 1. column. 2. & 3. circa fin. ff. de acquir. rend. possession. & patet ex his, quæ notat Speculat. in dict. tit. de causa possession. & proprietat. §. sequitur. & §. nunc dicendum. item quando agitur Actione Personalis ad Rem, secundum Bald. in consil. 449. volum. 3. & colligitur ex præallegatis. Causæ Possessionum appellantur, cum agitur de Possessione vel adipiscenda, vel retinenda, vel recuperanda, tot. tit. Institut. de Interdict. Hinc aliud Judicium dicitur Possessorium, aliud Petitorium, l. 3. Cod. de Interdict. l. si de vi. 37. ff. de Judic. Maranta in Speculo Aureo part. 4. distinct. 7. num. 1. & 2. Zanger. de Exception. part. 1. cap. 1. num. 62. & seqq. Carpzov. *Process. Jur.* tit. 1. artic. 5. num. 1. & seqq. Brunnemann. *Process. For.* cap. 1. num. 42. Quæritur hîc: An Judicium Petitorium cum Possessorio cumulari possit? Resp. quod sic, modò quis onus probandi in se suscipere velit, dict. l. cum fundum. 18. §. ult. ff. de vi & vi armat. l. heredes ejus. 25. §. de pluribus. 3. ff. famil. heriscund. Gail. lib. 1. observat. 63. num. 2. Hartman. tit. 45. observat. 5. Menoch. remed. retinend. Possession. 3. num. 533. Quod tamen tantum de Interdicto adipiscendæ & recuperandæ Possessionis intelligendum est, nequaquam verò de Interdicto retinendæ Possessionis, quod Petitorio planè adversatur, Bartol. in l. 1. in princ. & §. Interdictum. 6. ff. uti possidetis. Struv. *Synagm. Jur. Civil. Exercitat.* 45. thes. 174. Brunnemann. dict. loc. Causæ verò Feudales sunt, quando de ipso Feudo constituto, vel ab ejus natura dependentibus, uti Servitiis præstandis, aut culpâ Vassalli, aut etiam Domini &c. Lis agitur: & de his Causis Feudalibus Jus dicendi potestas, sive Jurisdictio secundum singularem Juris Feudalis

- dalis dispositionem tribuitur regulariter vel Domino, vel Curiae Domini Paribus constanti. Aliquando verò commune Forum, seu Ordinarius Judex loci adeundus, aut etiam arbiter constituitur, Amed. de Ponte tractat. quis sit Judex competens in Causis Feudi. Borcholt. cap. 10. num. 33. Coler. de Process. Executiv. part. 2. cap. 3. num. 309. & 311. Struv. Syntagm. Jur. Feudal. cap. 16. aphorism. 4. Carpzov. Process. Jur. tit. 3. artic. 4. num. 41. Causæ Status sunt, quando quis Actionibus in rem præjudicialibus ex Servitute in Libertatem petitur, vel ex Libertate in Servitutem, vel ex Ingenuitate in Libertinitatem, vel contra. Quæ etiam Præjudicia appellantur, quoniam Judiciis liberalibus nulla esse possunt graviora, quare etiam Litibus futuris obstant, eisque Præjudicium faciunt, & prius de Statu quærendum; cum quis Controversiam Status patitur. Ubinam autem quæri, agere ea causâ debeat, vide Peretz. ad Cod. tit. ubi Causa Status agi debeat. Denique Causæ Fiscales sunt hîc, quotiescunque Procurator Fisci vel ad Commodum Imperii, Status, aut ejus, qui Jus Fisci habet, vel ad horum Patrimonium augendum in Judicio agit. Causas singulares enarrat Duaren. cap. 2. de Jure Fisci. Cujac. in l. 1. ad tit. ff. de Jure Fisci. Colleg. Argentorat. ad tit. ff. de Jure Fisci num. 8. earum potissimæ sunt (1.) si Hæreditas indigno relicto, l. fin. ff. de his quæ ut indignis auferuntur. vel (2.) si Bona sint vacantia, tot. tit. ff. de bon. vacant. (3.) de Pretio Fisci debito ratione Emptionis cum eo celebratæ, l. 4. Cod. ubi Causa Fiscalis vel Divina Domus Hominumque ejus agatur; (4.) de Poena Pecuniaria Fisco inferendâ. De Causis Fiscalibus, quæ in Judicio Camerali tractantur, vide Jac. Blum. Process. Camer. tit. 30. qui viginti quinque Causas Fiscales ibi recenset. Notandum, quod Jure Fiscali acquirendi hodiè gaudeant etiam Principes Imperii, & Civitates Imperiales, Cothmann. volum. 2. consil. 55. num. 32. Mey. ad Jus Lubecens. lib. 2. tit. 2. artic. 14. num. 55. Ernest. Gockel. de Europæis Regibus cap. 7. num. 21. Nec non ex Privilegio aut immemoriali Consuetudine, idem Jus competit Civitatibus Provincialibus, seu Municipalibus, Mey. allegat. loc. num. 58. & seqq. Struv. Syntagm. Jur. Civil. Exercitat. 50. thes. 33. Quænam autem sit differentia inter Fiscum & Ararium, vide allegat. Struvium dict. Exercitat. 50. thes. 32. Quænam autem inter Cameram Cæsaream, seu Fiscum Cæsaris seu Imperatoris, & inter Cameram Imperii seu Imperialem, vide Blum. dict. tit. 30. num. 5.

§ (o) §

SECTIO

SECTIO SEXTA, De Forma Relationis Judicialis.

Aphorismus 1.

Forma Relationis Judicialis consistit in accurata, à capite usque ad calcem completorum, seu integrorum Actorum ad referendum traditorum, Perlectione, & brevi ac concinnâ perlectionum Actorum Narratione in Judicio, cum Voto Re - aut Correferentis, ad concipiendam secundum majorem numerum Votorum Sententiam.

Exegesis.

Antequam ad Perlectionem Actorum perveniatur, illa compleri & ad referendum tradi necesse est. Nam Acta manca & neglecta rejiciuntur, Mynsing. centur. 2. observat. 16. & mutila Acta postea etiam mutila dant Consilia & Decreta. Ratio est, quod in Processu sint certi Ordines, qui tanquam in Catena Annuli coherent, quorum si unus evulsus fuerit, & cætera deficient, Stypmann. de Referendar. cap. 5. num. 120. & 121. Eaque in Judicio Aulico Hannoverano à substitutis Secretarii debent compleri, sed à Secretario ipso cuidam Assessorum ad referendum tradenda, Fürstl. Braunsch. Lüneb. Hof- Ger. Ordn. tit. 6. jung. Exeges. Aphorism. 2. in fin. Sect. IV. In Camera Imperiali Completio fit à Notariis & Lectoribus, Blum. Process. Camer. tit. 14. num. 11. & tit. 15. num. 13. Distributio autem Actorum completorum inter Assessores à Judice Cameræ. Nam Assessores nulla Acta (ut supra Sectione IV. in Exeges. Aphorism. 3. indicavi) ad referendum ipsi sumere, poscere, aut sibi distribui petere debent, Blum. dict. loc. tit. 5. 7. 11. & 72. Idem obtinet in Judicio Aulico Cæsaris, Neue Reichs- Hof- Raths- Ordn. 1654. tit. 4. princ. Die Benennung und Anordnung der Referenten / soll / wie an unserm Kayserlichen Cammer- Gericht gebräuchlich ist / beschehen / und ohne solche Assignment und ausdrückliche Anordnung soll keiner unserer Reichs- Hof- Raths ihm einige Supplication, geschweige eine ganze Sache vor sich selbst zu sich nehmen &c. Quomodo & quotupliciter Perlectio, ut & Narratio fieri possit, vide sequentes Aphorismos.

Aphorismus 2.

Perlectionem & Narrationem in Judicio faciendam quod attinet, illa aliter perficitur in PRIMA, aliter in SECUNDA INSTAN-

STANTIA. In perlegendis & referendis Actis Primæ Instantiæ duplex Modus invenitur. Unus est, quando ab initio Relationis faciendæ Mandata Procuratoria diligenter inspicuntur, an Procuratores, Syndici, Actores, Litigatoresque Personam legitimam standi in Judicio habuerint, fuerintque eâ, quâ decet, ratione ad litem peragendam ac defendendam instructi & qualificati. Deinde, quando ea, quæ necessaria sunt ad Factum, ut Articuli, Exceptiones, Responsiones, Probationes, ac Terminii Substantiales, & quæ alias ad Causæ Merita faciunt, benè observantur; decisa verò antea per Interlocutorias in referendo omittuntur, nec tota Documenta, Privilegia, aliaque Instrumenta, & Producta, sed summarie tantum, annotantur, neque Acta integra, aut major eorum pars, nec Disputationes Litigatorum minus necessariae, sed ea solium, quæ necessitas, & res ipsa postulat, in Judicio leguntur & referuntur.

1. Mirum non est, Perfectionem & Narrationem Actorum alio modo in Prima, alio in Secunda Instantia confici debere. Nam diversa ratio procedendi in Causis Simplicis Querelæ, & in Causis Appellationum, Supplicationum &c. etiam alium Modum perlegendi & consequenter referendi postulat. Modum in Aphorismo nostro positum, & ex Ordinatione Camerae p. tit. 1. tit. 10. in addit. §. Anfanglich 2c. pag. mibi 47. adductum, habet Christoph. Schwanmann. Process. Camer. lib. 1. cap. 76. num. 2. qui autem nunquam, aut rarò, inspectis Relationibus Cameralibus, ab Adriano Gylmanno Symphorem. Supplicat. ut & Decision. diversar. Causar. in Camera Imperiali judicatur. à Johanne Meichshero conscriptis, fuit observatus.

Aphorismus 3.

Alter Modus perlegendi Acta & conscribendi Narrationem seu Relationem Actorum in se duo Capita habet: UNUM circa Processum: ALTERUM circa Merita Causæ versatur. Circa Processum considerandum, an ille debito Juris ordine sit institutus, an verò in illo Nullitas insanabilis sit commissa.

Præcedenti Sectione V. pluribus demonstravimus, Objectum, sive Materiam Relationis, esse Acta integra & completa, eaque, tanquam partes, continere cum Processum Juris, tum Causas sive Lites in Judicio productas. Idcirco omnium primò in Perfectione & Narratione Acto-

Actorum perspicendum, an Processus Juris; seu in Judicio Gesta de Jure valeant, add. Fürstl. Braunsch. Lüneb. Hof- u. Ger. Ordn. tit. 64. §. In Sachen erster Instanz 2c. quippe, nisi Gesta sint valida, satis apparet, Acta nullius momenti esse, nec Sententiam ex illis concipiendam quicquam valere posse, Jac. Blum. Process. Camer. tit. 75. num. 16.

Aphorismus 4.

Nullitas verò contingit, vel in Judice, vel in Litigantibus, vel in Substantialibus Processibus. In JUDICE (1.) contingit; si ille prohibeatur esse Judex, aut non sit fundatus in Jurisdictione, quoad causam præsentem, & de Jure in eâ causâ Judex esse non possit.

Judex dicitur, qui Juris dicendi potestatem habet, quâ deficiente ille pro privato habetur, Sententiaque ab eo lata est nulla. Quapropter in perlegendis & referendis Actis animadverti debet, (1.) an ille de Jure non prohibeatur esse Judex, de quo vid. Umm. Disputat. ad Process. Judicial. 1. thes. 8. & seqq. Zanger. de Exception. part. 2. cap. 4. si non prohibeatur, an (2.) etiam in præsentem causâ jam decidendam possit esse Judex, vid. Zanger. dict. loc. part. 2. cap. 1. Christoph. Besold. Dissertat. de Modo Referendi thes. 8. & seqq. Nam si causa esset Spiritualis, eam Judex Secularis decidere prohibetur. Item, in Causis Appellationum, si has desertas, vel non devolutas esse ex Actis appareat; Judex superior easdem desertas, seu non devolutas, pronunciare tenetur, nec propter defectum Jurisdictionis Causam principalem decidere licet, Blum. Process. Camer. tit. 75. num. 19. & 20. In quibus Causis Camerae Jurisdictio sit fundata, vid. eundem.

Aphorismus 5.

Circa Litigantes (2.) contingit, si illi legitimam Personam standi in Judicio non habeant, id est, agere & se defendere in Judicio prohibeantur; item, si Procurator eorum non sit legitimus, sed falsus, aut non habeat sufficiens Mandatum.

Partes in Judicio presentes utraq; aut etiam una pars præsens Personam suam in omni Judicio quantumcunque summarie legitimare debet, Vant. de Nullitat. ex defect. Inhabilitat. seu Mandati comparent. 11. num. 1. & 46. Maranta in Speculo Aureo part. 6. tit. de Exception. num. 4. Jac. Menoch. remed. recuperand. Possession. 15. num. 273. Lancelot. de Attentat. part. 3. cap. 24. num. 2. in fin. & cap. 25. num. 56. & seqq. alias Judicium retrò redditur nullum: Ac si Legitimatio à Partibus omittatur, Judex ex officio hunc defectum

fectum supplere debet, Schrader. in l. 24. num. 7. Cod. de Procurator. Semper enim, quando aliquis defectus in Judicio apparet, quod ipsum Judicium & Sententiam nullam reddit, Judex etiam non imploratus illum defectum ex officio corrigere debet. Judicis enim interest, ne Sententia nulla reddatur, Christoph. Besold. *Disputat. de Process. Judicial. cap. 6. thes. 1. in lit. (b)* Unde Legitimatione, quæ est, & dicitur Actus, quando una vel altera pars in Judicio proponit & probat, se habere legitimam Personam standi in Judicio, vel se sufficiens habere Mandatum ab alio, aut de Jure agere pro alio sine Mandato posse, Besold. *dict. loc. in lit. (a)* à Referente omnino (1.) attendi debet, an partes (nempe Actor & Reus) quæ præsentibus sunt in Judicio, habeant legitimam Personam standi in eo, de quibus vid. Umm. *Disputat. 1. thes. 4. & 5. Zanger. de Exception. part. 2. cap. 8.* Si non adsint Partes an (2.) potuerint Procuratorem constituere, & an ipsi Procuratores constitui non prohibeantur, utrosque recenset Umm. *Disputat. 3. thes. 3. & 4. item Zanger. dict. loc. aut si alieno nomine agant, an hoc facere possint sine Mandato, aut si habent Mandatum, an illud sit legitimum, aut ritè formatum, de his vide allegat. Besold. dict. loc. thes. 2. usque ad 6. & thes. 10. item Dissertat. de Modo Referendi thes. 2. & seqq. Rosbach. Prax. Civil. tit. 12. usque ad 21. inclusive. Blum. Process. Cam. tit. 67. Brunnemann. Process. For. cap. 1. num. 72. & seqq.* Nam alias illi dicuntur falsi Procuratores, Gail. *lib. 1. observat. 47. num. 1.* Exceptio autem falsi Procuratoris quodcumque etiam post Sententiam opponi potest, quia Judicium ex tribus Personis, Actore, Reo, & Judice consistit; deficiente ergo unâ Personâ, Judicium retrò nullum est, & per consequens, neque Litis contestatio aut Conclusio facta valet. Proinde si hujusmodi exceptio post Sententiam opponatur, censetur initio & ante litem contestatam opposita esse, Gail. *dict. observat. 47. num. 7. & seqq. Blum. dict. loc. tit. 75. num. 17. & 18.*

Aphorismus 6.

Porro (3.) circa Substantialia Processus ratione Nullitatis animadvertendum: An [1.] Reus legitime sit citatus?

1. Ad Substantialiam Processus requiritur Citatio ne igitur Reus aut pars adversâ in dictâ causâ condemnetur, eique inaudito suum Jus auferatur, omnino citari debet, Umm. *Disputat. 5. thes. 24.* maxime, cum Citatio sit Species Defensionis, quæ Juris naturalis est, & ideo nemini, ne quidem ab Imperatore, auferenda, Mynsing. *centur. 6. observat. 6. num. 2.* Quapropter, an ad quemcumque Actum Judicium citati sint, quorum interest, & quibus præjudicare posset, Mynsing. *dict. observat. 6. num. 1. in*

in Relatione Actorum observandum. Nam omnis Actus Judicarius, contra non citatum celebratus, regulariter ipso Jure nullus, Gail. *lib. 1. observat. 48. num. 1. Umm. Disputat. 5. thes. 8.* Adeò, ut Nullitas ne quidem per Imperatorem suppleri possit, Umm. *dict. Disputat. 5. num. 40.* Causæ, in quibus Citatione opus est, sunt omnes Actus, qui causæ cognitionem requirunt, etiamsi sint notorii, aut quoque summarii, Umm. *Disputat. alleg. thes. 9.* Modò hi Actus sint tales, quos Reus præsens impedire, ipsisque contradicere possit, Umm. *dict. Disputat. thes. 8.* Nam si Reo nulla competit Defensio, Citatio Jure intermittitur, Umm. *dict. Disputat. thes. 43. & 47.* Casus 23, qui Citationem non indigent, recenset Mynsing. *centur. 2. observat. 91. add. Brunnemann. Process. For. cap. 3. num. 24.* Annotandum autem hîc, quòd Referendarius de Citationem sollicitus esse non debeat, si ex Actis appareat, partem adversam comparuisse; quia per Comparisonem Citatio, licet minùs solenniter facta vel executâ, roboratur, ita ut de ejusdem invaliditate excipi amplius non possit, Gail. *lib. 1. observat. 58. Mynsing. centur. 2. observat. 18. & centur. 3. observat. 90.* At si in contumacem vel absentem Sententia sit proferenda; tunc & de hac sollicitus est inquirendum, Christoph. Besold. *Dissertat. de Modo Referendi thes. 13.* Quotuplex autem sit Citatio, & quomodo formanda, & an omnibus Consortibus Litis sit insinuanda, & quomodo Relatio de Executione Citationis faciendâ, & quatenus Relationi credendum, peti possunt, ex Blum. *Process. Cam. tit. 65. Brunnemann. Process. For. cap. 3. junge Besold. dict. loc. item ejusdem Disputat. de Process. Judicial. cap. 6. per tot.*

Aphorismus 7.

An [2.] Libellus ritè conceptus in Judicio sit productus, ac de super Lis contestata.

Post Citationem considerandus à Referente Libellus, qui autem hodie est summarius, non articulatus, per *Noviss. Recess. Imper. 1654. §. Dießem nechst nun 2c. 34. & seqq. §§. 37. 64.* Brunnemann. *Process. For. cap. 5. num. 2.* Nam regulariter, nisi Processus vitio laborare debeat, in Judicio necessarius reputatur, *Novell. 53. cap. 3. §. 1. ibi: modis omnibus offerre Libellum.* Ubi tamen Consuetudo contraria habetur, ut oretenus querela proponi queat, ea valet, Berlich. *part. 1. conclus. 13. Hartm. Hartmanni tit. 8. observat. 1. num. 3. Umm. Disputat. 6. thes. 10.* Regulariter dixi: nam in quibusdam limitatur, & quidem Libellus non requiritur (1.) in omnibus Causis Mandatorum tam Cum quàm Sine Clausula. (2.) In Causis Restitutionis in integrum adversus lapsum Fatalium, Gail. *lib. 1. observat. 143. num. penult.* Si tamen adversus latam Sententiam hæc Restitutio petatur, Libellus exhiben-

hibendus est, *ibid.* num. ult. (3.) In Causâ Legis Diffamari, Gail. lib. 1. observat. 12. num. 2. (4.) In causis momentaneâ Possessionis, Gail. lib. 1. observat. 6. princ. (5.) In Citatione ad videndum se exonerari, Gail. lib. 1. observat. 46. num. 5. Adhuc alias 14. Causas, in quibus Libello non est opus, recenset Umm. disputat. 6. num. 14. Imò quotiescunque Causâ sunt summaria, Brunnemann. Process. For. cap. 5. num. 3. Rosbach. Prax. Civil. tit. 33. num. 16. aut aliquid non Jure Actionis, sed officio Judicis expeditur, Libellus non est necessarius, Umm. Disputat. 23. num. 19. & Gail. lib. 1. observat. 146. num. 4. & 5. Ubi autem Gailius putat Officium esse Mercenarium; ast cum Officium Judicis Mercenarium dicatur, quod Actioni inservit, itaque illud nobile esse rectius statuit Frider. Mindan. de Mandat. lib. 2. cap. 58. in fin. Quibus casibus verò Judex nobile officium exerceat, vid. Mindan. dict. loc. num. 10. 11. & 12. Si igitur hisce in causis intentio Actoris Judici proponatur, vocatur Summaria Petitio, ac Libello opponitur, Gail. lib. 1. observat. 49. num. 5. & observat. 146. num. 4. & 5. Hæc petitio ut plurimum Citationi inferitur, atque Narrata Citationis in primo Terminò, non loco Libelli, sed loco Summaria Petitionis repetuntur, Gail. dict. observat. 146. num. 5. Neque lis super eodem contestatur, Gail. lib. 1. observat. 12. num. 2. Quia regulariter, ubi Libellus non requiritur, ibi nec Litis contestatione opus est, Gail. dict. observat. 146. num. 6. Blum. Process. Camer. tit. 68. num. 27. 28. & 29. Porro, quoniam exceptio inepti Libelli quandocunque opponi potest, Wurmser. tit. 8. observat. 9. & Libellum, si aliquâ formæ ineptitudine laborer, ex officio Judex rejicere tehetur, Jac. Schulthes Observat. Pract. 6. Besold. Disputat. de Process. Judicial. cap. 8. thes. 1. omninò, an ritè Libellus conceptus sit, forma Libelli spectanda. Consistit autem, ut videre est Carpzov. Process. Jur. tit. 6. artic. 1. & 2. Rosbach. in Prax. Civil. tit. 33. 34. 35. & 36. & Brunnemann. Process. For. cap. 5. ut & imprimis Blum. Process. Camer. allegat. tit. 64. & 68. in eo, ut I. ponatur ejus Exordium: Exordium Libelli contineat honorificam Compellationem Judicis, Nomen Cognomenque Actoris & Rei. II. Narretur Factum. FACTUM super quo Actio instituta in Libello commodè narrari debet. Quod sit (1.) si Factum non solum, sed etiam ejus Circumstantiæ ac Qualitates enumerentur, cum minima Circumstantia, vel diversa Qualitas, totam Facti Speciem variet, ac diversum Factum progeneret, atque ita non hoc, sed diversum Factum esse censetur. Quocirca his omissis nec Jus rectè applicari, neque Petitio congrua subnecti potest: Ideo Actor optime facit, si præcipuas Facti Circumstantias, quæ ex Personis, Rebus, Loco, Tempore &c. desumendæ sunt, recenseat. Nam si ex Contractu agitur, enarret, qualis sit qui contraxit, an furiosus, & rem, quæ debet dici, diligenter

diligenter exprimat, quoad Materiam, Quantitatem, & Colorem. Ubi verò in rem agitur, res proprio nomine, si quod habet, nuncupet, aut certè describat, ut constare possit, de qua Actor sentiat. Et hæc in Actionibus specialibus omninò sunt observanda; nam universales rerum petitarum specificam descriptionem non requirunt, Umm. disputat. 6. num. 53. Deinde in Actione reali exprimenda venit ejus causa proxima, videlicet Dominium, vel quasi; in personali causam remotam, ex quo nimirum contractu Reus debeat, exprimere sufficit, Umm. dict. num. 53. Gail. lib. 1. observat. 61. num. 4. usque 9. (2.) Si Narratio Facti sit brevis, Recess. Imper. 1654. §. Diesem nächst ic. 34. verb. kurz und nervosè. necessaria tamen continens, nulla superflua habens, Umm. dict. num. 53. Jura enim prolixitatem respuunt, l. 39. §. 1. Cod. de Appellation. (3.) Si Narratio Facti sit dilucida, dict. §. 34. verb. Jedoch deutlich / distincte und klar; quò Reus exinde cognoscere, utrùm cedere an contendere debeat, & Judex videre possit, quâ de re sit futura controversia. Dilucida autem erit, si ordo rerum & rei gestæ conservetur, si verbis perspicuis negotium proponatur, si nulla denique impertinentia admisceantur, Umm. dict. num. 53. (4.) Si Narratio Facti sit Veritati consentanea & probabilis, Umm. dict. num. 53. utrùm verò Actor proprii commodi ergò ad majorem maturationem causæ Narrata Libelli statim in impetratione Processuum, vel etiam in primo Terminò, vel demum post datas Responsiones Rei per Documenta aliove modo probare velit, id ipsius libere voluntati relictum est, Recess. Imper. 1654. §. Beneben bleibt ic. 35. Idque ideò, ne ei commodum, quod aliàs ex Rei Responsionibus habere, ac sua Probatoria (ne superfluis Probationibus oneraretur) dirigere posset, ei adimeretur, nec Reo ex hisce Probatoriis suas Exceptiones ac Responsiones dolosè ac captiosè formandi occasio præberetur III. Jus ad Factum narratum applicetur. Ad FACTUM præmissò modo commodè narratum porro Jus applicandum venit. Quam applicationem medium concludendi seu causam petendi Doctores nominant. Nonnulli in Libello priori loco medium concludendi collocandum volunt, alii contrà sentiunt, de quibus vid. Umm. disputat. 6. num. 56. Utrumque in Camera observatur, nec multum interest, sive priori, sive posteriori loco medium concludendi collocetur; modò quis sciat, causam petendi sive medium concludendi necessario Libello inseri oportere, Gail. lib. 1. observat. 61. num. 2. Quò Judex inde animadvertere possit, an Actori Actio competat, & Reus, utrùm cedere an contendere velit, certior reddatur. Nomen Actionis verò in Libello exprimere non est necesse; quoniam ex causa petendi, seu medio concludendi

cludendi, qualitas intentata Actionis colligitur & demonstratur, Gail. *ibid.* num. 8. in Actione autem reali, ut *supra* indicatum, causa proxima exprimenda est; in personali remotam exprimere sufficit. IV. Annectatur apta Conclusio seu Petitio: Conclusio præmissis est annectenda, quæ Petitionem seu desiderium Actoris complectitur. Hac petitione omnino opus est; quoniam Judex suum Officium nisi postulantis imperiri debet, Umm. *dict. disputat.* 6. num. 54. In quibus casibus autem Conclusio omitti possit, & quomodo sit comparata, & quid de ineptitudine, mutatione, cumulatione & emendatione Libelli &c. & Clausulis Protestationibus, Libello inseri solitis, annotandum, de his vide *supra* allegatos Authores & Aphorismos *seqq.* V. Subscriptio subnectatur: Ad formam Libelli quoque referri potest istius Subscriptio. Nam in Camera Imperiali Libellus tam ab Advocato Causæ, quam à Procuratore subscribendus, Blum. *Process. Camer. tit.* 64. num. 56. & 60. item *tit.* 69. num. 58. Cæterum, qualiter Libellus super qualibet Actione formandus, Formulas de his Libellis in plerisque Actionibus speciatim exponunt, Petrus de Ferrariis, Odofredus in *Summa de Libellis formandis*. Schneidewin. *tit. Institution. de Actio.* Rosbach. *Prax. Civil. tit.* 23. Calvol. §. 9. *conclus.* 6. & *seqq.* Oldendorp. *de formandis Libellis.* & in *Progymnasim. Forens.* Haersolt. in *Adversar. de Actio.* Terminæus, Teuberus, Volckmann. Dicto igitur modo ritè Libello concepto, & in Judicio producto, deinceps in Relatione videndum, an etiam Lis super eo sit contestata; Dicitur enim Litis contestatio lapis angularis, Judiciique initium atque fundamentum; quippe quæ est de substantia ipsius Judicii, *l. unic. Cod. de lit. contestat.* adeoque in omnibus Causis & Controversiis regulariter necessaria, in tantum, ut illius omissio vitiet Processum, Bartol. in *l. prolatam.* 4. num. 5. *Cod. de Sentent. & Interlocut. omn. Judicium.* Tum etiam ex Litis contestatione ingentes oriuntur effectus. Nam Actio perpetuatur, *l. sicut. 3. Cod. de Præscription. 30. vel 40. Annorum.* Cursus Præscriptionis interruptitur, *dict. l. sicut. 3.* Possessor in mala fide constituitur, *l. sed & si lege. 25. §. si ante litem. 7. ff. de hereditat. petit.* Res fit litigiosa, *Authent. litigiosa. Cod. de litigiosis. præcluditur via opponendi Exceptiones Dilatorias, l. exceptionem dilatoriam. 19. Cod. de Probation. alios effectus congesserunt, Speculat. in tit. de litis contestat. §. effectus. per tot.* Camill. Borell. in *Summa Decision. universal. tit.* 50. num. 98. & *seqq.* Carpzov. *Process. Jur. tit.* 10. *de Litis contestat.* Porro, Lis non contestatur per Actionem Reo editam eique cognitam, id est, per Libellum Reo insinuatam, sed per Actionem in Judicio propositam, ejusque Diffessionem & Contradictionem à Reo objectam, *l. unic. Cod. de Litis contestat. l. 14. §. 1. Cod. de Judic. l. 2. princ. Cod. de Jurejurand. propter Calumn.*

Calumn. Nam quamvis per Libellum Reo insinuatam ei lis mota dicatur; tamen nondum est contestata, per *text. notab. in l. 25. §. 7. ff. de hereditat. petit.* quod posterius demum fit per Contradictionem Rei, Blum. *Process. Camer. tit.* 71. num. 2. cum nimirum Reus vel simpliciter Libellum diffitetur, vel Narrata, prout narrantur, negat, Obrecht. *tractat. de Litis contestat. cap. 5. & seqq.* Gail. *lib. 1. observat. 73. à princ.* Schultes *Observat. Pract. 42.* Lis quoque pro contestata habetur, quoties Reus in Terminis ad id statuto, Litem non contestatur, Schultes *Observat. Pract. 47.* Non verò ea facta videtur, si Reus quidem intentionem Actoris neget, protestetur tamen, se hoc non facere animo litem contestandi, Mynsing. *centur. 4. observat. 49. & consil. 8. num. 4.* Besold. *dict. Dissertat. de Modo Referendi thes. 15. add. Blum. dict. loc. num. 11.* Contrarium statuit Brunemann. *Process. For. cap. 14. num. 18.* ex hac ratione: cum hodiè Lex sive Recessus Imperii de Anno 1654. §. Es sollen auch hinfüro 2c. 37. jubeat cum Dilatoriis eventualiter Litem contestari. Judex autem acceptat Litem pro contestata per Interlocutoriam, durch einen Bescheid / Besold. *dict. loc.* In quibus Causis autem Lis non contestanda, vide Carpzov. *Process. Jur. tit. 18. artic. 2.* inprimis etiam Brunemann. *dict. Process. For. num. 3.* & quidem semper in omnibus Causis, in quibus Libellus non requiritur, Blum. *dict. loc. num. 18.* aut si Consuetudine sit introductum Litis contestationem fieri non debere, Mynsing. *centur. 4. observat. 62.* Besold. *dict. loc.*

Aphorismus 8.

An [3.] Juramentum Calumniæ exactum sit præstitum, an legitime in causa sit conclusum, & an exhibitorum Procuratoriorum aliorumque Documentorum, Recognitio facta; si non, prius hæc omnia per Sententiam injungenda, antequam ad aliam Sententiam progressus fiat.

Si in perlectione Actorum comperiat, quod Juramentum Calumniæ, der Eyd für Gefährde / sit exactum, nec tamen præstitum, licet tunc in causa fuerit conclusum, ex officio Referens rescindere Conclusionem, partique, ut id præstet, per Interlocutoriam injungere debet, Gail. *lib. 1. observat. 84.* Nam Juramentum Calumniæ in totum vitiat Processum, si ab exordio Litis exactum non præstetur, Vantius *de Nullitat. ex defect. Process. 13. num. 29.* Gail. *lib. 1. observat. 84.* & hoc etiam procedit de Jure Canonico, quod in Praxi observatur, Besold. *Dissertat. de Modo Referendi thes. 16.* Præstandumque in genere in omni causa, de qua in Judicio agitur, Umm. *disputat. 12. thes. 11.* Exceptis quibusdam causis,

- quas vide *ibid.* num. 46. Nec excipiuntur Causæ Summariae, Besold. *dict. thes.* 16. tum etiam tam in Prima, quam in Secunda Instantia est præstandum, licet jam in Prima sit præstitum, Umm. *disputat.* 12. num. 44. Blum. *Process. Camer.* tit. 72. num. 21. Sciendum tamen, quod in Camera Imperiali Primæ Instantiæ Processus non annulletur, sed in causa principali pronuncietur, quamvis Juramentum Calumniæ, etiam ritè exactum omissum esset, Gail. *dict. observat.* 84. num. 3. Blum. *dict. tit.* 72. num. 5. Exactio autem Juramenti Calumniæ oretenus in Camera Imperiali fieri debet; nec sufficit, si tantummodo in Scriptis exigatur, Besold. *dict. thes.* 16. Blum. *dict. tit.* 72. num. 4. Qui autem hoc Juramentum alteri in Judicio defert, prior de Calumnia jurare debet, diciturque Juramentum Malitiæ, seu speciale Calumniæ Juramentum. Illudque vel ad Partis Petitionem, vel ex officio injungitur, quoties de malitiosa quapiam propositione præsumptio militat: aut ex Conjecturis quibusdam de malitia agentis, vel fugientis, Suspicio capi potest. Unde ejusmodi Juramenti Delatio in quacunque parte litis fieri potest; eique locus est, etiamsi præstitum fuerit generale Calumniæ Juramentum; & qui hoc Juramentum Malitiæ præstare recusat, illius tantum Articuli respectu, super quo de Malitiâ jurare renuit, pro confesso habetur. Qui autem Calumniæ Juramentum generale recusat, totâ causâ cadit, vide de his Besold. *dict. Dissertat. thes.* 17. addatur Brunnemann. *Process. For.* cap. 15. Blum. *dict. tit.* 72. num. 12. Struv. *Synagm. Jur. Civil. Exercitat.* 16. thes. 73. & seqq.
2. Præterea considerandum, an legitimè in causâ sit conclusum? Nam lite, seu re controversâ, tam in Facto quam Jure à Partibus satis discussâ, ventilatâ & instructâ, illa tandem Judicis cognitioni ac decisioni submittenda. Quod adeo verum est, ut Judex interdum ex officio Litigantibus morosis & concludere Tergiversantibus, Terminum certum præfigat, vel si sufficientes Dilationes datæ sunt, causam pro conclusâ in Contumaciam acceptet, die Sach wird Mints halber in contumaciam vor beschloffen angenommen / *Authent. Jubemus. Cod. de Judic.* Mynsing. *centur.* 3. *observat.* 7. in fin. Vultej. *Jurispud. Roman.* lib. 2. cap. 31. num. 47. nisi jurato affirmetur, novi aliquid, cujus deductio sit necessaria, subortum esse, *Ordinat. Cam.* 1555. part. 3. tit. 23. Von Mündlichen Beschlüssen. S. Wo aber 2c. 4. Fürstl. Braunsch. Lüneburg. Hof. Ger. Ordn. tit. 60. S. Doch so einem 2c. Est autem Conclusio, Causæ brevis Retroactorum Repetitio, & Controversiæ ad Decisionem Submissio, Schluß. Sach / *cap. Pastoralis.* 5. X. de *caus. possession. & proprietat.* Quanquam verò Conclusio, in Causis maximè Profanis & Ordinariis, secundum Interpret. non sit de Substantiâ Processus, ita ut ob ejus omissionem Sententia Nullitatis vi-

tium

tium contrahat, sed tantum de Justitia Ordinis, Maranta in *Speculo Aureo* part. 4. distinct. 9. num. 23. & part. 6. act. 15. num. 9. Vant. de *Nullitat. Sentent. ex defect. Process.* num. 45. tamen in Camerâ nulla Sententia publicatur, ne Interlocutoria quidem, nisi in causâ legitimè conclusum sit, *Ordinat. Cam. part.* 3. tit. 21. 22. 23. Gail. *lib. 1. observat.* 107. num. 2. add. Camill. Borell. *tom. 2. tit. 26. num. 10. & seqq.* Mynsing. *dict. centur.* 3. *observat.* 17. num. 5. Dividitur Conclusio præcipue in expressam & tacitam: illa vicissim in puram & conditionalem, seu eventualem. Expressa est, quæ verbis expressis rem Judicis cognitioni submittit, his aut similibus verbis: Will hiermit im Rahmen Gottes zu Urtheil beschloffen und submittiret haben; Hiermit die Sache zu Rechtlicher Entscheidung sendend. Stellet es 2c. Umm. *disputat.* 19. thes. 1. num. 2. vel: Will hiermit / mit Wiederholung aller Acten und Actiraten, zu einem gedenlichen Urtheil beschloffen haben / cum imploratione Nobilissimi Officii Judicis, und stellet es zu Rechtlicher Erkänntniß. Monach. *part.* 13. cap. 2. num. 5. Tacita est, ubi ipsa causa non expressis verbis Judicis Cognitioni submittitur, sed ex Circumstantiis apparet, nihil nisi Judicis Sententiam restare, Umm. *dict. thes.* 1. num. 13. Pura est, quæ simpliciter & absolute causam concludit: Conditionalis, quæ non simpliciter & absolute, sed sub Conditione, Protestatione & Reservatione fit, hoc modo: Will hiermit die Sache Rechtlicher Erkänntniß submittiret haben / im Fall nichts weiteres vom Gegentheile vorgekommen / oder sonst sich nihil Facti de novo angeben würde; Item cum oblatione si quid Facti, oder im Fall verbleibender Meuerung schließend. Umm. *dict. disputat.* 19. thes. 1. num. 4. In genere denique notandum in Camera Imperiali Conclusionem fieri debere verbis quam brevissimis, hoc modo: In Sachen N. contra N. sage ich wider des Gegentheils Handlung gemeine Einrede / und wiederhole meine vorige Handlung / stelle es zu Rechtlicher Erkänntniß. *Ordinat. Cam. part.* 3. tit. 23. Henr. Hahn. *Dissertat. de Process. Judiciar. conclus.* 49. Quare Referens inprimis hic perpendere debet, factane sit Conclusio purè, vel cum oblatione, si quid Facti. Hoc etenim casu posteriore, Sententiæ Definitivæ talis Clausula est addenda: Istt forderst der gethane Eventual-Beschluß pro purâ angenommen / und darauf ferner / nach allem Vorbringen / zu Recht erkannt 2c. Vicissim, si ve à Partibus purè, si ve cum modò dictâ Protestatione fuerit conclusum, nihilominus Referens considerare debet, num causa indigeat altiori Declaratione, aut Informatione, Gail. *lib. 1. observat.* 107. num. 9. Hoc namque in casu Sententia haud est præcipitanda, sed Judex Conclusionem à Partibus factam rescindere, & quid ulterius sit agendum, Litigantes per Interlocutoriam admonere debet, Bocer. *class. 6. disputat.* 27. thes. 13.

thes. 13. Nam quamvis Effectus Conclusionis præcipuus sit, quod post eam nullæ ulteriores Probationes, neque aliæ Deductiones admittantur, cap. cum dilectus. 9. X. de fide Instrumentor. cap. Pastoralis. 5. X. de caus. possession. & proprietat. Speculat. sub rubr. de Renunciat. & Conclus. lib. 2. part. 2. num. 3. tamen hoc limitatur, vid. Ruland. de Commissar. part. 4. lib. 8. cap. 11. num. 12. Umm. dict. Disputat. 19. thes. 3. num. 13. Hahn. dict. Dissertat. de Process. Judicial. Quippe Judici, nunquam in causâ est conclusum, sed ille semper ex officio Partem interrogare potest, non solum ad Declarationem retrò actuatorum, sed etiam ad fundandam de novo suam intentionem, Gail. dict. observat. 107. num. 6. & seqq. Cavallos quest. 821. Admittuntur quoque post Conclusionem, Testes, vel Instrumenta de novo reperta, cap. Pastoralis. 4. de Exception. Cavallos quest. 650. Mynsing. centur. 2. observat. 53. & centur. 4. observat. 60. Cravet. consil. 716. & denique Allegationes, & Informationes Juris, puta Consilia Doctorum, etiam post Conclusionem exhiberi queunt, Gail. dict. observat. 107. num. 13. Mynsing. centur. 6. observat. 56. num. fin. Besold. dict. Dissertat. de Modo Referendi thes. 19. Denique etiam à Referente observandum, an exhibitorum Procuratoriorum aliorumque Documentorum Recognitio facta sit. Ratio est, quoniam ut præced. Aphorismo 5. dictum, semper exceptio falsi Procuratoris obstat; omnino, nisi Recognitio Procuratoriorum facta sit, prius per Interlocutoriam injungenda, ne Sententia reddatur nulla. Quæ Recognitio etiam in Documentorum productione, cum in Probatione victoria causæ subsistat, atque Documenta Probatoria parti adversæ maximè sint præjudicabilia, semper est facienda; & de ea inquirendum, utrum ista Documenta pro veris habeat, nec ne; si habet, dicitur illa recognoscere; si non habet, dicitur eadem diffiteri. Recognoscere verò Documenta Probatoria nihil aliud est, quàm illa approbare, id est, confiteri, illa Documenta esse vera, & non falsa, vid. l. 5. ff. famil. herciscund. l. 1. §. 8. & l. 15. §. 3. ff. de Leg. Cornel. de falsis. Diffiteri Documenta verò, est illa non approbare, non admittere, quoniam vel sunt falsa, vel alio modo ad præsentem Probationem insufficientia. Causa verò Diffessionis à Diffitente semper est exprimenda; Primum, quò animadverti possit, an Diffessio forsitan ex malitia falsa sit; Deinde, quò adversa pars melius scire queat, quatenus Probatio suorum Documentorum ipsi incumbat. Procuratores verò, ne suis Clientibus hanc Recognitione præjudicent, ei nonnullas Clausulas adjicere solent, v. gr. *Recognosco bonâ fide, salva veritatis substantia, recognosco bona fide citra approbationem contentorum &c.* Gylmann. voc. Sigillorum Recognitio. §. Forma recognoscendi &c. His Clausulis adjectis, postea si forsân Documenta appareant esse falsa factæ Recognitionis, Revocatio facilius

facilius admittitur, plura vide apud Blum. Process. Cam. tit. 63. add. etiam Brunnemann. Process. For. cap. 19. de Instrumentis. Carpzov. Process. Jur. tit. 14. art. 2. 3. 4. & 5.

Aphorismus 9.

His circa modum procedendi legitime observatis, restât viâ in perlegendis & narrandis Actis, ad alterum Caput, nempe ad Merita Causæ progrediendum, ubi (1.) UNIVERSA Facti Species seu Casus, ex integris Actis, præcipue verò ex Narratis & Petitione Libelli investigandus, dilucidè, plenariè, breviter tamen, in Judicio Collegis suis à Referente exponendus.

Si Processus legitime observatus est, & à vitio insanabilis Nullitatis defendi poterit, tunc, add. Fürstl. Braunsch. Lüneburg. Hof. Ger. Ordn. tit. 64. §. Darnach soll der Referent &c. Referens ad Merita Causæ se accingens, integra Acta ad referendum sibi tradita à capite ad calcem summâ cum attentione perlegat, atque ex iis perlectis universam Facti Speciem seu Casum, super quo Sententia ferri debet, extrahat, & quantum fieri potest, dilucidè ac breviter scripto complectatur. Nam ex Facti Specie seu Casu Jus decidendi sumendum, ac nisi Casus benè à Referente intelligatur, fieri nequit, quin Sententia injusta ac iniqua decernatur. Ita verò Facti Species, ut dixi, ex integris Actis, præcipue autem ex Conclusionem Libelli investiganda, Blum. Process. Camer. tit. 75. num. 22. Hic autem Referendarius observet, an Libellus sit simplex, vel alternativus, specialis, vel generalis; clarus, vel obscurus; ut illa in Libello observata accipiat, hæc rejiciat. Fit enim Libellus obscurus & ineptus, quando nulla in eo petendi causa est, vel in quo quædam est, sed id quod petitur exinde bonâ consequentiâ deduci nequit, Zanger. de Exception. part. 2. cap. 11. & seqq. in tali defectu autem Judex nihil certum concludere potest. Quod tamen intelligendum, si Reus contra Libelli ineptitudinem excipiat; quod si omittat, & ad Actoris intentionem responderit, postea audiri non debet: sed Judex, non obstante vitio & incertitudine, si de intentione Actoris ipsi confiterit, juxta Libellum pronunciat, cap. significantibus. 2. X. de Libelli oblatione. Judex enim non solum quid narretur, sed quid peratur, inspicere debet, Everhard. consil. 26. num. 4. Lanfranc. in Pract. Aur. cap. 15. de Petition. num. 2. Oldendorp. de Form. Libell. Libellus enim ex Petitione seu Conclusionem regulatur, adeò ut si ex eâ constiterit de intentione Actoris, licet ineptè petierit, Libellus sustinendus sit, Maranta in Speculo Aureo in part. 6. princip. part. ult. num. 68. Nam pro

- pro validitate Libelli licet verba impropriare, Jafon. in §. 2. *Institution. de Action. num. 169.* cum sit largissimæ interpretationis, Joh. Fichard. *confli. 54. num. 5. & 6.* Excipitur casus, quando obscuritatis declaratio fuerit omiſſa, Folter ad Mar. de Libell. *oblut. num. 22.* vel Libellus contraria habeat; contraria enim allegans non auditur, uno tollente alterum, l. 1. *Cod. de furt. Zaf. in §. 35. Institut. de Action. num. 13.* Vant. *tractat. de Nullitat. passim.* Stypmann. de *Referendar. cap. 6. num. 10. & seqq.* Factum autem cum omnibus suis Circumstantiis recensendum, quæ in Jure eam vim atque effectum habere possunt, ut iis Jus vel mutetur, vel distinguatur. Ex modicâ enim casus varietate, plerumque Jus Actoris vel Rei prorsus immutatur, l. *ea est natura. 65. ff. de Regul. Jur.* Et hoc absque ullo præjudicio cuivis recensendum, prout id à Partibus utrinque propositum fuit; ita ut non animadverti queat, in quam partem Relator inclinet. Itaque in Camerâ Imperiali (ad evitandam omnem sinistram suspicionem, utque reliquis Assessores omnes Circumstantiæ, eò melius innotescant) loco Facti Narrationis proponitur Series, seu Extractus omnium Actorum, ut ex Joh. Meichsneri *Decisionibus* patescit. Besold. *Dissertat. de Modo Referendi thes. 1. add. Blum. Process. Cam. tit. 7. num. 88.* ubi dicit, quod Referendarii non ex ipsis Actis, sed ex suo Protocollo, seu Extractu Actorum, referre debeant. Sciendum tamen, etiam summarie referri posse, Besold. *dict. loc. lit. (e)* Et hoc etiam in Judicio Aulico Hannoverano obtinere, Fürstl. Braunsch. Lüneburg. Hof. Ger. *Ordn. tit. 64. §. Datnach soll der Referent &c.* ita tamen ut integra Acta à verbo ad verbum in Judicio, si Præsidi, Assessores, & inprimis Referenti ita visum fuerit, perlegantur, *dict. tit. 64. §. So nun der Handel also summarie &c.*

Aphorismus IO.

Post Inquisitionem & Enarrationem Casus (2.) inspicendum, quænam Actio instituta? Nam juxta illam Sententia formari debet: Atque si in Libello certa Actio non sit expressa, aut inde elici nequeat, ex Narratis tamen Libelli, vel aliunde constet, Actorem diversis Actionibus agere potuisse, illa à Referente eligenda, quæ dictis Narratis convenientior, & Actori utilior est.

1. Haud sufficit bene perspectam habere Facti Speciem, nisi etiam Referens ejus Actionem intentatam & competentem sciat. Nam secundum Actionis speciem & naturam Sententia à Judice formanda, l. 1. *ff. commun. dividund.* Gylmann. *Symphorem. tom. 1. in tractat. method. Process. Cam. Imper. tit. Modus Referendi. num. 3.* Blum. *Process. Camer. tit. 75. num. 23.* inprimis

mis Rutger. Ruland. de *Commissar. part. 3. lib. 2. cap. 1. num. 36. & seqq.* Itaque ante omnia inquirendum genus Actionis, an reali, an personali Actione Actor agat, vel an ex æquitate imploret Judicis Officium, Brunnemann. *Process. For. cap. 27. num. 15.* & an illa Actio negotio proposito sit conformis, l. 4. *Cod. de Formul. sublat. junge Aphorism. seq.* Genus autem Actionis non solum ex Facti Specie (de cujus investigatione præter Author. in *Exeges. Aphorism. præced.* vide etiam Joh. Oldendorp. *Sylog. Exception. pag. mihi 344. rubr. quomodo investiganda sit Actio.*) Besold. *Dissertat. de Modo Referendi num. 21.* sed etiam præcipue ex Conclusionem Libelli seu Petitione eliciendum, Dd. in l. *certi conditio. 9. ff. de reb. credit. Gail. lib. 1. observat. 61. num. 13.* Mynsing. *decad. 3. Respons. 25. num. 2.* Meichsner. *tom. 4. decis. 2. num. 1.* junge omnino Rutger. Ruland. *dict. loc. cap. 2. unde genus Actionis indagandum, per tot.* istâ enim petitione regulariter omnino opus est, licet in quibusdam causis omitti queat, quas vide apud Oldendorp. *Sylog. Exception. pag. mihi 297.* Umm. *disputat. 6. num. 54.* item Author. in *Exeges. præced. Aphorism. allegat.* Conclusio autem hæc seu petitio pro diversa Actione diversimodè concipienda. Quapropter Libellans inprimis curare debet, ut illa aptè concipiatur; quoniam in eadem tota Libelli vis & pondus maximè ac substantialiter consistit, Gail. *dict. loc.* Umm. *dict. loc.* usque adeò, ut in Libello, qui est instar Syllogismi, Haersolt. de *Action. in Prolegom. num. 72.* non attendatur, quid, quale, & quantum narretur, sed quantum ex Narratis concludatur, quæ Conclusio Libelli tanquam ipsa Actio ab obligatione, ut matre descendente, Haersolt. *dict. loc.* restringit Narrata ad ea, quæ expressè in Conclusionem dicuntur, Gail. *dict. loc. num. 15.* Quare Judex & Referendarius magis ad Conclusionem, quàm ad Narrata Libelli attendere debet, Umm. *dict. loc.* Quod si autem Conclusio obscura, & incertum, quæ Actio intentata sit; Judex ex deductis eam eligere debet, quæ Actoris omnium utilissima est, Gail. *lib. 1. observat. 61. num. 9.* consule præcipue Rutger. Ruland. *dict. loc. cap. 3. Actionibus pluribus sese offerentibus utiliore à Judice Actori eligendam, per tot.* Nam in dubio intelligitur intentatum illud remedium & Actio, quæ melius facto potest applicari, l. *si quis intentione. 66. ff. de Judiciis.* Gail. *dict. observat. 61. num. 10.* Quomodo indagandum, quæ Actio Actori sit utilior, & de delectu Actionum, & quomodo is instituendus, vide Rutger. Ruland. *dict. loc. cap. 4. per tot.* qui ibi eleganter simul num. 20. exposuit, Officium Judicis longè esse utilius, quàm Actionem, adde Nicolai Vigel. *Repertor. Jur. cap. 1. pag. mihi 24.* Joh. Oldendorp. in *Præfat. Class. Action.* Matth. Stephan. de *Jurisdic. lib. 1. cap. 1. num. 142.* qui de Officio Judicis scripserunt. De cæteris remediis subsidiariis, quæ in defectu ordinariorum remediorum & Actio-

& Actionum usurpari possunt, vide Joh. Bapt. Cost. Franc. Oddum, Caddam. interea autem hic sciendum, quod Libellus ambiguus in favorem Actoris interpretatione juvandus, & quoad fieri possit, sustinendus, Gail. dict. observat. 61. num. 16. Quod tamen procedit, si illa ambiguitas in Jure, & non in Facto consistat; nam tunc expressa declaratione Libellantis opus est, Gail. lib. 1. observat. 66. num. 9. Sin autem Libellus planè & evidenter ineptus sit, ita ut nullâ interpretatione adjuvari queat, tunc Judex Reum ab observatione Judicii absolvere, & Actorem in Expensas condemnare debet, reservatò ei tamen Jure agendi ex alia causa apta, Gail. lib. 1. observat. 67. num. 1. Nam Sententia super inepto Libello lata, ipso Jure, etiam Parte non opponente, nulla est; quoniam Sententia Libello conformis esse debet, Gail. lib. 1. observat. 66. num. 1. idque in Causis Appellationum indistinctè procedit, si Judex inferior, non attentâ Libelli ineptitudine, pronunciavit, *ibid.* num. penult. & ult. In Causis verò Simplicis Querelæ potest etiam Judex, si velit, rejectò Libellò ineptò, Actori injungere, ut alium Libellum clarum, & concludentem exhibeat, quò casu, non necesse est Reum ab Observatione Judicii absolvere, *dict.* num. ult. Absolutione autem ab Observatione Judicii ob Ineptitudinem Libelli factâ, pereunt omnia Acta ordinaria Judicii, etiam quoad Effectus Juris, qui aliàs non perirent, putà, quoad interrompendam Præscriptionem; secus est in Actis Probatoriis, Gail. *ibid.* num. 3. Libellus verò regulariter ineptus dicitur, quando ex eo non concluditur Jus agendi, seu, quando ex eo constat, Actori Actionem non competere, sive nata fuerit & extincta, sive nunquam nata fuerit, sed nasci speretur: ut quando obligatio est conditionalis, Gail. *ibid.* num. 14. adde Exeges. precedent. Aphorism. num. 1. vers. fit autem &c. Quod si Libellus partim aptus & concludens, partim ineptus sit, propter Ineptitudinem Partis in totum non vitiabitur: quoniam utile per inutile vitiari haud debet, Gail. *ibid.* num. 10. Et hæc accipienda de Ineptitudine Libelli, quæ expressè apparet, non de ea, quæ tacitè, & per subinauditos Intellectus ac Subtilitates Juris deprehenditur, *ibid.* num. 15. Quare quando Doctores dicunt, Judicem Libellum ineptum dentibus lacerare debere, *ibid.* num. 4. id intelligi debet, si de Ineptitudine Libelli appareat, nam licet aliàs sit ineptus; tamen Judex eum ex officio rejicere aut lacerare non debet, *ibid.* num. 9. Porro, quatenus Libellus alternativus, generalis seu incertus, obscurus, ineptus est, in quo plus minusve debito petatum, admittendus, tradit Umm. disputat. 6. thes. 15. confer *Autores in* 4. Exeges. Aphorism. 7. hujus Section. allegatos. Et hæc ita sese habent, etiam si Clausulæ Salutares non sint adjectæ. Si autem Libello annexæ, quæ hodiè

hodiè in omnibus Libellis addi solent, ut: *Peto mihi Jus & Justitiam administrari*; vel: *Imploro Officium Nobile*; item: *Peto, prædicta omni meliori modo*; tunc virtute harum Clausularum omnis Actio omneque remedium competens, & ex Narratis resultans in Judicium videtur deductum, per allegata Carpzovii de Process. Jur. tit. 6. artic. 2. num. 1. Gail. lib. 1. observat. 61. num. 12. Guid. Papæ decis. 263. & omne id, quod probationi magis convenit. Ideoque tum Judex vel Referens ineptam Petitionem ab Actore propositam, vel ineptam Petitionem prætereundo, ex aptiore Actione Reum condemnabit, vel in id condemnabit, quod Actor petere potuisset, Carpzov. dict. loc. num. 3. Mynsing. centur. 4. observat. 55. Brunne-mann. Process. For. cap. 27. num. 18. unde Angel. in §. omnium. Institut. de Action. consulit, cum ignoratur Actio, vel remedium competens, vel, quomodo ex Narratis concludendum sit; tunc factâ brevi & congruenti Narratione, non esse aliquid in specie concludendum, sed pro ea simpliciter in fine Libelli supra dictis Clausulis, inprimis hæc Clausulâ, super quibus omnibus & singulis peto mihi Jus & Justitiam administrari, utendum, Haersolt. de Action. in Prolegom. num. 80. qui etiam eo loco virtutem aliarum Clausularum optimè describit. Attamen dictæ Clausulæ in Camera Imperiali in Supplicationibus, nisi rectè petatum, & ex Narratis sequatur, non attenduntur, sed decerni solet: *Wie gebetten/abgeschlagen*. Blum. Process. Camer. tit. 64. num. 51. Nec in Libellis ad contraria sunt extendendæ; ideoque si quis intentat unam Actionem, & dictas Clausulas addit, non potest obtinere in Actione competenti, quæ contraria sit intentatæ, Alexand. lib. 1. consil. 121. num. 11. ac seq. Ut &, si ex Conclusionem Libelli, certum genus Actionis deprehendatur, in aliis autem Productis, sive Scriptis, mutatum animadvertatur; priori tamen Actioni firmiter Referens inherere debet, quia Actor eligendo unam viam, ad aliam recurrere nequit, l. quod in hærede. 9. §. 1. ff. de tributor. action. Ruland. dict. loc. cap. 2. num. 24. & seqq. In negotio autem multiplici, & aliquot Contractus intricatus habente, ad principale negotium & finem intentionis Partium est Referenti respiciendum, non ad id, quod incidenter venit; vel accedit. Deinde etiam, in negotio vario & multiplici inspiciendum est primum, non quid subsequutum ex accidenti; quia etiam post Litem contestatam Disputationes Partium ad aliud remedium vel Actionem tendunt, quàm quæ in Libello proponitur, & Lis desuper contestata fuit, tamen illud non attenditur: quia ad illam Lis non est contestata. Lis autem fundatur super Libello & Contestatione; ergò heterogenea seu aliena, tanquam convenienti fundamento carentia, corruunt per se, & negligi possunt: nam ea, quæ post Litem

contestatum deducuntur, debent omnia respicere Libellum, & Litis contestationem, eique subjunctas Exceptiones, Besold. *Dissertat. de Modo Referendi thes. 20. in lit. (ccc)* Interdum autem super incidentibus & emergentibus Quæstionibus pronunciandum, de quibus vide Brunnemann. *Process. For. cap. 12.*

Aphorismus II.

Actio percepta (3.) videndum, num institutæ Actionis omnia Requisite non solum adsint, sed etiam an sufficienter probata? Requisitum enim unicum deficiente, vel non sufficienter probato, Reus ab institutæ Actione absolvendus venit. Quod autem intelligendum, si Actor illud probare non possit. Nam si forsitan non probaverit, Judex prius Actori Probationem injungere debet.

1. De Requisitis, ut & de affinitate Actionum, quoniam plurimi Doctores insignes Tractatus scripserunt, ut est inter cæteros Joh. Oldendorp. in *Action. Forens. Prolegomena*. Nicol. Vigel. in *Repertorio Juris*. Arnold. ab Haersolte in *Adversar. de Action. omnibus tam Civil. quam Criminal.* Rutger. Ruland. in *tractat. de Commissar. part. 3. per tot.* Schneidewin. ad tit. *Institut. de Action.* Joh. Petr. Ferrariensis, Petrus Jacob. Aurelianensis, Odofredus, Roffredus, Vultej. lib. 2. *Jurisprud. Roman.* Struv. *Syntagm. Jur. Civil.* latè huic rei non insistam, sed tantum breviter hinc monebo, quod cognitio Actionis Civilis propositæ in hisce principaliter consistat, videlicet, ex qua causa nascatur; utrum ex obligatione, quæ personalis est Actio, an ex Rei detentione, quæ realis dicitur; cui competat, seu cui detur, & adversus quem, an porrigatur ad Hæredes, quid in ea veniat, quamdiu concedatur, quid spectandum sit Judici, aut quod in singulis Judicis officium sit, confer. Rutger. Ruland. *dict. tractat. part. 3. cap. 1. num. 26.* Haersolte *dict. tractat. in Prolegom. num. 5.* Oldendorp. *dict. tractat. in Argument. Oper.* Hæc autem inquisitio maximè idè fieri debet, quoniam si unum ex Requisitis Actionis desit, de aliis inquiri superfluum judicatur, Rutger. Ruland. *dict. loc. cap. 5. num. 6.* Porro parum proficit Actor, Requisite Actionis proposuisse, nisi etiam eadem probet, Rosbach. *Prax. Civil. tit. 53. num. 13.* Nam quod quis asserit in Judicio, illud teneretur probare, Struv. *Syntagm. Jur. Civil. Exercitat. 28. thes. 6.* Quare etiam ante omnia Referens attendere debet, num Actori injuncta sit Probatio; si non, prius injungenda, Struv. *dict. loc.* Si autem injuncta, num Requisite Actionis sufficienter probata sint; iis enim non probatis, aut unico non probato, Reus est absolvendus, Blum. *Process. Camer.*
- 2.

Camer. tit. 75. num. 24. Interdum autem Actor relevatur, ob præsumptionem Juris, quam pro se habet à probatione Requisite intentatæ Actionis, Fulv. Pacian. *tractat. cui incumbat onus probandi, lib. 1. cap. 8.* Menoch. *de Præsumption. lib. 1. quæst. 33. & 36.* adde Henr. Hahn. *Dissertat. de Process. Judiciali. conclus. 41.* ut si probem, Titium me affecisse verbis injuriis, tunc id præsumitur, injuriandi animo factum, nec teneor id probare, sicque maximus usus est materiæ præsumptionum, de qua Alciatus, & jam allegati Authores sunt consulendi. Quomodo verò in singulis Causis & Actionibus probatio sit facienda, docet Mascard. *tractat. de Probation.* Marcellus Cala *de Modo Articulandi.* Rutger. Ruland. *de Commissar. part. 4. per tot. de Interrogatoriis.* Joh. Oldendorp. in *tractat. de Probation. dictor. & factor. allegat.* Fulv. Pacian. Gilhaus. in *Arbor. Judiciali.* Nicol. Vigel. in *seinem Gerichts-Büchlein vom Beweis.* Cum igitur ex Actis apparet, Actoris intentionem, ob deficientem Probationem necessariam, non esse fundatam, haud opus est, ut de Rei Defensionibus, operosè dispiciatur; nisi eventualiter, & ad majorem cautelam hoc laboris Referens suspicere velit. Indubitata siquidem Juris Regula est, quod deficiente Probatione, ille, cui probandi onus incumbit, succumbat, & Adversarius obtineat, sicque Actore non probante, etsi nihil præstiterit Reus, is debeat absolvi, l. 4. *Cod. de edendo. l. 2. eod. de Probation.* Metimur enim Jus, non ex Persona Rei, sed Actoris, l. 1. §. *qui hereditatem. 1. ff. si pars hereditat. petatur.* Besold. *Dissertat. de Modo Referendi thes. 23.* Omnis autem Probatio fit vel artificialiter, vel inartificialiter; illa ex ipsa causa per solertiam Advocati invenitur, & depromitur, & fit per præsumptionem, & argumenta: *De argumentis inveniendis* vide Nicol. Everhard. in *Locus Argumentor. Legal.* qui auro pretiosorem Tractatum de his scripsit. *De Præsumptionibus* vide suprà allegat. Menoch. item Gilhaus. in *Arbor. Judiciali.* Hæc est, quæ ad fidem faciendam extrinsecus assumitur, & fit per Instrumenta, Testes, Confessionem, Ocularem Inspectionem, Juramentum, Famam: de quibus vide Rosbach. *Prax. Civil. tit. 53. & seqq.* Brunnemann. *Process. For. cap. 18. & seqq.* Struv. *Syntagm. Jur. Civil. Exercitat. 29. thes. 1. & seqq.* Besold. *Dissertat. de Modo Referendi thes. 24. 25. 26. 27. & 28.* Umm. *disputat. 14. usque ad disputat. 19. exclusivè.* allegat. Mascard. *de Probation.* Rutger. Ruland. *de Commissar.*

Aphorismus 12.

Si itaque Actionis intentatæ Requisite ab Actore sint probata, & ejusdem Intentio fundata (4.) considerandum: An Actio sic probata

bata per Exceptiones Rei sit elisa? hoc est, an Rei Exceptiones sint relevantes, siue habeant in se vim removendi Actionem. Et an Exceptiones sint sufficienter probatae? Et hoc casu Referens diligenter conferre debet Actoris & Rei Rationes, Probationes, Juriumque Allegationes, seu Partium Disputationes; uter eorum melioribus ac firmioribus Rationibus Probationibusque nitatur.

1. Cum Exceptiones Rei defendendi gratiâ comparatae, & Actiones iniquae sint, si Reus Exceptionibus tutus sit, *Institut. tit. de Exception. 13. in princ.* idcirco Referens omnino etiam attendere debet, an Actio probata Exceptionibus Rei sit infirmata, & propositae Exceptiones legitime probatae. Nam quemadmodum nudis Actoris assertionibus fides non habetur; ita etiam nec nudis Exceptionibus Rei, *l. in Exceptionibus. 19. in princ. ff. de Probation.* sed ea in forma specificata probandae, ut effectum Exceptionis concludat, *l. matrem tuam. 17. Cod. de Probation. & dict. l. in Exceptionibus. 19. ff. cod. addatur Jac. Ayrsers Historischer Processus juris part. 1. cap. 6. observat. 1. per tot.* Per Exceptiones autem hic intelligimus, non solum Exceptiones strictè sic dictas, sed etiam Replicas, Duplicas, Triplicas, Quadruplicas &c. Nam siue à parte Rei conventi objiciatur Actori, siue à parte Actoris opponatur Reo convento, semper censetur Exceptio; in summa, quicquid objicitur cuilibet intentioni vel assertioni, comprehenditur generaliter sub Appellatione Exceptionis, *Joh. Oldendorp. Syllog. Exception. Forens. pag. mibi 2. & 3. adde Blum. Process. Camer. tit. 69. num. 3.* Quousque autem hodiè allegatio ejusmodi Scripturarum sit permessa, vide *Secl. V. in Exeges. Aphorism. 3. Blum. Process. Camer. tit. 63. num. 19. & tit. 69. num. 79.* addatur *Besold. Dissertat. de Modo Referendi thes. 30.*
3. Porro autem hic sciendum, quòd omnis Exceptio, quâ Reus Actionem depellit, vel dicatur, nullam competere Actori Actionem, quâ dicitur Exceptio Facti, siue Intentionis, vel competere quidem, sed per aliquam allegationem differri vel excludi, quâ dicitur Exceptio Juris siue Actionis. *Ut: Actio Actoris vel est in Jure fundata, vel non fundata; ita Exceptio illa opponitur Actioni fundatae, & tunc Exceptio dicitur Juris siue Actionis; hæc verò Actioni non fundatae, & tunc Exceptio est & dicitur Facti, siue Intentionis.* Quæ distinctio ad id utilis, ut sciamus, quæ Exceptio, per Statuta videatur exclusâ; nam id de Exceptione Actionis videtur intelligendum, *Brunnemann. Process. For. cap. 7. num. 1. junge Oldendorp. dict. tractat. pag. mibi 9. Besold. dict. Dissertat. thes. 29.*
4. Illud quoque hic ignorandum non est, quid sit ipso jure obligationem, quam Actor intendit, sublatam, vel Reum conventum ipso jure liberatum

raturum esse, quid item sit, ope Exceptionis Actionem evanescere, perimi, vel elidi? Cum enim Reus conventus ipso jure nihil debet, is effectus sequitur, quòd, etiam si non opponatur Exceptio, Judex tamen ex Actis intelligens, ipso jure eum liberatum, repellere debet Actorem, & Reum absolvere suo officio, *Bartol. in l. si unus ex argentariis. 27. §. pactus, ne peteret. 2. ff. de Pactis.* Ope Exceptionis verò eliditur Actio, quando Reus, non objiciens defensionem suam, condemnaretur summo Jure, nec solutum ex tali condemnatione repeteret: licet æquum non sit, eum condemnari, *Institut. tit. de Exception. 13. §. praterea debitor. 3. l. Julianus verum. 60. ff. de condict. indebit. Oldendorp. dict. tractat. pag. mibi 11.* Quòd pactò autem Actio intentata Exceptionibus possit elidi, consulendus imprimis *Joh. Oldendorp. in Actio. Forens. Progymsin.* qui ferè singulis Actionibus adjunxit Exceptiones seu Defensiones Rei. *Rutger. Ruland. de Commissar. part. 4. per tot. de Interrogatoriis. item Nicol. Vigel. in Repertorio juris. quibus addendus Zanger. de Exceptionibus, qui integrum Tractatum & quidem aureum tum de Exceptionibus Dilatoriis, quam Peremptoriis conscripsit; ut & Joh. Oldendorp. in Syllog. Exception. Forens.* Unde autem Referens scire queat, an Actor aut Reus melioribus & firmioribus Rationibus nitatur, in *Aphorismo nostro ex Blum. Process. Camer. tit. 75. num. 4. & Symphorem. Supplicat. Adrian. Gylmanni tractat. methodic. num. 5. indicavi.* Imprimis autem colligitur ex Defensionalibus, quæ propriè ad Exceptionem Intentionis pertinent, seu Elisivis, quæ propriè ad Exceptionem Actionis spectant. Nam hisce, ceu scuto, Actoris tela enervare contendit. Et in tantum hoc scire interest, ut si aptæ & relevantes sint Rei Exceptiones, etiam non obstante Probatione Actoris, nihilominus Reus auxilio earum sit absolvendus, *l. 2. §. illud. 2. ff. de Exception. Zanger. dict. tractat. part. 1. cap. 3. à princ. Rosacorb. cap. 3. num. 6. Besold. dict. Dissertat. thes. 29.* An autem Judex & Referens etiam expressè pronunciare debeat super emergente, vel incidente Quæstione, seu Exceptione, vel Replicatione, vid. *Fulv. Pacian. de Probation. lib. 1. cap. 58. per tot.* Quanam autem sint & dicantur Exceptiones incidentes & emergentes, habet *Zanger. dict. tractat. part. 1. cap. 3. num. 43. 44. & 45. & allegat. Fulv. Pacian. dict. loc.*

Aphorismus 13.

Deinceps prædictis plenè ac diligenter examinatis (s.) Referens Narrationi siue Relationi subjungat Verbum suum; Quid in Causa pronunciandum, & quomodo Forma Sententiæ, quæ est vel Interlocutoria, vel Definitiva, sit concipienda, hoc est, quid Juris ad

ad Causam controversam, ratione Juris vel Facti applicari debeat per Sententiam.

1. Vide Blum. *Process. Camer. tit. 7. num. 93.* ubi dicit, quod Referens, Relatione jam peractâ in Camera Imperiali, statim suum Votum dare debeat; alioquin Judex in præsentia duorum Assessorum istum interpellat, inque eundem, prout decet, animadvertat. Quod etiam in Judicio Anlico Hannoverano Fürstl. Braunsch. Lüneb. Hof-Ger. Ordn. tit. 65. quodammodo cautum reperimus: Und wann die Rechts-Sachen/ darin definitivè, oder zu einer wichtigen Interlocutorien - und Bey-Urtheil beschloffen / obgeschriebener gestalt in gemeinem Hof-Gerichts-Rath also referiret / erzehlet und verlesen worden / so soll der Referent alsofort seine Meynung / mit Einführung derer ihn bewegenden Ursachen und Gründe der Rechte / hinten an die Relation hinzu gesetzt / den übrigen Assessoren ablesen und fund machen. & quidem forsitan ex hac ratione, quod ex perfectis Actis melius, quam cæteri Assessores, scire possit, quid pronuntiandum, & quomodo formanda sit Sententia; allegatis Ordinationibus provisum est. Pronunciatio sive Decisio Juris in Causa controversa, sive Statu Controversiæ, versatur vel circa Quæstionem Juris, vel circa Factum. Nam omnis, quæ in Judicio occurrit quæstio, vel de Facto est, vel de Jure, vide Nicolai Vigelii *Gerichts-Büchlein regul. 2. pag. mihi 5.* & inprimis Rosbach. *Prax. Civil. tit. 1. num. 43. usque ad 55.* & quidem si in Jure controversia consistat, illud Judex, aut Referens observare debet, ne aliter judicet, quam Loci Statutis, ac Moribus, in eorumque defectu, Legibus & Constitutionibus; ac, si nec hæ suggerant certam decisionem, quod receptionibus Doctorum sententiis proditum invenitur in princ. *Institut. tit. de Offic. Judicis.* adde *Exeges. Aphorism. 3. num. 6. vers. In nulla causa. Sect. 4. pag. 42. in med.* Nicol. Vigel. *dict. loc. regul. 3. 4. 5. 6. 7. 8. item pag. mihi 63. & seqq. von den ungewissen Rechten.* Quia tamen de omnibus non sunt Leges scriptæ, nec à Legumlatoribus omnia potuerunt prævideri, l. non possunt. 12. ff. de Legibus. inde ea de quibus nihil certi Lex definit, ea arbitrio Judicis necessariò sunt relinquenda, Besold. *Dissertat. de Modo Referendi thes. 31.* Vigel. *dict. loc. pag. mihi 76.* Jac. Ayrsers *Historischer Processus Juris part. 1. cap. 2. observat. 4.* Si autem de Facto quæstio est, tum quod sibi credibilius esse videtur, Referens sequetur, maxime, cum Facti quæstio tota semperque sit in arbitrio Judicis, l. 1. §. 1. ff. ad Scrum Turpillian. & l. ordine decurionum. 15. ff. ad Municipalem. Ratio, quod hæc quæstio tota, à Probationibus, quæ in arbitrio planè Judicis positæ sunt, dependet, l. 3. §. ideoque. 1. & l. ob carmen. 21. ff. de testibus. l. eum, quem. 79. ff. de

de Judic. Menoch. de Arbitrar. Judic. Quæst. lib. 2. cas. 95. & de Præsumption. lib. 1. quæst. 44. Quâ in re tamen Judex quoque limitibus, terminis, atque cancellis certis circumscriptus est, quos transilire non debet; Acta namque & Probata, quæ rei, de qua agitur, magis proxima atque aptiora, l. ob carmen. 21. §. fin. ff. de Testibus. convenit eum sequi, nec ex Conscientia, licet Georg. Lauterbeck. *part. 5. cap. 7. des Regenten-Buchs / & alii contrarium statuant, judicare debet, vide de hac re latè differentem Ayrsers Histor. Process. Jur. part. 1. cap. 8. observat. 2.* Et si verbum ambigè prolatum sit in Judicio, secundum Proferentis intentionem illud accipere debet, Rosbach. *Prax. Civil. tit. 1. num. 53. & 54.* Besold. *dict. loc.* In Conceptione Sententiæ porrò à Referente consideranda tum Substantialia, tum Accidentalialia. De Accidentalibus Aphorism. sequenti agendum: hic interim Substantialia perlustrabimus. Sciendum verò, quod duplex sit Sententia ratione Causarum controversarum, alia interlocutoria, quæ super emergentibus & incidentibus fertur, alia Definitiva, quæ principalem Controversiam determinat. In quibus casibus prius interloqui Judex debet *suprà in hac Sectione* hinc inde aliquot casus notavimus, cum remissione ad alios Authores, quibus etiam addi potest Ummius *disputat. 19. thes. 5. num. 16. & seqq.* Substantialia itaque Sententiæ Definitivæ quod attinet, illa consistunt (1.) in exprimendo nomine Judicis, ut videri possit, an competens sit, vel incompetens; nam ab incompetenti Judice lata Sententia, nulla est, & in ipsa Executione Exceptio Incompetentiæ opponi potest, *tor. tit. Cod. si à non competent. Judic.* Gail. *lib. 1. observat. 42. num. 4.* Berlich. *part. 1. Conclus. Pract. 57. num. 6.* Unde etiam, teste experientiâ, videmus alio modo ab ordinariis, alio modo à delegatis Judicibus pronunciari. Utrum autem Pronunciatio in singulari aut plurali numero fiat, perinde est, Lanfranc. *cap. 10. de Judic. num. 9.* Umm. *disputat. 19. thes. 10. num. 43.* Formulas habet Stypmann. *in tractat. de Referendar. cap. 7. num. 251. 252. & 253.* Judicis tamen nominis ommissio, si ipse modò Judex pronunciet, Sententiam non reddit nullam, si ad Collegii Juridici Responsum lata sit, Carpzov. *Process. Jur. tit. 16. artic. 1. num. 48.* idem *part. 1. constitut. 26. definit. 2.* quod tamen allegatus Stypmannus *dict. tractat. de Referendar. cap. 7. num. 150. & seqq.* non simpliciter, sed cum certis distinctionibus admittit (2.) in expressione nominis Partium Actoris & Rei, aut qui vice Actoris est, ut Fiscalis, & Jure Civili quidem, si per Procuratores agatur, etiam nomen Procuratoris requiritur, l. 1. Cod. de Sentent. & Interlocut. quod tamen in Jure Canonico & in Causis Summariis non observatur, Camill. Borell. *lib. 2. decis. 396. tit. 30.* Tusch. *conclus. 136. num. 27. & seq.* nec in Camera Imperiali, exceptâ

exceptâ causâ Injuriarum, ut vitetur Infamia, Gail. lib. 1. observat. iii. num. 2. Mynsing. centur. 6. observat. 11. & Personarum Illustrium, per l. penult. Cod. de Procurator. Schwartzenthal. Process. Judicial. lib. 3. cap. 4. num. 12. Consuetudine, in reliquis Judiciis integrum est Judici, vel in Principalem, vel in Procuratorem ferre Sententiam, Brunnemann. Process. For. cap. 27. num. 29. Sed si Principalis mortuus, tunc Procuratoris nomen, maximè, cum hodie Mandatum etiam in Hæredem Mandantis directum esse debeat, per novissimum Recessum, in Sententia exprimendum: Formulas pete ex Stypmann. dict. loc. num. 255. & ex Rosbach. Prax. Civil. tit. 71. num. 24. 25. 30. & 31. (3.) Contineat Sententia quoque Tenorem Libelli, seu Causam, de qua agitur, hoc est, debet esse Libello & Petititis conformis, quia ex eo ratione Materiæ etiam de Competentia Fori constat, Stypmann. dict. loc. num. 256. qui etiam ibi num. 257. & seqq. Formulas quasdam affert. Quod autem dicatur, Sententiam debere esse Libello & Petititis conformem, potius de re petitâ, quàm de ipsâ Petitione, & quòd Judex extra Libelli metas vagari ac judicare nequeat, intelligendum. Nam non semper, ut in hac Sectione supra demonstratum dedimus, Libello & Petititis conformis esse potest, confer omnino Brunnemann. Process. For. cap. 27. num. 23. & seqq. ut & Carpzov. Process. Jur. tit. 16. artic. 2. num. 21. & seqq. qui fufius enumeratis quibusdam Casibus hoc explicaverunt. (4.) Sententia etiam exprimat Substantiam Processus, quæ in Litis contestatione, Juramento Calumniæ, Exceptionibus, Probationibus & Submissione aliisque Partibus consistit. Hoc duplici modo fit, vel latè, ut singula membra exprimantur: ex. gr. Auf eingekommene Klage / geschene Antwort / geführten Beweis / und endlich von allen Theilen geschene Submission in Sachen T. B. contra C. B. Debiti, erkennen und sprechen wir vor recht 2c. Sed non opus est, ut hoc fiat, sed expediat, quia facili viâ Processus vitia possunt notari, ut compendiosè nulla sive Libelli, sive Litis contestationis, vel alterius partis expressâ factâ mentione fiat: ex. gr. In Sachen B. contra P. Fidejussionis, ist allem Vorbringen nach für recht erkannt; vel, In Sachen P. contra H. das Haus betreffend / erscheinet aus den Akten so viel 2c. Quâ Formulâ apparet Judicem se retulisse ad universum, quasi Sententiam tulerit, omnibus Actis & Actitatis convenientem, Stypmann. dict. loc. num. 260. & seqq. Plures Formulæ inveniendæ apud Adamum Volkmannum in seiner Notariat-Kunst part. 2. cap. 49. per tot. & quidem fermè in singulis partibus Processus apud Carpzovium, quæ Processui Juris sunt annexæ. (5.) Ut sit Juri conveniens; aliàs si Juri contraria fuerit, ipso jure nulla erit, ut nec Provocatione opus sit, l. 1. §. 2. qua Sententia sine Appellatione rescindatur. l. 16.

l. 16. de Appellation. & l. 2. Cod. quando provocare non est necesse. Umm. disputat. 19. thes. 10. num. 46. Quare etiam Judices ita solent id exprimere: Erkennen wir N. N. für recht. Facultistæ hoc modo: Daß diß Urtheil den Rechten / und uns überschickten Actis gemäß / erkennen wir Dechant, Senior &c. der Juristen-Facultät auf der Universität N. Hæc autem Pronunciatio duplicem habet intellectum. Primus est, quòd Jura sint congruè applicata Facto controverso, ut jam appareat, quid in eo æquum vel iniquum, & de eo statuendum sit. Cum autem hoc difficillimum sit, debet naturam Actionis Referendarius, ut supra in hac Sectione notavimus, & Stypmann. dict. loc. num. 273. & seqq. tradit, bene considerare, cum ex illa de Justitia Causæ faciliè judicari possit. Secundus intellectus est, quòd Judex indicet, Sententiam juxta Jura & Leges scriptas, vel Mores in Provincia receptos conceptam esse. Judex enim non secundum suum Cerebrum vel Conscientiam, ut supra diximus, sed juxta Acta judicare debet, Rosbach. Prax. Civil. tit. 71. num. 22. 23. & 24. & quatenus Moribus & Legibus receptum est, Institut. tit. de Offic. Judic. in princ. Unde autem in unaquaque Causa, & quidem in Causa Spiritualis, Seculari, quæ est vel publica, vel privata, & in Causa Feudali, ut & in Causa à Jure non decisa Jus petendum, ut Decisioni Causæ sufficiat, exponit Umm. disputat. 18. num. 24. Stypmann. dict. loc. num. 285. usque ad num. 331. An autem Judex teneatur Rationes Decisionis suæ addere, vide Carpzov. Process. Jur. tit. 16. artic. 1. num. 65. & seqq. Brunnemann. Process. For. cap. 27. num. 20. Stypmann. dict. loc. num. 332. & seqq. An autem Parti à Collegio Juridico, ex cujus Consilio lata est Sententia, Rationes Decidendi communicandæ, consule Brunnemann. dict. loc. num. 22. qui affirmativam contra Carpzov. dict. artic. 1. in fin. amplectitur. (6.) Sententia etiam certa & clara esse debet. Sufficit tamen, si Sententia per Relationem ad aliud certa sit. Quomodo autem hæc Relatio fieri possit, & in quibus Casibus Sententia certa esse nequeat, demonstrat Brunnemann. dict. loc. num. 30. & 31. Stypmann. dict. loc. num. 355. & seqq. addè Umm. disputat. 19. thes. 10. num. 45. qui semper certam Sententiam requirit, distinguit tamen secundum Natt. consil. 569. num. ult. ut tum super Expensis, Fructibus, Usuris, Interesse, Sententia generaliter concipi possit, Liquidatione & Probatione post Sententiam reservatâ, ubi ea accessorie petantur; aliud autem esse dicit, si principaliter petantur, quò casu, specificâ condemnatione opus esse, adeò, ut ea citra Nullitatem omitti non possit. Et hoc usui obtinere simul allegat. Umm. monet. Qui autem obscuram Sententiam declarare possit, & unde, vid. Brunnemann. dict. Process. For. num. 55. & seqq. (7.) Absoluta etiam debet esse Sententia, id est,

non conditionalis, quod de extrinseca conditione, id est, quæ non est rei præsentis cognata, non verò de intrinseca intelligunt quidam Doctores. Aliter autem & melius distinguitur, utrum conditio in continenti impleri possit; an verò si moram & cognitionem ulteriorem requirat: vel inter conditionem, quæ post se Sententiam aliam requirit, & quæ non, illa v. gr. si probaverit; hæc, si juraverit. Unde conditio in Sententiis appositæ vel dicitur Juris vel Facti, Brunnemann. *dict. loc. num. 33. 34. & 35.* qui autem *num. 36. & seqq.* ejusmodi conditionalem Pronunciationem, licet in Praxi ea observetur, per tradita Carpzovii *dict. loc. num. 55. & seqq.* non approbat; cum ex tali Pronunciatione non Definitiva, sed Interlocutoria tantum resultaret. (8.) Contineat etiam Condemnationem, vel Absolutionem, l. i. ff. de re judicat. sive expressis verbis, sive æquipollentibus, l. 5. §. 1. & l. 59. princ. ff. de re judicat. Vantius tit. de Nullitat. ex defect. Process. num. 92. Ummius disputat. 19. num. 43. Potest tamen & tenetur pro re natâ Judex, si diversa sunt in Libello Capitula, in uno Reum absolvere, & in alio condemnare; adeo, ut si unum Capitulum planè prætereat, Sententia in reliquis sit nulla; nam Absolutiones & Condemnationes in omnium Persona faciendæ sunt, per l. in hoc Judicio. 27. ff. famil. herciscund. l. 4. §. 3. ff. de doli exceptione. Tusch. lib. 5. conclus. 134. Brunnemann. *dict. loc. num. 28.* (9.) Ut Sententia in Scripturam redigatur, de quo infra.

Aphorismus 14.

Tandem (6.) in perfectione Actorum notandum, & à Referente in Relatione monendum, quid super accessoriis extra causam principalem pronuntiandum, & utrum Expensæ ex justis causis compensandæ, an verò alterutra pars in eas sit condemnanda.

- I. Quandoquidem non solum in judicando ipsius rei, sed etiam ejus accessionum, præsertim si petita sint, ratio habenda, Blum. *Process. Camer. tit. 75. num. 45.* Itaque etiam nullò modò à Referente accessiones negligendæ, sed Voto ipsius inferendæ, Besold. *Disputat. de Process. Judicial. cap. 16. per tot.* Illæ verò accessiones sunt Fructus, Usuræ, & id quod interest. Fructus in genere denotat omnem utilitatem, quam vel ex ipsa re, vel ejus occasione percipere possumus. Dividitur in naturalem & civilem; & ille vel in naturalem in specie, vel industrialem; & horum alii dicuntur corpori coherentes, alii percepti, alii percipiendi, alii consumti, alii denique exstantes. Et hi Fructus, si nihil de illis nominatim Conventionione actum in Actionibus bonæ fidei, ut & arbitrariis à tem-

pore

pore moræ, in strictis verò Judiciis à Lite contestata demum, etiam de Jure Canonico omnes restituendi, quos quidem Actor percipere potuisset. Usuræ sunt quantitatis accessiones, propter ejus usum solvendæ. Dividitur autem Usura in specie sic dictam, & fœnus. Accedunt autem Usuræ soli quantitati, seu rei, pondere, numero, mensurâ constanti debitæ. Verum non passim & indistinctè, sed tum demum, si aut mora à Debitore commissæ sit, aut Usuræ per Pactum aut Stipulationem promissæ fuerint. Interesse, aut id quod interest, dicitur, quod nobis factio alieno abest, quodque lucrari potuimus. Ejus species vulgò varias constituunt, ut aliud commune, conventum, singulare; aliud intrinsecum, ut & extrinsecum; aliud æstimabile, non æstimabile. Et debetur Interesse plerumque ob moram Adversarii, idque regulariter in omni obligatione, Umm. *disputat. 21. per tot.* qui ibi fusè de cunctis tractat. add. Struv. *Syntagma Jur. Civil. Exercitat. 11. thes. 18. & seqq. Exercitat. 12. thes. 15. & seqq. Exercitat. 27. thes. 41. & seqq. Exercitat. 44. thes. 5. Peretz. ad Cod. tit. de Sententiis pro eo quod interest proferuntur.* Ad accessiones quoque spectant Expensæ, tam in rem ipsam, quàm litem factæ. Impensæ in genere sunt Sumtus erogati. Erogantur autem vel in ipsam rem, quæ Judicio petitur, vel in ipsam litem, quæ res petitur: quæ in ipsam rem fiunt, sunt vel necessariæ, vel utiles, vel voluptuariæ. De harum restitutione ita Juris est, quod bonæ fidei Possessor omnes Impensas necessarias regulariter officio demum Judicis consequatur. Quod & de malæ fidei Possessore asserendum videtur. Utiles impensas bonæ fidei Possessor itidem consequitur Judicis Officio: malæ fidei verò Possessor eas tollendi demum facultatem habet. Denique voluptuarias Impensas uterque tam bonæ fidei, quàm malæ fidei Possessor ita consequitur, ut tantum habeat eas tollendi & abradendi potestatem, Umm. *disputat. 22. thes. 1. 2. & 3. Struv. Exercitat. 11. thes. 31. & seqq. Exercitat. 30. thes. 59. & seqq.* Impensæ in litem factæ, aliæ sunt delicatæ, aliæ necessariæ; sed illæ planè in restitutionem non veniunt, sed tantum necessariæ, Umm. *dict. disputat. 22. thes. 4. & de his saltem Referens sollicitus esse debet.* Necessarium Expenfarum plura sunt genera, vel ob Examen Testium, vel ob Sportularum Solutionem, vel denique ob Cibaria, & ejusmodi alia in Itinere, vel in Hospitio &c. necessariò facta, Umm. *ibid. thes. 5.* Huc etiam referuntur, quæ pro Opera Advocatorum, Procuratorum, Notariorum, redimendis Processibus, Copiis Actorum, Compulsorialibus, Executorialibus, quæ Judicibus, Nunciis, pro Transmissione Actorum præstantur, Stypmann. *de Referendar. cap. 7. num. 400. & seqq. Blum. dict. loc. num. 51. Carpzov. Process. Jur. tit. 25. artic. 2.* Quando, & quibus in Causis

locum

locum habeat Condemnatio in Expensas, tradit Carpzov. *dict. tit. 25. artic. 1.* Umm. *dict. disputat. 22. thes. 6. 7. & 8.* quâ Actione, & quô remedio impensæ sint petendæ, vid. Carpzov. *dict. tit. 25. artic. 2.* Umm. *dict. disputat. thes. 9.* Rosbach. *Prax. Civil. tit. 78. num. 12. 13. & 14.* Non sunt autem præstandæ, priusquam illas pars adversa, cui sunt adjudicatæ, liquidas fecerit; & Judex moderatus fuerit, Carpzov. *dict. tit. 25. artic. 3.* Umm. *dict. disputat. 22. thes. 10.* Quomodo autem Impensæ probandæ, & Moderatio instituenda, exponit Carpzov. *dict. tit. 25. artic. 3. & 4.* Rosbach. *dict. tit. 78. num. 11.* Befold. *Dissertat. de Modo Referendi thes. 13.* In Judicio Aulico Hannoverano à Referente Advocatorum Producta in perlectione Actorum taxanda, & Productis extrinsecus Taxa est inscribenda, Fürstl. Braunsch. Lüneburg. Hof. Ger. Ordn. *tit. 64. §. Und damit hernach etc.* Quomodo in Camera Imperiali Rei Accessiones & Expensæ taxandæ, vide Blum. *dict. tit. 75. num. 45. & seqq.* Notandum quoque, quod non solum per Definitivam, sed etiam per Interlocutoriam de Expensis judicari queat. Hæc enim ob Contumaciam publicatur, etiam lite pendente, contra Contumacem. Interdum etiam ob retardatum Processum condemnatur alter, ut non audiatur, nisi Expensas restituerit, Brunne-
mann. *Process. For. cap. 27. num. 79.* Blum. *dict. loc. num. 50.* Rosbach. *dict. tit. 78. num. 4.* Sed per Definitivam regulariter Victus in Expensas condemnari debet, quia temerè litigasse præsumitur, & tam ante litem contestatam, quam post factas, Brunne-
mann. *dict. loc.* Judex autem Causas, si remittat Expensas, peculiariter usu hodiernò exprimere non tenetur. Quod & in Camerâ observatur, sed tantum generalibus verbis fit Compensatio Expensarum, ob justam causam litigandi, putà, ex justis causis animi Judicis moventibus, aus beweglichen Ursachen / Gail. *lib. 1. observat. 151. num. 23.* Formula autem pronunciandi in Compensatione Impensarum ejusmodi esse solet: Die Gerichts-Kosten deshalb aufgelauffen / aus bewegenden Ursachen gegen einander compensirend und vergleichend.

Aphorismus 15.

Ponderatis ac perlustratis Relationis Modis in PRIMA INSTANTIA faciendis, restat, nunc de iis in SECUNDA INSTANTIA, nempe inprimis in Judicio sive Processu Appellationis &c. observandis differere. Fit autem Relatio in Judicio sive Processu Appellationum dupliciter; nimirum: PRIMA RATIONE hoc modo, Libellus Actoris in Prima Instantia propositus (1.) summarie pro-

proferendus (2.) Exceptiones contra intentionem Actoris, Forique Declinatoriæ ejusque Replicæ, non quidem totæ, sed Capita duntaxat generalia legenda (3.) Interlocutoria, si quæ lata est, ad Litem contestatam addenda (4.) Probationes, quia cardo in his consistit, accuratè examinandæ, & de verbo ad verbum legendæ, sive Instrumenta fuerint, sive Attestationes (5.) subjungenda Sententia priorum Judicum, & indicandum, quod ab ea appellatum sit. (6.) Ponderanda Gravamina, quæ Appellans lite contestatâ produxit, & eorum Membra principalia, cur priore Sententiâ Appellans se gravatum existimet, recitanda. (7.) Exceptiones, Replicæ, Duplicæ, & Conclusiones, cum suis Allegationibus, licet nihil Novi in Instantia Appellationis fuerit deductum, & allegatum. Tandem (8.) à Referente Votum suum addendum. Et quia plerumque Libellus Appellationis simul Nullitatem & Iniquitatem prioris Instantiæ, sive Sententiæ continet, solet is Votum suum secundum communem usum in duas partes distribuere, ponderando Nullitatem prioris Instantiæ, & Iniquitatem, quæ plerumque per has Quæstiones subsequentes discutitur. PRIMO, Qualis Actio in Prima Instantia intentata. SECUNDO, An Intentio Actoris sit probata. TERTIO, Num Actoris Intentio (si fortè probata sit) per Exceptiones Rei sit elisa. QUARTO, Si & Replicæ Actoris intervenerint, an illæ perimant Exceptiones. QUINTO, Quæ Sententia, & Expensæ. Ubi autem & hoc sciendum, notandumque est, unam quæstionem in plures deduci posse, pro altiore indagine, & certiore veritate; ita ut per Juris Fundamenta in utramque partem examinandæ veniant. POSTREMO, Solutis contrariis Juribus, iisque inter se conciliatis, Referens suam dicat Sententiam, & quid pronuntiandum sit, concludat.

Vocabulum Instantiæ Secundæ, quò in hoc & Aphorismo 2. hujus Sectionis, ut & Aphorismo 4. Sectionis III. usus sum, Judicium Appellationis, & eas Instantias, in quibus alia remedia adhibentur, quibus prior Sententia corrigi potest, denotat, Stypmann. *de Referendar. cap. 6. num. 70.* Struv. *Jurisprud. Roman. German. Forens. lib. 4. tit. 17. per tot.* Quippe non solum in proximè Superiori Judicio, remedio Appellationis, sed etiam aliis beneficiis Juris cum in Inferioribus tum Superioribus Judiciis Sententia ab

ab eodem Judice lata, pro ratione diversorum remediorum, à parte gravatâ propositorum, mutari potest. Quamquam inficias haud eo, regulariter Secundam Instantiam dici Judicium Appellationis, sive Judicium superius, in quo prior Sententia à Superiori Judice corrigitur. Est autem PRIMUM remedium, quò prior Sententia etiam emendari potest, Nullitas Sententiæ, quæ dicitur vitium & defectus ejus, quò ob transgressionem Processus & Solennitatum, nullius roboris ac momenti habetur, l. 2. & 3. ff. quæ Sentent. sine Appellation. rescind. Vant. de Nullitat. ex defect. Process. & Sentent. num. 1. Rosbach. Prax. Civil. tit. 72. num. 1. Aliàs etiam dicitur Provocatio, quâ Judex Superior ad Processum in priori Instantia nulliter institutum, aut Sententiam ab Inferiori Judice latam rescindendam imploratur, Blum. Process. Camer. tit. 66. num. 1. Et hæc Quærela Nullitatis tam coram eodem Judice Inferiori, à quo commissâ, quàm coram Judice Appellationis proponi potest. Hodie autem ex usu Fori ubique ferè obtinet, ut Judex Appellationis, & sic Superior, super Nullitate principaliter cognoscendâ adeatur, Blum. dict. loc. num. 24. & 25. SECUNDUM remedium est Supplicatio, quæ sunt preces à condemnato oblatae Judici, à quo aliàs appellari non potest, ut Causam revideat, & Sententiam emendet. Vel Supplicatio est quædam Imploratio Superioris, adversus Sententiam, contra quam ordinarium Appellationis remedium non competit, Maranta in Speculo Aureo part. 6. de Appellation. num. 13. de Ordin. Judic. Rosbach. Prax. Civil. tit. 76. num. 1. Solus ergo Princeps seu Imperator, vel à quo appellare non licet, Causam Supplicationis audit, examinat & definit, tot. tit. Cod. de Precibus Imperatori offerend. Rosbach. dict. loc. num. 8. adde Martin. Rumelin. ad Auream Bullam Caroli IV. part. 2. dissertat. 2. thes. 19. Hahn. Dissertat. de Process. Judicial. conclus. 58. Quod tamen usu non observatur. Nam tam in Cancellaria, quàm Judicio Aulico Hannoverano, etiam in iis Causis, in quibus Appellatio permittitur, attamen cum respectivè expressâ aut tacitâ renunciatione beneficii Appellationis, Supplicatio admittitur, Fürstl. Braunsch. Lüneburg. Cansley-Ordn. tit. 30. §. 5. & 6. Apud Senatum Hannoveranum usu receptum, an gravatus velit beneficiò Supplicationis ab eodem ad eundem uti, aut an à Senatu ad Judicium Aulicum Hannoveranum, aut Cancellariam electivè provocare velit. An autem Gravatus, si in Instantia Supplicationis succumbat, postea à Confirmatoria appellare possit, de eo quidem dubitari potest; sed ego puto, quòd ob eandem rationem in allegat. Fürstl. Braunsch. Lüneburg. Cansley-Ordn. hisce verbis allatam, (Sumal den Rechten und der Billigkeit zuwider laufft / daß der einmal Condemmirte solch Beneficium Appellationis vorben gehen / vorerst

vorerst des Remedii Supplicationis sich gebrauchen / und dadurch nicht allein unsere Fürstliche Rath-Stube vergeblich bemühen / sondern auch seinen Gegentheil in Weitläufigkeit und vielfältige Kosten führen / und abmatten / hernach aber ad semel præteritum ordinarium Appellationis beneficium seines Gefallens dem obliegenden Part zum höchsten Nachtheil greiffen sollte: sondern gleichwie solche eingewandte Supplicatio, so viel den Supplicanten betrifft / eine tacitam Renunciationem Appellationis würcket und nach sich ziehet: Also wollen wir so wohl bey unserer Fürstlichen Cansley / als Hof-Gericht / über dieser Verordnung steiff und fest gehalten haben.) Appellatio deneganda sit. Porro hic etiam non intempestivè quaeritur, cum non solum ob specialia Privilegia Appellatio sit prohibita, verum etiam ab Imperatore (& quovis alio Superiorem non recognoscente) provocare fas non sit; num saltem ab ejusmodi Principe malè informato ad eundem melius informandum Subditis appellare permittum sit? Respondeo, quòd non, per Rationes, Leges, & Præjudicia à Rumelino ad Aur. Bull. Caroli IV. part. 2. Dissertat. 2. thes. 18. allegata, qui ibi latè hanc controversiam deduxit. Aliud autem est, si Princeps extrajudicialiter ad Relationem sive Partis, sive Magistratus Inferioris, de Jure respondit, rescipit, aut ipse judicavit, ac in Narratis aliquid falsò suggestum fuerit; tum enim provocatur potius ad possibilem Calumniam, seu errorem Relationis, quàm adversus Authoritatem Summi Principis, ac propter Exceptionem Sub- & Obreptionis supplicatur magis, quàm appellatur, nec tanquam à Sententia iniqua, sed tanquam Principi obreptum esse. Cum non omne, quod coram Magistratu sit, Actionis Jure expeditur, Rumelin. dict. loc. Brunnemann. Process. For. cap. 28. num. 34. TERTIUM remedium est Restitutio in integrum, quando quis contra Sententiam ex capite minorennis ætatis, vel doli, vel ex absentiae causa, vel ex clausula generali, si qua alia justa causa videatur, quis restituitur; de quo remedio pluribus agitur in l. 4. ff. & l. 2. Cod. de Restitut. in integr. Brunnemann. Process. For. cap. 28. num. 129. Quibus autem competat facultas restituendi, & ubi Restitutio petenda, vide Struv. Exercitat. 8. thes. 4. ubi dicit, quòd hodie cuilibet Jurisdictionem habenti competat quoque in integrum restituendi facultas. Et hæc peti potest, non solum coram Superiori, sed etiam coram eodem Judice, qui Sententiam tulit, confer. Blum. Process. Camer. tit. 57. num. 5. QUARTUM remedium est Leuteratio & Oberleuteratio, quod inprimis in Foro Saxonico obtinet, de quo Carpzov. ad Constitut. Augusti 19. part. 1. & in Process. tit. 17. Brunnemann. Process. For. cap. 28. num. 124. Rosbach. Prax. Civil. tit. 77. per tot. QUINTUM remedium est susceptum iter, ad Pontificem vel Principem, nam hoc

hoc ipso in effectu videtur appellatum esse, cap. 52. X. de Appellation. cap. unic. X. de Clericis peregrinant. Idem, si quis Principem Inferiorem adeat, qui per viam Querelæ adiri possit, Lancelot. de Attentat. part. 2. cap. 12. ampliat. 16. num. 4. Brunnemann. dict. loc. num. 132. SEXTUM remedium est Petitio Reductionis ad Arbitrium Boni Viri. Est autem Reductio nihil aliud, quam pravi Arbitrii ab Arbitratore lati, ad Arbitrium Boni Viri redactio. Arbitrium autem Boni Viri dicitur, quod tale est, quale Bono Viro convenit, quod Rationi ac Justitiæ est consentaneum, non vagum & indiscretum, sed sine dolo, seu latâ culpâ, & enormissimâ læsione, Gail. lib. 1. observat. 150. num. 17. Itaque Petitio Reductionis ad Arbitrium Boni Viri est Provocatio, quâ Judex pro pravo & iniquo Arbitratoris Arbitrio ad suum æquum Arbitrium redigendo imploratur, Blum. dict. tit. 57. num. 7. De Reductionis origine, differentiâ inter Arbitrum & Arbitratorem, an ab Arbitratore appellari possit, quomodo cognoscendum, an quis Arbiter vel Arbitrator electus sit, à quo Judice hæc Reductio peti debeat, quando Reductio in Camera Imperiali admittatur, intra quod tempus peti debeat, an in Peritione Reductionis Summa appellabilis attendi debeat, & an denique à Judice Reductionis, confirmante vel reformante Laudum appellari possit, vide allegat. Blum. dict. loc. SEPTIMUM remedium est Revisio, per quam ex iisdem Actis revisis de Justitia Sententiæ prioris cognoscitur, Brunnemann. Process. For. cap. 28. num. 118. vel Revisio est Provocatio, quâ Revisores ad Sententiam à Camera latam in melius formandam & corrigendam implorantur, Blum. dict. Process. Camer. tit. 79. num. 4. Locum autem habet in Camera Imperiali. Quâ ratione autem hæc Revisio sit introducta, tradit allegat. Blum. dict. Process. tit. 78. num. 1. & tit. 79. num. 1. 2. & 3. Rumelin. ad Auream Bullam Caroli IV. part. 2. dissertat. 2. à thes. 20. usque ad thes. 31. inclusivè, qui ibi eleganter exposuit hoc remedium. Cum hac autem convenire videtur Oberleuteratio, in Foro Saxonico, & quidem in Supremis Judiciis recepta, Brunnemann. Process. For. cap. 28. num. 128. plura de Revisione vide omninò dict. Blum. allegat. loc. OCTAVUM remedium est Syndicatus, sive Actio adversus Judicem, ob malè latam Sententiam, ex Dolo, Fraude, Corruptione, Affectu, similibusve causis ad interesse, Brunnemann. dict. loc. num. 133. Blum. dict. loc. tit. 79. num. 37. Paris de Puteo, qui integrum Tractatum de hac materia scripsit. Rumelin. dict. Dissertat. 2. thes. 32. quò remediò autem non tam prior Sententia corrigitur, quam tantum Actio datur. Quotupliciter autem aliàs Vocabulum Instantiæ usurpetur, vide Blum. Process. Camer. tit. 25. num. 68. & seqq. usque ad fin. Besold. Theaur. Pract. in voce Instantiæ. Calvin. Lexic. Jurid. in voc. Instantia. De

De Modo Referendi in Aphorismo nostro tradito, vide Christoph. Schwanmann. Process. Camer. lib. 2. cap. 25. Gylmann. Symphorem. part. 1. in Tractat. Method. Process. Camer. ad fin.

Aphorismus 16.

ALTERA RATIONE fit Relatio sequenti viâ, qui modus & forma plerumque observari solet. Nimirum (1.) ante omnia à Referente considerandum, an Procuratores habeant sufficientia Mandata.

Quemadmodum enim in Causis Simplicis Querelæ cura adhibenda est, ne qua Nullitas, ut supra dixi, Processus committatur, nec incorrecta relinquatur, & Sententia nulla proferatur: ita quoque in Causis Appellationum inter referendum animadvertendum est, ne quis defectus vel prætereatur, vel committatur, Christoph. Schwanmann. Process. Camer. lib. 2. cap. 25. Gylmann. Symphorem. part. 1. in Tractat. Method. Process. Camer. ad fin. Proinde primò omnium videndum est, utrùm Personæ Procuratorum plenis & sufficientibus Mandatis Procuratoriis sint legitimatæ, Visitat. Memorial. Judic. & Assess. 1557. §. Und wann denen 2c. 8. Petr. Denais. in Jur. Cam. tit. 260. §. 3. Quomodo autem Legitimatio sit comparata, ut & Mandatum Procuratorum formandum, vide Exeges. Aphorism. 5. hujus Section. ibique allegat. Authores. item Fürstl. Braunsch. Lüneburg. Consens. Ordn. pag. mihi 185.

Aphorismus 17.

Deinde (2.) consideranda Formalia Appellationis, & quidem an Jurisdictio ejus, ad quem appellatum, sit fundata, & Appellatio intra Decendum interposita, & legitimo tempore introducta & justificata.

Cum ipsa Appellatio ad Judicem Superiorem devolvatur, & Superiori Judici Jurisdictionem tribuat; omninò referendum erit, utrùm ritè ac legitime appellatum sit; quod ex Instrumento Appellationis, seu Actis Primæ Instantiæ, & Protocolis, (num Fatalia interponendæ Appellationis à die latæ Sententiæ, vel saltem notitiæ ritè observata fuerint, & Jurisdictio Judicis Appellationis immediate Superioris fundata sit) facile apparebit, Gylmann. dict. loc. Schwanmann. dict. loc. Num autem Fatalia introducendæ & justificandæ Appellationis neglecta fuerint, id ex Supplicatione pro decernendis Processibus Appellationis, horumque

que Processuum Reproductione & Justificatione deprehendi potest. Et quidem, si defectus appareat, pronunciari solet: Daß die Sache dahero nicht erwachsen / deswegen nicht anzunehmen zc. auch der N. dem T. daß halb aufgeloffene Unkosten zu erstatten schuldig zc. Besold. *Dissertat. de Modo Referendi in Secunda Instantia thes. 2.* Nam Desertionis effectus est, ut Appellatio habeatur, ac si nunquam interposita fuisset. Et licet Appellatus compareat, hanc Desertionem non opponat; tamen, ad evitandam Nullitatem insanabilem, Judex hanc Desertionem ex Officio attendere superque ea pronunciare debet, Gail. *lib. 1. observat. 137. num. 1.* Mynsing. *centur. 3. observat. 22. à princ.* Blum. *Process. Camer. tit. 55. num. 18. & 19.* Brunnemann. *Process. For. cap. 28. num. 101.* Plura, de Fatalibus & Desertione Appellationis, invenies apud allegat. Blum. *tit. 49. & tit. 55. per tot. & 2.* Brunnemann. *dict. cap. 28.* Quoniam autem in Aphorismo nostro dixi, Appellationem non solum introducendam, sed & justificandam esse, hic monendum, quod hodiè nec in Camera, nec alibi Fatalia finiendæ, sed tantum introducendæ & justificandæ Appellationis observantur, Brunnemann. *dict. loc. num. 90.* nisi in iis Locis & Judiciis Inferioribus, ubi Jus Commune forsàn adhuc servatur, aliud receptum sit: nam tunc à Camera, si non sint observata Fatalia finiendæ Appellationis, tanquam deserta Appellatio non admittitur, Blum. *dict. tit. 49. num. 35.* Quare etiam in Judiciis Principum hodie Appellatio, cum intra legitimum tempus à die interpositæ Appellationis computandum introducit, & simul justificatur, pro deserta declarari non solet, Fürstl. Braunschweig. Lüneburg. Sängley-Ordn. *tit. 2. §. Ein jeder 1c. 3.* Quod, ut dixi, etiam in Camera observatur. Nam in Camera Imperiali pro deserta non declaratur, si Fatale introducendæ & justificandæ Appellationis legitime & rite fuerit observatum. Quod est certum spatium aliquot Mensium, à die interpositæ Appellationis proximorum, intra quod Appellans Processus Appellationis proximorum à Camera impetratos, Reoque insinuat, in eadem Camera cum Libello Appellatorio in Primo Terminò, sub præjudicio Desertionis reproducere cogitur, Blum. *dict. tit. 49. num. 23. & seqq.* Hahn. *Dissertat. de Process. Judicial. conclus. 16.* Formulam autem introducendæ & justificandæ Appellationis, per Recessum in Camera hodiè proponendam, tradidi jam ex Blumii *Process. Camer. tit. 67. num. 69. in Exegesi. Aphorism. 3. Section. V.*

Aphorismus 18.

Relatis Formalibus, fundatæque Jurisdictione, ad quem, (3.) Factum, & Status Causæ ex Libello & Actis Primæ Instantiæ à Referente exponi debet.

Quo-

Quomodo Factum & Status Causæ sive Controversiæ ex Libello & Actis Primæ Instantiæ erui & proponi debeat, *suprà hanc Sectione* uberius exposui. Itaque, ne actum agere videar, breviter hinc tantum indicabo, quod commodius hoc fieri non possit, quàm si & hinc secundum Requisita intentatæ Actionis, ut in Causis Simplicis Querelæ, procedatur, & deinde Gravamina atque Probationes partis appellantis, deinde etiam Appellati Defensiones & Exceptiones, trutinâ Justitiæ fideliter librentur. Ex hisce enim per se elucescet, qualiter Controversia Partium, denuo per Appellationem resuscitata, definienda sit, Besold. *Dissertat. de Modo Referendi in Secunda Instantia thes. 6.* Ratio autem est, quod Appellans, in Actis Primæ Instantiæ, & ita per Sententiam in Prima Instantia latam, se gravatum, fundet. Idcirco omnino ex iis Factum & Status Controversiæ eruendus & proponendus, antequam Referens priorem Sententiam justam aut iniquam, aut nulliter latam pronunciare queat.

Aphorismus 19.

Factò, & Statu Controversiæ dictò modò expositò, (4.) Materialia, sive Gravamina Appellationis, hoc est, in quibus Punctis Appellans se gravatum sentiat, & an juxta naturam Beneficii Appellationis Appellans plus deduxerit, & Nova allegarit, & an illæ Novæ Causæ sint relevantes, ut ex iis prima Sententia, (quod ex Gravaminibus, eorumque Deductionibus facile judicare potest,) reformari debeat, bene consideranda & observanda.

Beneficium Appellationis propterea inventum est, ut sit præsidium Innocentiæ, levamen ac juvamen Oppressorum, commune damnatorum auxilium firmissimum remedium ad iniquitatem Judicantium detegendam, Rumelin. *ad Auream Bullam dissertat. 2. thes. 1. pag. mihi 274.* & ut Gravatus per Sententiam ablata, vel in quod læsus fuit, recuperare, & non allegata allegare, non probata probare queat. Quare diligenter perquirendum est, quid in Secunda vel Tertia Instantia, si ita causa ferat, à Partibus ultra ea, quæ in Prima Instantia deducta fuerunt, de novo allegatum & probatum sit. Item, utrùm Novæ Causæ adeò sint relevantes, ut ex iis prima Sententia à Superiore Judice reformari & possit & debeat, Christoph. Schwanmann. *Process. Camer. lib. 2. cap. 25. num. 2.* Gylmann. *Symphorem. Supplicat. part. 1. in Tractat. Method. Process. Camer. ad fin.* Hæc autem Materialia sive Gravamina Appellationis, ad Merita Causæ principalis & Sententiam respicere debent; unde etiam Justificatio

N 3

Cau-

Causæ Appellationis ex Actis & Probationibus facienda, & consequenter Decisio, an prior Sententia confirmari vel infirmari possit, ex iisdem Actis & Probationibus sumenda. Quod autem limitatur in Appellatione à Definitiva: nam in eo casu Justificatio etiam ex novis Probationibus fieri potest, ab Interlocutoria verò Appellatio non itidem, sed ex antiquis Actis justificari debet, Rosbach. *Prax. Civil. tit. 73. num. 35. & 36.*

2. Hodie, si Appellans aliquid Novi allegare velit, debet se ad Juramentum offerre, per *Noviss. Recess. Imper. 1654. §. Wie ebenmäßig* 2c. 73. ibi: *Daß der Appellant bey Einführung des Process sich zum Eyd erbiethen / und denselben dergestalt zu leisten vor allen Dingen schuldig seyn soll: Daß er seines angegebenen neuen An- und Vorbringens in Erster Instanz nicht Wissenschaft gehabt / oder solches dormalen nicht einbringen können / oder einzubringen nicht vor dienlich oder nöthig geachtet / nunmehr aber davor halte / daß solches alles zu Erhaltung seines Rechts dienlich und nothwendig seye.* Quod Juramentum etiam per Advocatum præstandum, *dict. Recess. Imper. 1654. §. Zumalen aber jederzeit* 2c. 118. adde *Fürstl. Braunsch. Lüneburg. Consue. Ordn. tit. 30. §. Und weisen das Beneficium &c. 9.* Ut autem Judex Secundæ Instantiæ scire possit, in quibus Punctis Appellatio facta sit, in dicto Recessu etiam hoc expressum, ut Appellans tria teneatur exprimere in introducenda Appellatione: (1.) In quo se gravatum putet, (2.) Quid melius sit probaturus, (3.) Quid novi sit allegaturus, idque in tot Copiis offerat à Protonotario confirmatis, quot sint Appellati, §. *Zu Beförderung des Process* 2c. 64. ibi: *Soll hinfüro in Appellation- Sachen das weischiweiffige articulirte Libelliren ebenmäßig abgestellt seyn: und ein jeder Appellant hinfüro seine Gravamina Appellationis jedesmats / summariter und Puncten-weise verfaßt / gleich mit der Supplication pro Processibus übergeben / darinnen 2c. absonderlich (1.) worin er sich beschwehrt erachte / (2.) was er besser zu beweisen / oder (3.) von neuem vorzubringen gedente / anzeigen: und solche seine Gravamina oder Appellations-Ursachen denen Appellaten in so viel beglaubten Copien, als der Circulen seynd / insinuihren lassen.* *junge supra allegat. Fürstl. Braunsch. Lüneburg. Consue. Ordn. tit. 30. Von Supplicationen von eröffneten Urtheilen.* §. Gleichwie aber 2c. 7. Sciendum autem, quod si Appellans, Justitiæ Causæ suæ confisus, nihil novi se allegaturum dicat vel probaturum, sed referat se tantum ad Acta Primæ Instantiæ, & profiteatur, se velle rem cognosci ex Actis Primæ Instantiæ, sit Appellanti omnino licitum, Brunnemann. *Process. For. cap. 28. num. 75.* Idem etiam concessum Appellato, nec tenerur ille, Libellò Appellationis seu Scriptò Justificatoriò respondere, quando se refert ad Acta prioris Instantiæ, *L. ult. Cod. de Ap-*

pellation. *Ordinat. Camer. 1555. part. 3. tit. 33. §. 5. Recess. Deputat. 1600. §. So soll auch* 2c. 110. Quod autem in *Noviss. Recess. Imper. 1654. §. Auch in Fällen* 2c. 71. ad eum casum restringitur, quando Appellans tantum se gravatum dicit, sed ulteriorem Probationem, relevantem tamen, non offert, nec novi quid allegat, nam aliàs Appellanti Probatio ulterior denegari nequit, Brunnemann. *dict. loc. num. 75.* Porro notandum, quod interdum 3. Iniquitas Sententiæ cum Querela Nullitatis cumuletur, interdum quoque tantum Querela Nullitatis principaliter in Judicium deducatur, Mynsing. *centur. 4. observat. 3.* Dicitur autem Nullitas principaliter in Judicium deduci bifariam: (1.) Quando illa sola absque interposita Appellatione proponitur, hoc est, si dicatur, Sententiam vel Actum seu Processum esse nullum, ejusque rescissio petatur, absque ulla mentione Appellationis, Blum. *Process. Camer. tit. 56. num. 9. Mynsing. centur. 5. observat. 91. num. 2.* Et hoc modo Nullitatis Querelæ principaliter intentatæ effectus est, ut totam causam & principale negotium ad Judicem Nullitatis devolvat, ita ut super Meritis Causæ cognoscere, ac Sententiam reformare vel confirmare etiam ex nova causa & novis Probationibus possit, Gail. *lib. 1. observat. 127. num. 1. Blum. dict. tit. 56. num. 18. Befold. Dissertat. de Modo Referendi in Secunda Instantia thes. 3. Petr. Frider. Mindan. de Mandatis lib. 3. cap. 11. num. 23. & tunc hoc modo, si Nullitas principaliter deducitur, peti solet: In Recht zu erkennen und auszusprechen / daß ſelb und nichtig procediret und geurtheilet; quæ Formalia etiam in Sententia reperuntur, Blum. *dict. loc. num. 14.* Si itaque defectus aliquis, non in Sententia solum, sed & in Processu prioris Instantiæ appareat, veluti si omnia ita sint confusa (utpotè Libellus si sit ineptus, Acta item manca & imperfecta, ita ut Judex ex iisdem animum suum informare non possit, tunc non tantum reformari prior Sententia, sed etiam pronuciari solet: Daß nichtiglich geurtheilet / und überflüssig davon appelliret / auch wo die Partheyen einander ferner Spruch und Forderung zu entlassen nicht gemeynet / daß sie solches gebührender maßen / und an gehörigem Ort (aut etiam coram Judice ad quem, quam Formulam vide apud Brunnemann. *Process. For. cap. 28. num. 19. in fin.*) zu thun schuldig seyn sollen. Gail. *lib. 1. observat. 42. num. 7.* Et tali casu plerumque Partibus injungitur, ut ibidem in principali causa de novo procedant: quandoque etiam appendix illa silentiò prætermitti solet, Gail. *dict. loc. Befold. dict. loc. (2.)* Deducitur Nullitas principaliter in Judicium etiam Appellatione desertâ, Gail. *lib. 1. observat. 135. num. 6. Mynsing. centur. 5. observat. 91. num. 6. Brunnemann. Process. For. cap. 28. num. 109. circa fin. Petr. Frider. Mindan. de Mandatis lib. 3. cap. 11. Blum. dict. tit. 56. num. 12. & 26. Cumulatio**

autem

autem Iniquitatis & Nullitatis quoque fit dupliciter, [1.] quando Quærela Nullitatis principaliter & conjunctim cum Appellatione, & quidem hoc modo alternativè proponitur: dico Sententiam esse nullam, aut saltem injustam, Brunnemann. *dict. loc. num. 109.* Daß vom Richter vorgeurtheilt / mit gesprochenem Urtheil / wo nicht nichtiglich / jedoch übel geurtheilt. Befold. *dict. Dissertat. thes. 4.* vel hisce fere Formalibus fieri solet: In Recht zu erkennen / und auszusprechen / daß / wo nicht nichtiglich / jedoch widerrechtlich; vel copulativè: Daß nichtiglich und widerrechtlich (übel) geurtheilt sey. Et tunc Judex, si tam Iniquitatem, quam Nullitatem simul inveniat, pronunciat: Daß nichtig und widerrechtlich (übel) geurtheilt / überflüssig und wohl davon appelliret. Sin autem duntaxat Iniquitatem offendat, pronunciat: Daß widerrechtlich (übel) geurtheilt / wohl davon appelliret. Blum. *dict. tit. 56. num. 13.* [2.] Cumulatio Nullitatis & Iniquitatis fit quasi tacitè, si solummodo Appellatio, mentione Nullitatis planè non facta, proposita sit. Nam tunc Appellatio quoque devolvit Nullitatem, adeò, ut Judex Superior eam ex officio attendere debeat, licet ab Appellante non sit allegata: quoniam Nullitas in causa Appellationis venit incidenter, etiamsi de ea nulla mentio facta sit, Gail. *lib. 1. observat. 127. num. 2.* idque ideò, quia sub verbo: Appello: simpliciter prolato, Nullitas tanquam connexum includatur, Mynsing. *centur. 2. observat. 77. num. ult.* Mindan. *dict. loc. num. 23.* Et hoc procedit, si dicta Sententia est Definitiva: nam si ab Interlocutoria appellatum; tunc duntaxat Gravamen in Appellatione expressum, non autem Nullitatem devolvit, Gail. *dict. observat. 127. num. 4.* Blum. *dict. tit. 56. num. 20.* Quare si Judex Nullitatem insanabilem in Sententia Definitiva inveniat, ut ita Sententia sit de Jure nulla, absque ulla Appellatione rescindenda, quia hoc casu Appellatio superflua, sequenti Tenore pronunciare assolet: Daß nichtiglich geurtheilt / überflüssig davon appelliret / deswegen solche Urtheil für null und nichtig zu declariren. Blum. *dict. loc. num. 13.* Unde etiam ex usu Camerae in duas partes distribuitur Referentis Votum, considerando (1.) Nullitatem prioris Instantiæ, (2.) Iniquitatem, Gail. *lib. 1. observat. 77.* Non facillè tamen Sententiam propter Nullitatem rejicere, sed in causa principali Appellationis, si de ejus Meritis constet, pronunciare debet, *Ordinat. Camer. 1555. part. 3. tit. 34.* Gail. *lib. 1. observat. 47.* Mynsing. *centur. 1. observat. 27. & centur. 5. observat. 93.* Befold. *dict. Dissertat. de Modo Referendi in Secunda Instantia thes. 4.*

Apho-

Aphorismus 20.

Post Collationem Causarum, Gravaminum, & Jurium Partium, Referens (s.) dicat suam Sententiam nempe, quid & quomodo pronunciandum. Puncta incidentia, in Processu, silentio prætereant, ne actum agat, & cum fastidio prolixus sit, moneat solum, ea puncta jam pridem esse decisa. Ponderet tamen ea puncta incidentia singulari Judicio, ne sua Sententia nunc primum ferenda ac publicanda aliquò præjudicio prius latæ Interlocutoriæ prematur vel contrarietate notetur.

De conceptione Sententiæ Primæ Instantiæ, jam supra hæc Sessione dictum, quæ etiam in Sententia Secundæ Instantiæ observanda. Attamen ad hoc indicandum, quòd Judex de eo solummodo possit cognoscere, de quo cognovit Judex, à quo nisi per consequentiam aliquid accedat, quòd cum causa à Judice à quo cognita connexum est, ut Usuræ, & Interesse, de his enim Judex Appellationis etiam pronunciare potest; licet de his nihil dictum fuerit in priore Sententia, Carpzov. *part. 1. constitut. 20. definit. 21.* & quidem de eo tantum puncto Sententiæ à quo appellatum, nisi Capitula sint connexa, atque unum sine alio cognosci non possit, Brunnemann. *Process. For. cap. 28. num. 101.* ut Nullitas Sententiæ &c. de qua in Exegesi præcedent. Aphorismi mentionem fecimus. Causa autem definienda non est ex Constitutionibus, quæ post priorem Sententiam promulgatæ, sed ex illis Legibus, quæ tempore prioris Sententiæ obtinuerunt, *Novell. 135. cap. 1. v. gr.* ad alterum tantum per Novum Statutum restringuntur Usuræ antea indefinitæ, vel Monetæ valor mutatus. Nec enim quaritur, qualis esset Sententia nunc ferenda, sed qualis fuit, cum lata esset. Sic etiam Judex Appellationis debet judicare secundum Statuta Loci, ubi lata prior Sententia, Heig. *part. 1. quest. 4. num. 4.* Brunnemann. *dict. loc. num. 102.* & pronunciet justam vel injustam esse Sententiam priorem, malè vel benè appellatum, l. 6. *princ. Cod. de Appellation.* quod tamen verbis æquipollentibus fieri potest, Brunnemann. *dict. loc. num. 103.* Si autem priorem Sententiam etiam honoris causa tantum declaret, hoc Confirmationi prioris Sententiæ magis accedit, Carpzov. *dict. constitut. 20. definit. 27.* & hæc adhiberi solet Formula: Daß die Appellation in ihren Formalien beständig und zu gebührender Rechtfertigung an uns erwachsen. Der Materialien halber erscheint aus den Akten so viel / daß in voriger Instanz wohl gesprochen / und übel appelliret / jedoch mit dieser Erklärung / daß ic. dazu diese Sache an vorigen

- Richter hinwiederum zu remittiren / inmaßen wir dieselbe hiermit dahin remittiren und weisen / von Rechts wegen. Carpzov. *Process. Jur. tit. 18. artic. 6. num. 75.* Ubi tamen norandum, Sententiam Judicis à quo, interdum solum reformari, cum scilicet non in omnibus Punctis infirmatur, vel roboratur. Ac potest item Sententia per Judicem ad quem, pro parte nulla declarari, Vivius *lib. 1. decis. 53.* Besold. *Dissertat. de Modo Referendi in Secunda Instantia thes. 6.* quare ita pronunciari solet: Daß die Appellation ihrer Formalien halber beständig / und zu gebührender Rechtfertigung an uns erwachsen. Die Materialia betreffend / ist aus den Akten so viel zu befinden / daß zc. So viel aber die übrigen Klage-Puncten anlangt / derowegen ist in voriger Instanz wohl gesprochen / und übel appelliret / und demnach diese Sache an den vorigen Richter zu verweisen / und wir sie dann dahin remittiren und weisen / B. R. W. Carpzov. *dict. loc. num. 81.* Porro & accidit non raro, ut Formalia Appellationis non sint justificata, & nihilominus Litigantes in ipsis processerint Materialibus, ex quibus de Veritate ac Justitiâ Sententiæ prioris constare potest; ubi sanè prudenter Judex Superior Sententiam Primæ Instantiæ confirmat, relictis in dubio Formalibus, an subsistant, vel non. Hinc Formula Sententiæ: Wann gleich die Appellation in ihren Formalien nicht beständig / so erscheint doch der Materialien halber aus den Akten allenthalben so viel / daß in voriger Instanz wohl gesprochen / und übel davon appelliret: Derowhalben die Sache an den vorigen Richter hinwiederum billich verwiesen wird; inmaßen wir dieselbe hiermit dahin remittiren und weisen / B. R. W. Carpzov. *dict. loc. num. 85.*

Aphorismus 21.

Tandem (6.) etiam à Referente in Appellationis Sententiâ Expensarum ratio habenda, & super Accessoriis pronunciandum.

1. Judicem Superiorem super Accessoriis etiam Sententiam ferre posse in Exeges. *praced. Aphorismi jam dictum.* Idem etiam in Expensarum vel Condemnatione, vel Absolutione, vel Compensatione observandum. Quippe Appellans victus indistinctè Victori in Expensas condemnandus est, & omnes justæ Expensæ sunt adjudicandæ, *cap. 5. de dol. & contumac. Gail. lib. 1. observat. 152. Mynsing. centur. 2. observat. 89. Carpzov. Process. Jur. tit. 18. artic. 6. num. 13.* Appellatus autem victus non condemnatur in Expensas, sed Expensæ compensandæ, Besold. *Dissertat. de Modo Referendi in Secunda Instantia thes. 7.* nisi ex prioribus Actis condemnatur. Nam tunc videtur error Juris esse commissus, Brunnemann. *Process. For. cap. 28. num. 106.* Deferens verò Appellationem nullâ ratione à Refusione Expen-

Expensarum se poterit excusare, Besold. *dict. loc.* Et si Appellans etiam renunciet Appellationi, & res non sit integra, sed aliquos Sumptus fecit Appellatus, Expensas illi restituere debet Renuncians, *cap. 70. §. ille denique. 2. X. de Appellation. Scaccias tractat. de Appellation. quest. 17. limitat. 2. num. 124.* Aliàs Poena temerè Appellantium Jure Civili est 50. Librarum Auri, *l. 6. §. 4. Cod. de Appellation. Jure Canonico verò arbitraria, cap. 59. X. cod. tit. Carpzov. part. 1. constitut. 20. definit. 29. in Novissimo Recessu 1654. dispositum §. Würde sich aber / Achten / zc. 119.* ut temerè Appellanti Poena temerè Litigantium exasperata dictetur; item ut temerè Appellans in duas pluresve usque ad 20. Marcas Auri condemnatur, vel etiam Corporali Poenæ subiciatur in §. Und nach dem allem / Neuntens / zc. 120. Hæc plerumque in referendo attendenda, cetera, quæ Advocati ad fallendum Judicem, & deducendum à scopo, solent callidè immiscere, sequestranda, & quasi non dicta essent, habenda sunt. Si quæ etiam reperiuntur alia, ad causam non facientia, omittenda sunt, ne utile per inutile vitietur, & longis Scriptis causa involvatur, & dubia reddatur, Stypmann. *de Referendar. cap. 6. num. 64. & 65.* Exempla Relationum in Causis Appellationum reperies in *Symphorem. Supplicat. Gylmann. Quomodo autem in Causa Criminali Relatio sit facienda, tradit Besold. dict. Dissertat. de Modo Referendi in Causa Criminali in fin. Quomodo etiam in Causis Feudalibus, exponit Gylmann. Symphorem. Supplication. part. 1. in tractat. method. Process. Camer. ad fin. quò me remitto.*

Aphorismus 22.

Huc usque PRIMA PARS Formæ Relationis, quomodo à Referente tam in Prima, quam Secunda Instantia Acta perlegenda, & Relatio, sive Narratio ex Actis conscribenda. Restat nunc ALTERA PARS Formæ Relationis, quomodo nimirum Actus Referendi in Judicio sit instituendus & perficiendus, ut certa Sententia à toto Collegio ex Relatione confecta concipi queat. Quippe ab eo actu dicitur formaliter Relatio Judicialis, quia in Judicio perficitur.

Forma dat esse rei, & conservat eam in esse, quapropter etiam Relatio, nisi ab altera parte Formæ Relationis, vide *Aphorism. 1. hujus Section.* tanquam ab ipso Actu Referendi in Judicio, secundum Leges præscriptas, aut Stylum Curiae perficiendo, Judicialis dici nequit. Nam ex eo differt Relatio Judicialis ab Extrajudicialibus Relationibus.

Aphorismus 23.

Actus autem Relationis consistit [1.] ut Judicium ritè constituitur, & totum Collegium regulariter congregatum sit.

1. In Camera Imperii Serenissimus Dominus Judex (si præsens est) atque Perillustres Domini Præsides atque Assessores singulis diebus, nisi dies feriatus incidat, horis matutinis in loco Consilii, in der Rath-Stube/ convenire solent; ubi Augustum hoc Collegium pro maturandis Causarum Deliberationibus in QUATUOR SENATUS se dispescit, DUOBUS in hoc Conclavi manentibus, DUOBUS in aliud, die Visitationis-Stube/ secedentibus. In uno Senatu ad Preces seu Supplicas Partium Decreta concipiuntur, & Processus vel decernuntur, vel denegantur. In reliquis TRIBUS SENATIBUS Relationes Causarum auscultantur & examinantur, Sententiæque formantur, Joh. Andreas Gerhard im gründlichen Unterricht von beyden höchsten Kayserl. Reichs-Gerichten cap. 4. discurs. 4. §. 1. In Sententiarum Definitivarum autem Conceptione, non pauciores cum Præsede, quam sex vel septem; Interlocutoriarum verò pro magnitudine causæ tres, quatuor, vel quinque Assessores interesse debent; in Taxatione Expenfarum duo vel tres; atque in Expeditione Supplicationum tres Assessores sint præsentes, Blum. Process. Camer. tit. 75. num. 36. Et, si ob gravitatem causæ ita Referenti visum fuerit, Judex illis unum aut duos Assessores adjungat. Et si quidquam valde dubii incidat, plures quoque adsciscantur, vel etiam causa denique in pleno, hoc est, in Consessu omnium decidatur, Blum. dict. Process. Camer. tit. 7. num. 102. Gerhard. dict. loc. In Consilio Aulico Imperatoris hæc omnia aliter. Conveniunt nimirum Illustrissimus Dominus Præs, & Consiliarii Imperiales Aulici, quatuor in Septimana diebus, horis matutinis, in Palatio Cæsaris, in loco consueto, in der gewöhnlichen Reichs-Hof-Raths-Stube/ ubi omnes uni Tabulæ adsident, nec nisi in levissimis causis in diversa Collegia aut Senatus segregantur, Neue Reichs-Hof-Raths-Ordn. 1654. tit. 1. §. Es solle auch 2c. 14. ibi: Und solle auch unser President, es wäre dann in gar geringen Sachen/ sie/ unsere Räte/ in keine absonderliche Collegia abtheilen. Nullus igitur ibi Senatus Supplicationum, ut in Camera, sed omnes Supplicationes aut Memorialia in pleno Consessu leguntur, & Decreta concipiuntur, dict. Reichs-Hof-Raths-Ordn. tit. 3. §. Wann nun 2c. 15. ibi: Diefelbe Memorialia, in welchen um neue Proceß angesuchet wird/ im ersten Rath-Sitz ablesen lassen.
2. In Judicio Aulico Hannoverano etiam in Pleno, si graves causæ referendæ sint, Relatio facienda, Fürstl. Braunsch. Lüneburg. Hof-Ger. Ordn.

Ordn. tit. 65. princ. Und wann die Rechts-Sachen/ darin definitiv, oder zu einer wichtigen Interlocutorien- und Bey-Urtheil beschlossen/ obgeschriebener gestalt im gemeinen Hof-Gerichts-Rath referiret worden. Item tit. 64. §. In Sachen Erster Instanz und Rechtfertigung/ darin definitiv und endlich beschlossen/ soll derselbe Referent im gemeinen Hof-Gericht zuvörderst vermelden 2c. Item §. Damit auch 2c. ult. Ex quibus patet, quod regulariter totum Collegium in causis gravissimis congregatum esse debeat. Et de Jure Civili in tantum procedit, ut ne unus absens esse queat; aliàs cæteri non possunt judicare, l. 39. ff. de re judicat. quippe omnes judicare jussi sunt, dict. l. 39. Et ampliat hoc Jason. in l. 28. ff. de re judicat. ut idem obtineat, etiamsi contumaciter tempore ferendæ Sententiæ adesse nolit, licet toto tempore cognitionis interfuerit. Quod autem olim rationem habebat, cum Judices dabantur à Prætore certo Numero & Formulâ, ut adeo ultra Acta non valerent, Stypmann. de Referendar. cap. 7. num. 33. & seqq.

Aphorismus 24.

[2.] Ut justo Ordine ac Tempore Causæ ad Referendum traditæ quidem in Scripto, vel vivâ Voce, secundum Stylum Curie à Referente proponantur.

1. Juxta Stylum Camerae Acta Causarum prius conclusarum, prius referenda, atque expedienda sunt, & quidem eo ordine, quo Referenti distributa sunt, nisi causa Spolium concernat, vel aliàs Privilegiata, aut ex Causis Collegio approbatis cæteris præferenda sit, aut Periculum sit in mora. Ad Causas Privilegiatas quoque pertinent Causæ fractæ Pacis, & Executionis, quæ præ cæteris maturandæ veniunt. Graves Causæ Exemptionum quoque ante omnes expediendæ, leviores verò atque aliæ Fiscales, in quibus interlocutoriè submissum, ante causas privatas quovis die Sabbathi expediri debent. Quod etiam obtinet in Causis Collegiarum Imperii, atque Contributionum Turcicarum, Blum. Process. Camer. tit. 75. num. 28. In Judicio Aulico, quod est Hannoveræ, Causæ, in quibus definitivè submissum, & quæ graves existimantur, prius in pleno Consilio referendæ, Fürstl. Braunsch. Lüneburg. Hof-Ger. Ordn. tit. 64. §. ult. Damit auch hinfüro keine Relationes zurück bleiben/ so sollen hiernächst dieselbige/ derjenigen Sachen/ darinnen definitiv geschlossen/ und andere wichtige Sachen vorerst vorgehen/ und mit solchen die Relation angefangen werden. Und wann die vornehmsten und wichtigsten Sachen zuvörderst also in pleno Consilio referiret/ die Assessores die übrige geringe Submissiones und Punkten expediren und verrichten. Tempus Referendi quod att.

- attinet, in Camera generaliter omnes Causæ, in quibus definitivè seu interlocutoriè submissum, debito tempore per Sententiam expediantur. Et quidem Acta, in quibus leves Submissiones factæ, statim post eas factas expediantur, id est, ad proximam Audientiam. Interlocutoria verò, in quibus non solum Inspectione Judicialis Protocolli, sed Actorum totorum, vel illorum partis opus, post eorundem acceptationem ultra octo vel quatuordecim Dies, aut longissimum unum Mensem, Assessores penes se non retineant, nisi Causas Judici indicent, quare Relatio intra dictum tempus fieri nequeat. Si gravis Interlocutoria, Submissio in Senatu Interlocutoriarum, in quo Ordo Referendi tardè circumvolvitur, referenda, levis Submissio interea incidens ad maturandam causam in Sabbathinis expedienda. Definitivas quod concernit, quanquam causæ dissimiles, inque iis per omnia certum tempus præfigi commodè nequeat; tamen quantum quovis modo fieri potest, qualibet causa intra sex Menses, post factam Conclusionem expedienda, Blum. *Process. Camer. tit. 75. num. 29.* De Stylo Judicii Aulici Hannoverani, Assessor ex Actis ante discessum ad referendum à Secretario traditis, absque ulla tergiversatione suam Relationem in proximè sequenti Judicio perficere debet, Fürstl. Braunsch. Lüneburg. Hof- u. Ger. Ord. tit. 64. §. So bald in einiger zc. ibi: Die Assessores auch wann sie vom Hof- Gericht wieder nach Haus ziehen wollen / solches dem Secretario einen Tag oder zweise zuvor anzeigen lassen / damit sie mit Acten zum nähern hinwiederum versehen werden / und vor Empfangung der complirten und ihnen ad referendum zustellenden Acten nicht weg reisen / sondern dieselbe mit sich nehmen / und auf das nachstfolgende Hof- Gericht gewißlich referiren zc. Re- &
3. Correlationes autem Actorum tam in Camera, quam in Consilio Aulico, vel in scripto, vel vivâ voce proponuntur: in Causis tamen Definitivis ut plurimum in scripto. Et expressè id dispositum in der Neuen Reichs- Hof- Raths- Ordnung 1654. tit. 4. §. So bald nun zc. 17. in fin. ibi: So dann jede Definitiv- Sache schriftlich re- und correferiret werden. Utque temporis compendium in referendo habeatur, Relationes non dictantur, sed tantum leguntur, *Recess. Imper. de Anno 1654. §. Den Modum Referendi belangend zc. 143.* Gerhard. gründl. Unterricht zc. dict. discurs. 4. cap. 4. §. 3. In Judicio Aulico Hannoverano Relationes narrative proponuntur, Fürstl. Braunsch. Lüneburg. Hof- u. Ger. Ord. tit. 64. §. In Sachen Erster Instanz zc. & §. Darnach soll der Referent &c. cum seqq. quod autem hodiè non observatur, sed etiam Relationes in Scriptis debent offerri.
 4. Porro Referens in Camera Imperiali Protocollationem, sive Extractum & Relationem Actorum ita festinet, ut illa Acta Correferenti mature & qui-

quidem intra Mensem usque ad initium Relationis superstitem tradantur, *Recess. Imper. de Anno 1654. §. Diesem nachst zc. 145.* nec Referens de suo Correferente tempus inquirat. Relationem conceptam, non ex ipsis Actis, sed suo Actorum Extractu seu Protocollo referat. Relationem inchoaturus paucis verbis præmittat, super quo submissum, & quæ sint Merita Causæ, cum annexis, *Recess. Imper. 1654. dict. §. 143.* Blum. *Process. Camer. tit. 75. num. 30.* Relationesque semel coeptæ uno contextu finiantur, nec aliæ intermisceantur, ob impedimenta sic non finitæ, illis sublatis continuantur, Blum. *dict. loc. num. 32.* In Judicio Aulico Hannoverano statim Relatio ipsa à Referente concepta in iis causis, in quibus definitivè submissum, absque Præloquio instituitur, Fürstl. Braunsch. Lüneburg. Hof- u. Ger. Ord. tit. 64. dict. §. In Sachen Erster Instanz zc. In causis verò ad Interlocutoriam submissis, aliud statutum videtur, Fürstl. Braunsch. Lüneburg. Hof- u. Ger. Ord. tit. 64. §. Aber in Sachen Erster Instanz zc.

Aphorismus 25.

[3.] *Ut Vota ordine colligantur, & certa Sententia secundum majorem numerum Votorum super Relatione Causæ facta & Voto à Referente Relationi annexo concipiatur, prælegatur, & subscribatur.*

Relatione in Camera Imperiali jam peractâ, Referens statim suum Votum, ut supra in hac Sectione indicatum, dare, sed non latè deducere nec dictare debet, sed ut Conclusiones in quovis puncto, & quid Protocol- vel Notarius inter votandum, quoad Merita Causæ, aut principalia Fundamenta percipere poterit in Protocollo annotentur, cæterorumque Assessorum Vota ad certam Sententiam concipiendam colligantur, curare debet, Blum. *Process. Camer. tit. 7. num. 93. & seqq. it. tit. 75. num. 33. & seqq.* adde Fürstl. Braunsch. Lüneburg. Hof- u. Ger. Ord. tit. 65. §. Und wann die Rechts- Sachen zc. ubi ferè idem ordinatum. Ordo Votandi autem in Camera diligenter observari debet, nec Vota interloquendo, circumambulando, legendo, scribendo, aut alia negotia tractando, impediuntur, nec Relationibus Definitivarum Interlocutoria aut Supplicationes immisceantur. Nec denique reliqui Assessores, qui Relationibus interfunt, Acta, Disputationes & Allegationes describendo eas impediunt, sed necessaria ex iis inter referendum & legendum annotent. Nec quisquam ex Senatu ante finem Relationum discedat, Blum. *dict. tit. 75. num. 31.* Vota quoque in Camera danda sunt in præsentia Protocol- vel Notarii, qui in ipso Confessu annotet, quinam Assessores Relationi inter-

- interfuere, quæ substantialia & Principalia Causæ Fundamenta, quid conclusum, & quæ majora fuere, Blum. *dict. tit. 7. num. 94.* idem eautum Fürstl. Braunsch. Lüneburg. Hof- Ger. Ordn. *tit. 65. §.* Und soll bey solcher Umfrage *ic.* Deinde in Camera in Votando prolixitas superfluitasque cuncta vitetur, præsertim amplæ Allegationes Juris vulgariū Regularum, Repetitiones Actorum, fusæque Disputationes, Blum. *dict. tit. 7. num. 95.* Et si Votans in Camera cum Re-vel Correferente consentiat, id per verbum PLACET indicet, aut suum Votum circiter formet, ipsum sentire cum Referente, velle cum ipso concludere. Sed si habeat Motivas per Re- aut Correferentem non adductas, eas proponere ipsi liceat. Sin verò planè diversæ opinionis sit, hanc cum narratione Motivarum, necessariorumque Fundamentorum Juris proponat, Blum. *dict. tit. 7. num. 99.* Votis semel collectis secunda collectio non fiat, nisi iusta causa subsit, Blum. *dict. tit. 75. num. 35.* In Votando vel à Referendario in Camera dissentiant, vel ejus opinioni suffragantur. Si illi de Sententia ferenda inter se non conveniant, tunc reliqui super eos, quorum aliàs pro diversitate causarum, ut *suprà Exegef. Aphorismi 23. dictum*, certus numerus cum Præside Assessorum adesse solet, advocentur, atque horum consilio concludatur. Et quidquid jam dicto modo factum atque decretum, non secus ac si ab omnibus Assessoribus pronunciatum publicatumque esset, firmum sit, ac ratum habeatur omni modo, Blum. *dict. tit. 75. num. 36.* Quod si Assessorum opiniones fuerint pares, vel ex octo tres diversum iustis de causis senserint, res ad Judicem & reliquos Assessores deferatur, quorum arbitrio vel à pluribus Assessoribus, vel alio Senatu, vel denique in pleno sub incudem revocetur, atque ex integro deliberetur, ac certum quid decidatur, quod ultimum ratum sit. Omnium verò Assessorum Votis paribus existentibus, illa Sententia prævaleat, cui Judex assenserit, *Ordinat. Cam. 1495. artic.* Wie das Cammer-Gericht *ic.* *z. vers.* Und ob sie (*scil. Assessores*) spännig / und auf jeglichem Theil gleich wären / welchen dann der Richter einen Zufall thut / da- bey soll es auch bleiben. Huncque assensum pro Voto habet Magenhorst. *ad Ordinat. Cam. 1555. part. 1. tit. 9.* Et hoc verum, quia hoc casu assensus Judicis majora facit, Blum. *dict. tit. 75. num. 37. & 38.* Ubi autem adhuc tenendum, si quis in Camera Assessorum recitatam Relationem minus bene intellexit, aut prælectam oblivioni tradidit, eam in Senatu per- lustrare, Actaque, si ejusdem cum Referente Senatus est, ad se informandum domum secum portare fas est, *Recess. Imper. de Anno 1654. §.* Und nachdem *Secunda &c. 144. in fine.* Idem in Consilio Aulico Imperatoris licitum est, *Neue Reichs-Hof-Raths-Ordn. 1654. tit. 5. §.* Wo dann einer *ic.* *ibi:*

ibi: Wo dann einer oder mehr von unserm Kayserl. Reichs-Hof-Rath / in Sachen nach geschehener Verlesung der Relation, um bessern Nachdenkens willen / dieselbe Schrifften ihm nach Haus auf eine kurze Zeit zu vergönnen / sich besser darin zu ersehen / begehren würde / das solle ihm unser Präsident, nach Ermessung und Gelegenheit der Sachen / doch in allem weg / daß hierinnen kein unnöthiger Aufzug gesucht *ic.* nicht abschlagen / und davon solchem Rath alsdann etwas mehrers / wenigers / oder gar was anders / dann referiret / und doch in den Actis begriffen / auch zur Substantz gehörig / und bey der Decision in acht zu nehmen noth wäre / befunden würde / solches solle ein jeder bey seinen Pflichten nicht verschweigen / und nicht allein in seinem Voto anziehen / sondern aus den Actis zeigen / und alsdann auch der ganze Reichs-Hof-Rath dasselbe in acht zu nehmen / verpflichtet seyn. adde Fürstl. Braunsch. Lüneburg. Hof-Ger. Ordn. *tit. 65. §.* Wo sich auch begäbe *ic.* Wo sich auch begäbe / daß nach beschehener Relation einer oder mehr aus unsern Beystehern ihnen den Handel auch zu besichtigen / oder auf den Handel sich weiter zu bedencken / Zeit begehren würden / das soll ihrer jedem vergönnnet und gestattet / auch auf dasmal durch unsern Hof-Richter mit der Umfrage / und endlicher Entschliessung oder Verfassung der Urtheil stille gestanden werden. Porro in Consilio Aulico Imperatoris Relationes Actorum ab omnibus auscultantur, & dein à Præside, collectis Votis, secundum Majora, Sententiæ formantur, Secretario in calamum dictantur, *Neue Reichs-Hof-Raths-Ordn. tit. 5. §.* Den Schluß aber *ic.* *16.* Jure Civili aliud obtinet, in colligendis Votis; nam secundum illud omnibus Judicibus causa cognoscenda, *l. 29. ff. de judic.* & ne unus quidem absens esse debet; aliàs Sententia non valet, *Stypmann. de Referendar. cap. 7. num. 33. & seqq.* Ideò etiam in Votis contrariis, si Sententiæ numero impares sint, prævalet ea, quæ numero vincit; licet unus Collega altero dignitate superior sit, *l. 36. ff. de re judicat.* Cum enim naturalis sit hominum in dissentiendo facilitas, *l. 17. §. 6. ff. de recept. & qui arbitr. recip.* & si unusquisque suum ingenium vel contradictionem, quæ facit Vota imparia, *l. 39. §. 1. ff. de re judicat.* sequi deberet, res non inveniret exitum. Ideò in omnibus Collegiis obtinet, ut Majora obtineant, *l. 21. ff. ad Municip. tot. tit. X. de his quæ sunt à majori.* & perinde est, an unus altero superior; cum in Jure ferendi suffragii eandem habeat auctoritatem, *Duaren. in l. 36.* Et hoc etiam obtinet, si judicare planè nolit, jurando, sibi non liquere, *dict. l. 36. ff. de re judicat.* Si Sententiæ numero pares, communiter Doctores, *Zaf. in l. 38. ff. de re judicat.* Umm. in *Process. Jur. thes. 12. num. 54.* Bachov. in *Trentler. volum. 2. disputat. 23. thes. 2. lit. c.* subdistingunt inter Judices ordinarios, datos &

arbitros. PRIMO CASU, si omnes ordinarii sint, etiam si paria sint Vota, nihilominus valet Sententia, sed ea, quæ est humanior, l. 38. ff. de re judicat. Humanior autem Sententia dicitur (1.) ratione Rei, qui favorabilis, l. 125. ff. de Regul. Jur. etiam in publicis Judiciis, dict. l. 38. §. 1. (2.) Ratione Summæ, quæ minimam continet, dict. §. 1. (3.) Ratione Causæ, qualis est Libertas, dict. l. 38. & l. 122. ff. de Regul. Jur. §. fin. Instit. de donation. l. 8. ff. de Transaction. Testamentum, Dos, argum. l. 5. quem adm. testament. aperiantur. l. 1. Cod. de SS. Eccles. (4.) Ob Personas, si illæ miserabiles; quales sunt Viduæ, Pupillus, Ecclesia, Pia Loca &c. fontico morbo laborantes, & quas describit, l. 1. Cod. quando Imperator inter Pupill. & miserab. Person. Umm. dict. loc. Zaf. in dict. l. 38. num. 2. ff. de Regul. Jur. Quæ tamen obtinent, nisi Sententia, quæ pro favore stat, sit manifestè iniqua, l. 9. & l. 11. ff. de inoffic. Testament. SECUNDO CASU, si Judices dati, seu delegati discordent, Sententia in suspensio est, dict. l. 28. ff. de re judicat. sunt enim isti vice dantis: ideò eorum Sententiæ dispares meritò ab ipso dante auctoritatem capiunt, Jason. in dict. l. 28. num. 3. TERTIO CASU, si pares numero arbitri sunt, neutra Sententia habet vigorem, l. 17. §. 6. ff. de recept. qui arbitr. recep. cujus hæc est ratio, quòd privatâ conventionem constitutus non sit superior, qui suâ auctoritate alterutram Sententiam confirmare potest, Bachov. dict. loc.

II. §. 6. Stypmann. de Referendar. cap. 7. num. 14. usque ad 33. In Judicio Aulico Hannoverano Fürstl. Braunsch. Lüneburg. Hof- & Ger. Ordn. tit. 65. §. Wann dann sie alle 2c. & §. Da sich auch 2c. in Votorum contrariorum decisione sequens modus observatur, ibi: Wann dann sie alle / oder der mehrer Theil / nach genugsamer Umfrage beschließen und erkennen / und ob sie zweispaltig / und auf jeglichem Theil gleich wären / welchem Theil dann unser Hof- Richter einen Zufall thut / und also die meisten Stimmen hat / das soll das Urtheil seyn 2c. Porro: Da sich auch zutragen würde / daß unsere gelehrte Råthe / auch die andern von der Ritterschafft und Städten einer andern und getheilten Meynung wären / und sich der Urtheil nicht vergleichen könten / oder sonst Bedenken hätten / aus allerhand bewegenden Ursachen / darin zu sprechen 2c. so sollen die Acta an eine unverdächtige Universität oder Schöppen- Stuhl / um Rechts- Belehrung / auf der Partheyen Unkosten verschicket / und die Urtheil darnach publiciret werden. adde Stypmann. dict. cap. 7. num. 41. & seqq. ubi simul valde commendat Transmissionem Actorum, eamque fuse & eleganter explicat. Denique in Camera Imperiali Sententiæ in præsentia eorum, qui Relationi interfuere, statim concipiendæ, prælegendæ, verbisque ita clavis concipiendæ, ut in iis omnis obscuritas evitetur. Prælectisque Sententiis, Refe-

Referentes antequam ad alia divertantur, manu propriâ se subscribant, Recess. Imper. 1654. §. Wann nun / vord Siebende 2c. 149. Blum. Process. Camer. dict. tit. 75. num. 31. & 39. In Judicio Aulico Imperatoris Sententiæ secundum majora Vota formatæ Secretario in calamus dictantur, & publicè in Consilio releguntur, Neue Reichs- Hof- Raths- Ordn. 1654. tit. 5. §. Den Schluß aber 2c. 16. Gerhard. gründl. Unterricht 2c. dict. discurs. 4. cap. 4. §. 2. in fin. Juxta Ordinationem Judicii Aulici Hannoverani verò Sententiæ, quoad numerum majorem Votorum formatæ, Referens manu propriâ in Secretarii Protocollo subscribere tenetur, Fürstl. Braunsch. Lüneb. Hof- & Ger. Ordn. tit. 65. dict. §. Wann dann sie alle 2c.

Aphorismus 26.

[4.] Ut denique Relationes in Judicio factæ à Referentibus pro more Judicis subscribantur, obsignentur, & benè custodiantur.

De Stylo Cameræ requiritur, ut Relationes cum Voto propriâ manu subscriptæ, clausæ & obsignatæ, Judici vel ejus Vicario ad asservandum in certa Cista in Lectoria posita tradantur, Recess. Imper. 1654. §. Vorgehend dieses 2c. 150. quod etiam obtinet; si Correferens & reliqui Assesores omnes, vel per majora Vota cum Referente non consentiant, Blum. Process. Camer. tit. 75. num. 34. In Consilio Aulico Imperatoris obsignatæ Actis adjunguntur, vel alio modo asservantur, Neue Reichs- Hof- Raths- Ordn. tit. 4. §. So bald nun ein Referent &c. 17. ibi: Es sollen auch die ganze Re- und Correlationes wohl verpactirt jederzeit bey den Actis, oder sonst wohl verwahrt / aufbehalten werden. Gerhard. gründl. Unterricht 2c. dict. discurs. 4. cap. 4. §. 5. Et tantum de altera parte Formæ Relationis.

SECTIO SEPTIMA, De Fine Relationis Judicialis.

Aphorismus I.

Finis Relationis Judicialis est conceptæ secundum majora Vota Sententiæ legitima Publicatio, ut inde Partes scire queant, quid juris sit in causa controversa statutum.

Exegetis.

1. **C**um finis sit causa, cujus gratia sive propter quam res est, Johan. Thom. Freig. de Logica Jureconsultor. lib. 1. cap. 8. & omnis Actus fiat propter aliquem finem, necessario Relatio Judicialis facta est propter Sententiae conceptae Publicationem, tanquam finem Relationis
2. Judicialis. Nam concepta Sententia nullius est momenti, nisi Publicatio praecedat, nec omitti debet, tanquam substantiale quoddam, unde concepta Sententia existentiam suam accipit, Blum. Process. Camer. tit. 75. num. 40. Brunnemann. Process. For. cap. 27. num. 44. Fürstl. Braunsch. Lüneburg. Hof-Ger. Ordn. tit. 65. §. Wann dann sie alle 10. ibi: Welchem Theil dann unser Hof-Richter einen Zufall thut / und also die meisten Stimmen hat / das soll das Urtheil seyn / und folgendes in sitgendem Hof-Gericht eröffnet / und durch unsern Hof-Gerichts-Secretarium oder dessen Substituten einen publiciret und verlesen werden 10. Quippe per Sententiae Publicationem autoritas, valor & vires ei accedunt. Itaque intermissa Publicatione Litigantes per exceptionem Ignorantiae à nexu Obligationis semper se valent liberare, Carpzov. Process. Jur. tit. 16. artic. 3. num. 1. & seqq. Cavendum igitur, ne per neglectum Publicationis vitium committatur nullitatis, quin potius cautè ac providè hoc in Articulo versandum, ac procedendum, ne quidquam culpae Judicibus queat imputari, eumque in finem omnia exactè consignari faciant Judices, unde postea de Publicatione legitima possit constare. Aliàs ita sententionari solet: Diweil nicht zu befinden / daß das gesprochene Urtheil den Partheyen publiciret worden / so hat es daher seine verbindliche Krafft Rechtens noch zur Zeit nicht ergreifen können / sondern es wird dasselbe nochmals gebührlichen eröffnet und publiciret / von Rechts wegen. Carpzov. dict. loc. num. 7. & 8.
- 3.

Aphorismus 2.

Publicanda autem est Sententia (1.) nomine Judicis (2.) citatis ad audiendam Sententiam Partibus (3.) cum assignatione certae diei, aliàs Sententia non valet.

1. Non sufficit Sententiae Publicatio, sed ut legitimo ac debito modo fiat, necesse est, & quidem Judicis ac Magistratus publicantis auctoritate, Carpzov. Process. Jur. tit. 16. artic. 3. num. 3. & 10. Recept. Imper. de Anno 1570. §. Was in unser Cammer-Gerichts-Ordnung 10. 85. Deinde etiam fieri debet in praesentia Partium, iis legitime ad publicandum citatis, l. 47. ff. de re judicat. Gail. lib. 1. observat. 109. quia omnibus in Actis Praejudiciali-
- 2.
- 3.

dicialibus (inter quos etiam refertur Publicatio Sententiarum) requiritur Citatio Partium, si aliàs subsistere debent, l. 1. §. item num ex edicto. ff. de Judic. l. ea quae. 7. Cod. quomodo & quando Judex Sentent. Joh. Petr. de Ferrar. in Pract. de Form. Sentent. definitiv. num. 25. Hinc Formula sententionandi: Würde das gesprochene Urtheil den Partheyen auf vorhergehende Ladung publiciret werden / allermåßen solches zu Recht nöthig / so ergethet in der Sachen ferner was recht ist / W. R. W. Carpzov. dict. loc. num. 11. & 14. In Camera tamen Imperiali, & ubi generalis Citatio ad totam causam recepta, hæc specialis Citatio ad audiendam Sententiam non requiritur, nisi ubi altera pars post Conclusionem in causa decesserit, Gail. dict. loc. Mynsing. centur. 3. observat. 71. quæ conditio etiam hodiè cessat per Recessum Imperii de Anno 1654. cum hodiè Mandatum Procuratorium ad Hæredes Litigantium Actoris vel Rei extendatur, cujus vigore nulla opus est litis reassumptione, post obitum unius vel alterius Litigantis, & per consequens etiam nulla citatione ad audiendam Sententiam, sed in Procuratorem; quia propter Mandatum nomine Hæredum in Judicio experiri valet, salvâ semper iis Renunciatione Hæreditatis, Sententia, tam Definitiva quàm Interlocutoria fertur, Carpzov. dict. Process. Jur. tit. 5. artic. 4. num. 51. item tit. 16. artic. 3. num. 28. & 29. Blum. Process. Camer. tit. 75. num. 40. addatur Fürstl. Braunsch. Lüneb. Cansley-Ordn. tit. 4. §. Die Gewälte sollen gleich 10. 6. Porro novâ Citatione opus non est, si pars citata emanserit, sed, instante parte comparente, Sententia publicari potest in Contumaciam, sicut hoc multis Judiciorum Ordinationibus continetur. Si verò impedimentum plenè probatum, retractanda est Publicatio Sententiae, Brunnemann. Process. For. cap. 27. num. 45. Nec sufficit etiam partes litigantes ad audiendam Sententiam in genere citari, sed certa quoque dies Citationi inseri, ac Publicationis Actui præfiniri debet, Vant. de Nullitat. Sentent. ex defect. Citation. num. 56. Brunnemann. dict. loc. num. 44. quò partes scire queant, quando Actus Publicationis celebrari debeat, Grav. lib. 1. Practicar. Conclus. 48. num. 9. Nec sine effectu hoc fit: nam non solum accusari possunt Contumaciae Litigantes non comparentes, sed etiam Judex ipse obstringitur. Si namque hic diem præscriptum neglexerit, aliâ die minimè poterit Sententiam publicare, absque nova Citatione, sed nulla est, si factum id fuerit, Carpzov. dict. tit. 16. num. 15. & seqq. In Camera Imperiali antiquitus singulis Diebus Juridicis hora prima pomeridiana Sententiae conceptae erant publicandae; quod autem impraesentiarum non ita observatur, sed duntaxat certis Diebus Juridicis, pro arbitrio Collegii Cameralis electis, publicari solent, Sententiae verò publicandae ante

Publicationem prius in Senatu prælegi debent, Blum. *dict. loc. num. 41.* At quid Juris, si in Citationem præfiniatur certa dies cum continuatione dierum ac horarum subsequentium, num valida erit Citatio ad publicandum? & quid si Litigantes citati in Terminum Publicationis haud compareant, à quo die tunc Sententia contra absentes publicata transeat in rem judicatam, vide Carpzov. *dict. loc. num. 39. & seqq.* Formula Citationis in Cancellaria, quæ est Hannoveræ, ad audiendam Sententiam, si nimirum in loco Judicii Sententia concepta fuerit, talis esse solet: In Sachen Titii Klägern wider Sempronium Beklagten / vel in Causa Appellationis, si plures Consortes litis adsint: In Appellation-Sachen Titii und Consorten Appellanten wider Sempronium und Consorten Appellaten, ist zu Anhörung einer den Rechten und Akten gemäßen Urtheil (vel si à Consilio Jurisperitorum Sententia sit petita, hæc verba inferi solent: Ist zu Anhörung der von einer aufwärtigen Juristen-Facultät eingeholten Urtheil) (ex. gr.) der Frehtag nach Catharina, wird seyn der 29ste Novembris, benahmet und angesetzt / gestalt dann beyde Theile krasse dieses citiret werden / bestimmten Tages frühe (ex. gr.) um 8. Uhr auf Fürstlicher Cangelen allhier zu erscheinen / (vel si à Facultate Sententia sit, & plures Sumtus impensi, quàm à parte, quæ petit Transmissionem Actorum, subministrati fuerint, hæc verba adjiciuntur: Und wann Sempronius über die bereits erlegte Verschickungs-Kosten noch (ex. gr.) 1. Rthlr. 18. Gr. wird nachgeschossen haben / alsdann der Publication angeregter Urtheil gewärtig zu seyn) und nach erlegter Urtheil (ex. gr.) 1. Rthlr. 9. Gr. auftragen wird / der Publication angeregter Urtheil / oder daß auf beschleunigte Insinuation dieses in contumaciam des aufbleibenden Theils nichts desto weniger damit verfahren werde / gewärtig zu seyn. Decretum in Consilio Hannover (ex. gr.) am 5. Novembris Anno &c.

Fürstl. Braunsch. Lüneburg.
Vice-Canzler und Rätbe
N. N.

Aphorismus 3.

Deinde fieri debet Publicatio Sententiæ in Scriptis, & quidem voce Judicis sedentis pro Tribunali in loco publico & consueto, vel prælegi debet Partibus secundum Stylum Curiae per Secretarium aut Protonotarium, Judice præseste.

1. Sententia Definitiva in ordinario Processu lata in Scriptis publicari & ex Scripto Partibus prælegi debet, ne de eo quod judicatum est, ulla existat

existat contentio, ac ne sit etiam in potestate Judicis Sententiam pro arbitrio, cum damno ejus, pro quo lata est, mutare minuendo, vel adjiciendo. Nam Sententiæ Definitivæ conditio est, ut Controversiæ finem imponat, postquam semel lata est, amplius mutari aut corrigi nequit, l. 14. & l. 55. ff. de re judicat. l. 2. Cod. de Sentent. ex periculo recitand. quam Multæ exactio propter inopiam condemnati remitti potest, l. 6. in fin. ff. de Offic. Praef. &c. Peretz. ad Cod. *dict. tit. de Sentent. ex periculo recitand. num. 2.* aliàs Sententia nulla est, l. 3. Cod. *dict. loc. Umm. Disputat. ad Process. Judiciar. 19. num. 39.* Brunnemann. *Process. For. cap. 27. num. 46.* Imò causis etiam summariis Scripturam necessariam esse probatur ex Clementin. Sape. de verbor. significat. ubi mandat Sententiam ferri in Scriptis, non obstante, quòd procedatur summarie & sine figura Judicii, & quòd non requiratur in Causis Summariis Libellus. Et licet Bartol. in Extravag. ad reprimendum. in versic. Et sine figura. circa fin. videatur sentire quod illa Clementin. non procedat de Jure Civili in casibus, in quibus proceditur sine figura Judicii: tamen puto verius esse, quòd habeat locum de Jure Civili, cum non habeamus Legem contrariam, unde in utroque Foro debet stari Juri Canonico, per ea quæ not. Abb. in cap. intelleximus. 1. de oper. novi nunciat. tantò magis, quia per hoc minus læditur Jus Commune, cujus ratio introductionis fuit, ne veritas ut supra diximus, occultetur, Maranta in Speculo Aureo part. 6. tit. de Sentent. num. 17. Vantius de Nullitat. ex defect. Process. num. 70. Verba enim dicta Clementina Sape. (prout magis placuerit) non verba (in Scriptis) sed ad ea verba (stans vel sedens) referuntur. Et qui contrarium sentiunt, confundunt lites breves, leves, & vilium Personarum, cum summariis, Brunnemann. *Process. For. cap. 27. num. 47.* Et ideo verius est, in Matrimonialibus Sententiam ex Scripto recitandam esse, Brunnemann. *dict. loc.* Quare non sufficit, si Judex scribendo, unico contextu voce proferret, sed omninò Scriptura præcedere debet recitationem, Maranta *dict. loc. num. 57.* Peretz. *dict. loc. num. 5.* Quod & obtinet, non tantum in Sententia, quam suo Judicio Judex conscripsit, verum etiam in ea, quæ ex Consilio Peritorum proferretur: oportet enim eo etiam casu, ut Judex Consilium apertum legat, & juxta ejus Tenorem conceptam Sententiam pronunciet, Peretz. *dict. loc. num. 6.* Si verò breviores fuerint lites, vilium maximè Personarum aut Causarum, quales quæ sint enumerat Glossa ad Authent. Nisi breves sint lites &c. Cod. *dict. tit.* harum enim Solennitatum observatione Judicem Imperator non nihil liberat, in Novell. 17. cap. 3. ut nimirum summam, Responsionum, Contradictionum, Gravaminum, Salvationum multitudinem à Partibus proposita, ex non scripto lites decadat, ac sine ulla Causa.

Causarum Expenſarum occasione iudicet. Idem & concedit Episcopo inter ſuos Subditos ſive Clericos negotium examinanti, *Novell. 83. in Praſat. Chriſtoph. Philipp. Richter. Expoſit. Authent. ad diſt. Authent. Niſi breves ſint lites &c.* Peretz. *diſt. loc. num. 4.* Brunneſmann. *diſt. loc. num. 48.* quod tamen de Eccleſiaſticis Cauſis & Criminibus tantum erat intelligendum, non de Civilibus Cauſis & Criminibus. At placuit Pontificibus, ut de omnibus Criminibus Clericorum generaliter & diſtincte ſoli Episcopi cognoſcant, non Potestates Seculares, id quod tandem etiam conſtituit Fridericus II. in *Conſtitutione de Statutis & Conſuetudinibus contra Eccleſia Libertatem.* Matth. Stephan. *Commentar. in Novell. allegat. 83. per tot.* inter eos autem qui contrarium ſentiunt eſt Ummius *diſt. loc.* qui putat, quod etiam in Sententiis Interlocutoriis & Cauſis Summariis non requiratur Scriptura, adde Stypmann. *de Referendar. cap. 7. num. 267.* An autem ex Conſenſu Partium Sententia ſine Scriptis proferri queat? vide Umm. & Stypmann. *diſt. loc.* qui hoc omnino ex hac ratione negant, quod ſit Modus Juris, quem privati ſuis Pactis immutare nequeunt, *l. 38. ff. de Pactis.* Vant. *de Nullitat. Sentent. ex defect. Proceſſ. num. 73.* Deinde deſideratur, ut Sententia ab ipſo Iudice pronuncietur, ſedente pro Tribunalibus in loco publico & conſueto, *l. 1. Cod. de Sentent. ex peric. recitant.* Brunneſmann. *Proceſſ. For. cap. 27. num. 46. & 50.* Maranta *diſt. loc. num. 55.* exceptis Interlocutoriis, quæ non requirunt plenam cauſæ cognitionem, & quando Iudex timet potentiam alicuius, quia poteſt ſuper equo vel ex turri ferre Sententiam, ut citò poſſit fugere, Maranta *diſt. loc.* vel quæ domi poterant expediri, *l. 4. ff. de Interrogator. Actio. de plano ſella poſita, ſive domi, ſive in itinere, qui locus Iudicii momentaneus, diſt. l. 4. §. 1. ff. de Interrogator. Actio. l. 18. §. ſin. ff. de Queſtion.* Partes autem ipſæ poſſunt circa locum prorogare Iuriſdictionem, argum. *l. 2. §. 2. ff. de Iudic.* Chriſtinæ. *volum. 4. deciſ. 88. num. 16.* de quibus intelligendum illud, quod Jus ibi ſit, ubi Magiſtratus conſiſtit Juris dicendi cauſa, Cuiac. *lib. 4. obſervat. 11.* Bachov. *in Treutler. volum. 1. diſputat. 4. theſ. 1. lit. d.* niſi cum Treutlero textum ibi ſollicitemus. Certum autem eſt, conventionem Partium, vel in caſu neceſſitatis, ſi locus minus tutus, vel ubi id conſuetudo introduxit, Sententiam etiam alio, quam in publico loco ferri poſſe, argum. *l. ſi (ut proponis.) 4. Cod. quomodo & quando Iudex &c.* Menoch. *de Arbitrar. Iudic. Queſt. lib. 1. caſ. 64. num. 4.* Maranta *diſt. loc. num. 72. & ſeqq.* Illa verò levis Solennitas, quod Iudex ſedens debeat ferre Sententiam, Menoch. *diſt. loc. caſ. 61.* & ideo in Summariis arbitrio Iudicis committitur, *diſt. Clementin. Sapè.* licet Jure Canonico exſurgat ex neglectu hujus Nullitas, *cap. ult. de Sentent. lib. 6.* Brunneſmann. *diſt. loc. num.*

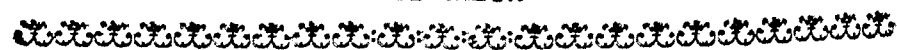
num. 50. & 51. Excipiuntur autem Illuſtres Iudices, aut Episcopi, qui ob ordinis ſui dignitatem non tenentur ipſi recitare Sententias. Quod mores hodierni permiſerunt quibuſcunque Iudicibus, ut recitent Sententias per ſuos Secretarios, & eos qui Miniſterium ſuum eis accommodant, Peretz *diſt. loc. num. 4. & 5.* Brunneſmann. *diſt. loc. num. 46.* Et quidem fieri debet regulariter Iudice præſente, Brunneſmann. *diſt. loc.* hinc Publicationi in Camera Imperiali olim Iudex & eo abſente Præſes cum dimidia parte Aſſeſſorum intereſſe debebat. Hodie Iudex, Præſides atque Aſſeſſores dictæ Publicationi interſunt, quicumque ſunt præſentes, nihilominus tamen, Iudice aut etiam Præſidibus abſentibus, Aſſeſſores Sententias publicare poſſunt. Contra Principem tamen Sententia publicanda ſi veniat, abſentis Iudicis Vicarius minimum ſit Comes vel Baro, Blum. *diſt. tit. 75. num. 42.* Quod ſi Sententia Banni Declaratoria publicanda ſit, quò hæc declaratio apud omnes majorem authoritatem habeat, atque terrorem incuriat, ſancitum, ut omnes Præſides atque Aſſeſſores in Iudicio comparere, atque dehinc foras ad conſuetum locum ſub dio ad Publicationem Banni deſcendere debeant. Cum hiſce deſcendentibus, eandem ob cauſam, omnes Procuratores ſimul ex Audientia deſcendant, Blum. *diſt. loc. num. 43.*

Aphoriſmus 4.

Denique requiritur etiam ad Publicationem Sententiæ tempus congruum, id eſt, diurnum, non nocturnum, Dies Iuridicus, non feriatus &c. & annotatio Horæ & Diei factæ Publicationis.

Tempus congruum publicandi Sententiam apud Marant. *in Speculo Aureo part. 8. tit. de Sentent. num. 88. & ſeqq.* ſepties conſideratur: (1.) Ut ſit Dies Iuridicus, non feriatus; (2.) Ut feratur Sententia in Die & Hora, in qua facta eſt Citatio, nec ante vel poſt diem proferri debet, niſi Iudex ipſe præſentibus Partibus ob rei difficultatem diſtulerit Publicationem, quod probi Iudices facere ſolent, Brunneſmann. *Proceſſ. For. cap. 27. num. 53.* (3.) Ut Iudex non ferat Sententiam perempta Instantia, puta poſt Triennium (quod autem hodie non obſervatur) item poſt deſertam Appellationem, & ſi lata eſt Sententia Arbitri poſt tempus præfixum compromiſſo; (4.) Sententia feratur de die, non de nocte, niſi aliter ſit receptum, aut ambæ partes præſentes non contradicant, aut neceſſitas diverſum jubeat, Brunneſmann. *diſt. cap. 27. num. 52.* (5.) Ut non feratur Sententia pendente Dilatione; (6.) Et ſi cauſa commiſſa Conſilio Sapientis: nam interim non poteſt ferri Sententia ante habitum Conſilium; ſi ta-

- men de facto feratur, debet appellari, secundum Baldum. *in l. si quis. 1. in prim. Cod. de Relation.* (7.) Ut Judex pronunciet tempore, quo utraque pars est præsens, vel altera tantum absens per Contumaciam, aliàs si utraque pars est absens, non valet Sententia; nisi in casibus, in quibus Judex ex officio procedit, quia tunc valet Sententia utraque parte absente, secundum Angel. *in l. si quis libertatem. 7. ff. de petition. hereditat. & Gloss. in cap. Cupientes. 16. §. Quod si per viginti dies. 1. de Election. tit. 6.* Quibus requisitis non observatis dicit Maranta *suprà dicto loco*, non valere Sententiam. De-
 2. mum Dies & Hora Sententiæ latæ accuratè in Actis annotanda, Carpzov. *lib. 3. respons. 114. num. 19.* quia Tempus appellandi currit de momento in momentum, *Novell. 23. cap. 1.* & ut de tempore Publicationis constare
 3. possit, ut in *Exeges. Aphorism. 1. hujus Sectionis jam indicatum.* Et hæc pro ratione temporis & instituti, ex hac amplissima & aurea serè materia Relationis Judicialis, manu ductione & Legum & allegatorum probatorum Authorum, rudi minerva saltim delibasse sufficiant. Si igitur, Benevole & Candide Lector, ob temporis angustiam, & alia gravia impedimenta, ut & ex ingenii imbecillitate in quibusdam errorem erraverim; rogo, te memorem esse, nos homines esse & posse errare; nec quicquam dictum à me esse, quod non dictum sit pritis. Interim DEO Triuni sit
 Laus, Honor & Gloria in Secula Seculorum,
 A M E N.

INDEX precedentium Sectionum.

SECTIO I. De primavæ Relationis Judicialis Origine, Autoritate, Abrogatione, Descriptione, ejusdemque Usu hodierno, & Discrepantia à Tractatione & Institutione nostra.	<i>Pag. 5</i>
II. De Definitione Nominali, sive de hodiernæ Judicialis Relationis Derivatione, variâ Significatione, Appellatione, & Origine.	<i>Pag. 13</i>
III. De reali hodiernæ Relationis Judicialis Definitione & Divisione.	<i>Pag. 18</i>
IV. De Causa efficiente Relationis Judicialis.	<i>27</i>
V. De Materia Relationis Judicialis.	<i>44</i>
VI. De Forma Relationis Judicialis.	<i>67</i>

